

Poštnina v kraljevini S. H. S. pavšalirana.

Leto XXXV.

Številka 1.—4.

SLOVENSKI PRAVNIK.

—♦♦♦—
Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

—♦♦♦—
Odgovorni urednik:
DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.
Natisnila „Narodna tiskarna“.
1921.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Iv. Žolger</i> : Novo meddržavno pravo	1
2. <i>Dr. Metod Dolenc</i> in <i>dr. Alfred Šerko</i> : Ali naj se dá na prosto, da se sme uničiti življenje, ki je postalo življenja ne vredno?	18
3. „Pravnikove“ diskusije o ustavnem načrtu	31
4. <i>Dr. Josip Wilfan</i> : Jezikovno pravo v ustavi	37
5. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Odgovornost železnice za potno prtljago, katera ne obsega zgolj potnih potrebščin. (§§ 30, 35, 96 žel. obr. pr.)	41
b) Kakšno blago je dragocenost v zmislu § 54, 2, B žel. obr. pr. — Aktivna legitimacija za tožbo v zmislu § 99 žel. obr. pr., če se je pošiljatev izgubila, pa je vendar železnica tovorni list izročila adresatu	44
c) Zahtevati odškodnino za izgubljeno prtljago more tudi lastnik, če prav je ni osebno oddal na železnico. Zastaranje odškodninskega zahtevka. (§§ 34, 99, 36, 98, 37, 90 žel. obr. pr.)	49
d) Zaboje sam je tudi del prevozne robe. (§§ 73 ^o , 76 ² žel. obr. pr.)	52
e) K uredbi o pravni likvidaciji stanja, provzročene po vojni l. 1914—1920, z dne 21. junija 1920 št. 296 Ur. l. 92/20	53
f) Zoper sklep, ki odloča o dopustnosti zvišanja stannarine, ni nobenega pravnega pomočka. (§ 10 naredbi v varstvo najemnikov od 26. oktobra 1918 št. 381 d. z.)	54
g) Naredba celokupnega ministrstva o ustanovitvi direktije plena („Službene Novine“ z dne 8. marca 1919 št. 15.) ne izključuje redne pravne poti	55
h) Porok more prijaviti v dolžnikovem konkurzu terjatev le tedaj, kadar glavni upnik tega ni storil (§ 17 odst. 2 konk. r.). Zahtevek ugotovitvene tožbe v konkurzu se more opirati le na podstavo, ki je bila navedena ob prijavi in na ugotovljenem naroku (§ 100 konk. r.)	58

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXV. V Ljubljani, aprila meseca 1921. Štev. 1—4.

Novo meddržavno pravo.

(Nastopno predavanje rednega univ. prof. dr. Iv. Žolgerja dne 16. marc 1921.)

Gospoda!

Predmet, o katerem hočem danes govoriti, se nanaša na reformo, izvršeno na mirovni konferenci v Parizu na polju meddržavnega prava. Da moremo pomen reforme presojeti, je treba, da si predočimo v kratkem glavne nedostatke meddržavnega sistema in meddržavnega prava, kakor je veljalo do izbruha vojne.

I.

Eden glavnih nedostatkov je bil, da meddržavno pravo celo vrsto interesov, ki so za medsebojno življenje narodov temeljne važnosti, sploh urejalo ni in da so se ti interesi smatrali za take, ki jih je smela vsaka država urejati po svojem lastnem preudarku.

a) V vsem tradicionalnem meddržavnem pravu ne najdemo nobenega imperativa, ki bi vojni napad, naj je še tako krivičen, samovoljen in nenraven, prepovedal in stavil pod pravno odgovornost. Nasprotno, vojna napoved je štela v zmislu tradicionalnega meddržavnega prava med one absolutne attribute drž. suverenitete, ki niso poznali nobene pravne omejitve. Vojna je bila v pravnem oziru podjetje, ki ga je smela država kadarkoli in proti komurkoli po svojem lastnem suverenem preudarku podvzeti. Podjetje je moglo biti politično riskantno, angažirati moralno odgovornost pred zgodovino, ali pravni presoji je bilo nedostopno.

In ko se je na mirovni konferenci v Parizu razpravljalo o problemu, kako ugotoviti pravno odgovornost za hudodelstvo, ki so ga centralne sile z napovedjo vojne izvršile, so

amerikanski zastopniki po vsej pravici povdarjali, da je hudo delstvo centralnih sil po obstoječem meddržavnem pravu »le moralno, ali ne legalno« (crime moral non pas legal).

b) Enako pravno neomejeno svobodo je pripuščalo tradicionalno meddržavno pravo glede vsega političnega in gospodarskega počenjanja, ki je po zgodovinskem izkustvu dajalo redne povode oboroženim spopadom.

Tu so bile države, ki so držale milijone tujih narodov v kulturnem in političnem suženjstvu, ne da bi bilo to v nasprotju s kakim pravnim ali vsaj priznanim političnim načelom. In vendar nam kaže zgodovina, da je bilo ravno odklanjanje narodnega principa vzrok skoraj vsem evropskim vojnám in nemirom izza leta 1815. Dalje vidimo, da so se v raznih delih sveta velike države pulile med seboj za kolonije, protektorate, vplivne sfere in hegemonije in da je ta rivaliteta držav pretresavala svet iz ene krize v drugo ter ga čestokrat spravila v največje vojne nevarnosti (n. pr. razne maroške ter bosansko - hercegovska kriza povodom avstro-ogrške aneksije).

Tradicionalno meddržavno pravo je sicer priznavalo poleg osmih velikih celo vrsto majhnih držav, ki so se tudi nazivale »suverene neodvisne sile«, a je bilo le malo takih, ki so se čutile zares neodvisne ter sigurne v svoji teritorialni integriteti ter politični in gospodarski neodvisnosti.

Močnejše sile so te majhne države ovirale v njihovem razvitku ter jih gospodarsko in politično izkoriščale. Znano je, kako sta Avstro - Ogrska in Nemčija zlorabljali svojo premoč na Balkanu, si v obliki preferencialnih carinskih in prometnih tarif in drugih gospodarskih svoboščin hotele zasigurati gospodarski monopol, ki naj izključi vsako tekmovanje drugih narodov ter spravi te države, posebno Srbijo, ležečo na potu v Carigrad in Bagdad, ob politično neodvisnost. Vse tako in slično počenjanje je bilo s stališča tradicionalnega meddržavnega prava popolnoma legitimno. Ni čudo, da je taka neomejena svoboda dovedla narode z nižanim npravnim razpoloženjem do političnih maksimov, kakor se izražajo v tezah »sacro egoismo«, ali v

tezi »Macht geht vor Recht« ali v tezi »Not kennt kein Gebot«, s katero je Nemčija oficijelno opravičevala svoj prav- in verolomni napad na nevtralno Belgijo.

Ker je ves sistem slonel na sili (značilno je, da se države v diplomatskem jeziku sploh imenujejo le »sile«, puissances, powers), so vzdrževale države ogromne armade, ki so neprenehoma ogrožale svetovni mir, kar tudi prav nič ni bilo v nasprotju s tradicionalnim mednarodnim pravom.

Da morejo te sile tem lažje zasledovati svoje sebične interese, so se v tajnih pogodbah koalirale ter s tajnim oboroževanjem pripravljale na oborožen ro-parski pohod, s čimer tudi niso kršile nobenega pravnega imperativa.

II.

Drugi poglavitni nedostatek je bilo pomanjkanje vsake organske vezi med državami, vsled česar tudi ni bilo nobenega organskega zastopstva skupnih interesov narodov. To pomanjkanje organskega zastopstva skupnih interesov se javlja tako glede interesov, ki so kot skupni v meddržavnem pravu bili priznani, kakor glede interesov, katerih internacionalizacijo je moderni razvoj mednarodnega življenja odločno zahteval.

V prvem pogledu ni bilo nobenega mednarodnega organizma, ki bi bil s katerokoli avtoriteto čuval nad tem, da se obtoječe pozitivne določbe mednarodnega prava tudi spoštujejo in izvršujejo.

Represija proti kršenju mednarodnega prava je bila le slučajna, neorganizirana in neurejena, ker je bila prepuščena le političnemu prevdarku neposredno interesirane države, kakor da bi mednarodno pravo ne bila stvar splošnega interesa vseh narodov. Pa tudi za one velike splošne interese, ki jih je prodirajoča internacionalizacija prometa, trgovine, znanstva, tehnike, kulture od dne do dne vstvarjala in ki jih je rastoča solidariteta narodov hotela uveljaviti v meddržavni politiki, je manjkal povsem aparat, ki bi v redni in vzdržni kooperaciji

narodov skrbel za to, da se ti interesi kot skupni ugotavljajo ter pretvarjajo v potrebne mednarodne imperative.

Ves meddržavni ustroj je kazal o č i v i d n o i n k o m p a t i b i l i t e t o z o b s t o j e č i m i m e d n a r o d n i m i p o t r e b a m i . Ves svet je občutil, da vojne nikakor niso neke privatne zadeve vojskujočih se držav, da se posledice in vplivi tudi krajevno omejene vojne raztezajo na širni svet in da je pri modernem ustroju mednarodnega življenja vojna dejstvo splošnega mednarodnega interesa; ali nikjer v mednarodnem pravu in mednarodni politiki ni bil ta princip priznan. N a r o d i so hrepeneli po miru, narodi so se hoteli osvoboditi, ali ni bilo mednarodnega foruma, pred katerim bi bili mogli zastopati svoje želje. Nasprotno, znak mednarodnega sistema je bila m e d n a r o d n a a n a r h i j a , ki je vzknila na podlagi nebrzdanega principa suverenosti in v kateri so odločevale le lokalno organizirane sile. In kakor je v srednjem veku fevdalna anarhija povzročala privatne vojne, tako je tudi mednarodna anarhija modernih držav povzročala vojne med državami.

III.

Temeljno zlo, ki ga tedaj kaže meddržavni sistem, kakor je obstojal do vojne, je bilo torej prvič pomanjkanje internacionalne organizacije in drugič dejstvo, da so se interesi, ki so bili očitno interesi mednarodnega značaja, smatrali za interese, o katerih je smela vsaka država odločevati popolnoma samovoljno in brez vsakega sodelovanja drugih držav.

Vojne, tlačenje in izkoriščanje tujih narodov, brezmejno oboroževanje, tajnost diplomacije, nedopustna gospodarska politika, vse to so bile pravno le zadeve posameznih držav, kakor da bi vse te prikazni ne zasekavale v životne interese vseh narodov.

Reforma, ki je hotela odstraniti glavne nedostatke meddržavnega sistema in meddržavnega prava, je torej morala iti za tem, da vstvari internacionalno organizacijo držav in da internacionalizira one životne interese političnega in gospodarskega življenja narodov, ki so bili dosedaj povodi mednarodnih konfliktov.

To reformo je mirovna konferenca izvedla s tem, da je celo vrsto političnih in gospodarskih interesov proglasila za interese mednarodnega značaja in da je dalje z ustanovitvijo Društva Narodov vstvarila organizem, ki naj čuva nad skupnimi interesi narodov.

Reforma, ki jo je izvršila mirovna konferenca, se suče okoli dveh problemov. Prvi obsega ustanovitev Društva Narodov in je formalnega značaja; drugi pa vsebuje materijalne določbe mednarodnega prava, ki mu služi Društvo Narodov kot organ za uveljavljanje in izvrševanje. Moj današnji tema tvori pred vsem novo materijelno pravo.

IV.

Reforma materijalnega prava sloni na ideji, da je vojna in vse, kar vojne navadno povzročuje, stvar skupnega interesa vseh narodov.

Ta princip je v svoji splošnosti izražen v členu 11. pakta o »Društvu Narodov«, kjer se določa: 1.) da je »vsaka nastala in vsaka preteča vojna« (toute guerre ou menace de guerre), kjerkoli in med katerimikoli državami bi vojna nastala ali pretila, stvar, ki se dotika interesov vseh držav; 2.) da ima vsaka država pravico, da opozori »Društvo Narodov« na vsako okolnost, ki bi le eventuelno mogla kaliti normalne odnošaje med državami ter v daljnem razvoju ogrožati mir; in 3.) da je »Društvo Narodov« v enem in drugem slučaju dolžno vse podvzeti, da se ohrani svetovni mir.

Dalje pa določa členek 16., da se država, ki je proti določbam o mirnem urejanju mednarodnih sporov ubrala pot vojne, smatra ipso facto za tako, ki je izvršila vojni čin proti vsem članom »Društva Narodov«.

In slednjič se še določa, da stoji teritorialna integriteta in politična neodvisnost držav, ki so član »Društva Narodov«, pod skupno in solidarno garancijo vseh članov »Društva Narodov«.

To se velika nova načela, ki imajo že sedaj formalno priznanje 49 držav, to je držav, ki reprezentirajo tri četrtnine

(75%) človeštva in ki imajo dve tretjini obljudene zemlje v lasti.

Dosedaj je veljal mir kot nek a res nullius, s katero je smela vsaka država počenjati, kar se ji je zljubilo. Novo pravo pa stoji na stališču, da je mir največje dobro človeštva, ki interesira vse narode, ter ga postavlja pod skupno zaščito.

Dosedaj se je smatrala vojna za stvar, proti kateri se druge države pravno niso mogle braniti, če so vsled vojne še tako hudo trpele. Novo pravo pa določa, da je že vsaka okolnost, ki bi eventuelno mogla provzročiti oborožen konflikt, činjenica, ki opravičuje vsako državo, da provocira intervencijo »Društva Narodov«.

Dosedaj je bila država glede napovedi vojne absolutno suverena. Novo pravo pa določa, da država na noben način ne sme začeti vojne prej, ko se je v določenem postopanju pred mednarodnimi instancami dognalo, da se spor mirnim potom ne da urediti, in so vsled tega le take vojne pravno dopustne, ki se s sredstvi obstoječega prava ne dajo zabraniti.

Dosedaj je bila sigurnost države proti zunanji agresiji, razun v slučaju trajne nevtralizacije, pravno brez zaščite ter odvisna od dobre volje močnejših držav. Novo pravo pa tudi individualno sigurnost države proglašča za skupni interes ter jo postavlja pod skupno solidarno varstvo narodov.

S stališča pravne tehnike pomenjajo ta načela internacionalizacijo vseh vprašanj in vseh odločb, od katerih zavisi ohranitev miru. Vsa ta vprašanja in vse te odločbe so izvzete iz sfere onih zadev, o katerih morejo države enostransko ter po svojem lastnem izoliranem prevdarku postopati.

Pravne odredbe, ki temeljijo na označenih načelih, se delijo na dve skupini:

Odredbe, ki se nanašajo na urejanje mednarodnih sporov;

Odredbe, ki se nanašajo na odstranitev vojnih vzrokov.

V.

Kar se tiče najprej urejanja nastalih mednarodnih sporov, zahteva novo pravo, da morajo države prej, ko se odločijo za vojno, predložiti spor v svrhu sodne razrešitve ali politične poravnave pred Društvom Narodov.

Pri tem imajo države štiri možnosti. Lahko določijo, da se spor predloži »Stalnemu sodišču za mednarodno sodstvo, ki se je na zadnji skupščini Društva Narodov ustanovilo, ali Haškemu razsodišču, ali drugemu od njih postavljenemu razsodišču. Države pa imajo tudi četrto možnost, da predložijo spor Društvu Narodov.

Ves čas, ko postopanje teče, ne smejo stranke storiti nobenega vojnega čina. Ta »vojni moratorij«, kakor se je imenoval, je velikega pomena. Zabranjeno je, da se stranke v spor »zagrižejo«. Spor pride pred neutralen forum in pred javnost. Posebno v postopanju pred Društvom Narodov je zasigurana najširša publiciteta glede vzrokov spora, glede pravnega in dejstvenega položaja, glede stališč, ki jih stranke zavzamejo, glede načrta poravnave, ki ga Društvo predlaga itd. Na ta način pride spor pod vpliv in pritisk javnega mnenja celega sveta, ki deluje v zmyslu mirne poravnave. Vsi, ki so o problemu razmišljali, so enoglasnega mnenja, da bi do svetovne vojne nikdar ne bilo prišlo, ako bi se bilo v srbsko - avstro - ogradskem konfliktu razpravljalo na sličem način.

Novo pravo nikakor nima pretenzije, v bodočnosti zabraniti vse vojne. To bi bila utopija. Nasprotno priznava slučaje, ko se konflikt ne da poravnati mirnim potom, ko je potem vojna dopustna. Pa tudi, ko je določeno postopanje zaključeno in sicer z izidom, da je vojna pravnopustna, še traja vojni moratorij 3 mesece, ki dajajo še obilo možnosti, da se vojna zabrani.

Država, ki prične pravno nedopustno vojno, prelomi pakt in se smatra, da je začela vojno proti vsem članom Društva. Proti takemu uporniku in skupnemu sovražniku imajo člani

Društva podvzeti ekonomsko in po potrebi tudi vojno represijo.

Ekonomska represija obstoja v popolni gospodarski, finančni, pravni ter diplomatični izolaciji države, ki se je pregrešila proti temeljni ideji novega prava. Vsi člani Društva so zavezani, da prekinejo takoj s to državo vse trgovske, finančne in prometne vezi, da prepovejo svojemu prebivalstvu vse odnošaje in stike s prebivalci države, ki je prelomila pakt, da zabranijo vsako finančno, trgovsko ali osebno občevanje med prebivalci te države in prebivalci vsake druge države, naj si je že ta član Društva ali ne.

Ta splošni bojkot, ki pomenja pravo pravcato izobčenje (Acht) države iz meddržavne zajednice, ki jo zadene v njeni oficijelni in privatni osebnosti njenih prebivalcev ter jo obsodi, da živi sama, če to more, je brez najmanjšega dvoma strašno orožje.

V svrhu vojne represije je mogel pakt ubrati dva pota, ali da odredi organizacijo in vzdržavanje mednarodne vojne sile, ki bi stala Društvu na razpolago ali pa da odredi, da se vojne akcije izvrše s kontingenti, s katerim člani Društva od slučaja do slučaja prispevajo. Pakt je ubral drugo pot.

VI.

Iz principa, ki priznava ohranitev miru za skupni interes narodov, sledi, da so tudi pojavi, ki so vzroki vojnih konfliktov, stvari občnega mednarodnega interesa. Vsled tega je mirovna konferenca vse interese, ki se sučejo okoli takih pojavov, izvzela iz sfere enostranskega samovoljnega odločevanja držav ter izročila kontroli Društva Narodov.

Posebno pa velja to o takih pojavih političnega in gospodarskega življenja narodov, ki so po zgodovinskem izkustvu redoma bili vzroki vojnih spopadov.

K tem pojavom je v prvi vrsti prištevati:

- 1.) tlačenje tujih narodov, odklanjanje narodnostnega principa ter samoodločbe narodov;
- 2.) militarizem in z njim spojeno brezmejno oboroževanje;
- 3.) tajne pogodbe in tajnost diplomacije sploh.

4.) vzdržavanje pogodb in mednarodnih položajev, ki času niso več primerne;

5.) nedopustna gospodarska politika;

Tlačenje tujih narodov, zlasti če je imelo svoj izvor v odklanjanju narodnostnega principa, je bilo povod pretežni večini vseh vojn, revolucij, krvavih konfliktov, kriz in nemirov, ki jih kaže evropska zgodovina od leta 1815 sem. Wilson ima neminljivo zaslugo, da je za reakcijo proti tlačenju tujih narodov prvi priznal in uvedel v mednarodno politiko princip »samoodločbe narodov«.

Pri mnogorabljeni formuli samoodločbe narodov je treba razločevati primer, da tvori narod lastno državno edinicu in primer, da narodna skupina nima državne subjektivnosti.

V prvem primeru je samoodločba indentična s samoodločbo države, ki je priznan temeljni princip mednarodnega prava. Omejitve te samoodločbe se javljajo v takozvanih mednarodnih servitutah.

Razun tega pa pride pri obstoječih državah samoodločba narodov v poštev še kot notranje politični problem, to je v razmerju med narodom in nositeljem državne oblasti. V tem pogledu je imela vojna rezultat, da so se zrušile zadnje in to najmočnejše trdnjave onega po Bogu upravičenega monarhizma, ki je v Nemčiji, Avstro - Ogrski in Rusiji tako dolgo narode tiral v vojne, za osebne interese dinastov. Ta rezultat se je v paktu sankcioniral v tej obliki, da morejo le taki narodi biti vsprejeti v Društvo Narodov, »ki se svobodno vladajo«, ki torej uživajo »popoln selfgovernment«.

Wilsonova formula ima pa predvsem v mislih samoodločbo takih narodnih skupin, ki nimajo državne subjektivnosti, ki pa hočejo ali svoje državno subjektivnost doseči, ali se pa drugi državi priklopiti. V tem primeru se obrača samoodločba proti obstoječi državni zvezi in je revolucionarnega značaja.

Ta specifična, moderna, revolucionarna samoodločba je pa šele politična ideja, ki še ni dovršila evolucije do pravno definiranega instituta mednarodnega prava. Princip je mednarodne politike a ne princip mednarodnega prava.

Princip samoodločbe in narodnostni princip se navadno istovetita. Ali prvi princip je širši in pomenja dinamiko, drugi pa je ožji in pomenja objektivni položaj. Po narodnostnem principu bi morale obstati le narodno homogene države, drugi pa omogoča poleg narodno homogenih narodno heterogene države. Le samoodločba daje narodnostnemu principu, ki bi sicer ne pomenjal svobode ampak siljenje, za praktično politiko potrebno gibčnost. Samoodločba uveljavlja narodnostni princip ali ga pa porine na stran, ter ga v oblikah plebiscita in opcije dopolnjuje in korigira.

Mirovna konferenca je sicer princip samoodločbe ter narodnostni princip uporabljala v široki meri in sklicujoč se nanj izvršila desaneksije, ustanovila nove države, odcepila teritorije od ene države in jih priklopila drugim, uveljavila razne plebiscite, določila pri teritorialnih izpremembah pravico opcije. Ali vse to se je dogajalo le po političnih in ne po pravnih vidikih. Zategadelj kaže tudi uporaba tega principa v mirovnih pogodbah očitne znake arbitrarnega, nesigurnega in nedoslednega postopanja. Esencijalen zahtevek principa je n. pr., da se zavestni narodi ne smejo anektirati ali cedirati brez njihovega soglašanja, in vendar se je to zgodilo s prikloplitvijo kompaktnega jugoslovenskega prebivalstva Istre, Gorice in Kranjske ter s prikloplitvijo nemškega prebivalstva Tirolske k Italiji. Da dobi Poljska za ekonomski život potreben dohod k morju, je glede Gdanskega mirovna konferenca intenzivno omejila princip narodnosti. Za Reko je pa istotako utemeljen postulat Jugoslavije kratkomalo odbila na podlagi tolmačenja in pojmovanja narodnostnega principa, ki ga ne more upravičiti nobena teorija o tem principu.

»Pravo« samoodločbe narodov se ni nikjer, ne v paktu ne v kateri mirovnih pogob priznalo in formuliralo in se to tudi še storiti ni moglo. To »pravo« še ni izklesano, njegovi pogoji in omejitve, oblike in način njegove realizacije, skratka njegova uredba in organizacija še ni izdelana in ugotovljena. Tudi samoodločba ne more biti absolutna in neomejena svoboda.

»Pretenzija« po neodvisnosti zahteva presojo in odločitev po organih, ki so za to postavljeni, ali je pretenzija stvarno

utemeljena in s stališča drugih pravic in upravičenih interesov možna in izvedljiva. Še le s tako uredbo in organizacijo se bo politična ideja pretvorila v pravni institut mednarodnega prava. To delo pravne uredbe in organizacije principa samoodločbe bode ena najtežavnejših nalog Društva Narodov, ki bo tudi do časa, ko se to delo izvrši, moralo kot političen arbiter urejati vprašanja, ki jih bodo narodi, pozivajoč se na princip, spravljali pred njega.

VII.

Drug pojav mednarodnega življenja, ki je bil učinkovit vzrok vojnih spopadov, je militarizen in ž njim spojeno brezmejno oboroževanje.

Vprašanje splošnega razoroženja ali vsaj splošne omejitve oboroženja je eden najtežavnejših plovblemov, in morda eden tistih, ki se bo ob sedanjih političnih organizacijah sveta docela sploh ne dajo razrešiti.

Dokler nimamo socijalne organizacije, ki bi bila v stanu ščititi narodom življenje in sigurnost, dokler morajo narodi za to sigurnost sami skrbeti, morajo v zadnji analizi narodi ostati sodniki o tem, kaj smatrajo za potrebno v varovanje svoje sigurnosti.

Ob takem položaju se o polnem razoroženju sploh ne da govoriti, pa tudi ob omejitvi oboroženja se mora načeloma priznati pravica samoodločbe.

Zategadelj preostaja za tako omejitev le pot mednarodnega sporazuma. Ta pot se je že večkrat poskušala. Že ruski car Aleksander I. je leta 1816 in za njim Napoleon III. v letih 1863 in 1870 predlagal zmanjšanje oborožbe. Posebno pa je bila haška konferenca leta 1890 sklicana za reševanje tega problema. Rezultat je bil platoničen sklep, v katerem izraža konferenca mnenje, da je v visoki meri želeto (*hautement desirable*) da se omejijo vojna bremena, ki svet obtežujejo.

Težave problema so te, da ni splošnega merila za primerjanje učinkovitosti raznih sredstev oborožbe, da ni enotne podlage, po kateri bi se dala določiti količina v sakemu narodu potrebne oborožbe,

in da je skoraj nemogoče zasigurati kontrolo, ki bi bila učinkovita, ki pa pri tem ne bi bila vmešavanje skoraj v celo notranje življenje države. Ali ima en aeroplan isto vrednost, kakor en tank, sto pušk isto vrednost, kakor en top, 1000 vojakov enega naroda isto, kakor 1000 vojakov drugega?

In ali naj se razmerje oborožbe narodov določa po številu prebivalstva ali po možnostih, ki jih lega in kakovost teritorija nudi napadu, ali po veličini in razširjenosti gospodarskih in drugih političnih interesov, ki jih je braniti, ali po vojni jakosti, po kulturni razvitosti naroda itd.? Kako se naj ti vsi in sto drugih elementov (komunikacije, razvitost industrije, poljedelstva), ki morejo priti v poštev, in ki nimajo nobenega skupnega merila, spravijo na enotno formulo?

Popolnoma neizvedljiva pa je učinkovita stalna kontrola, da se dogovorjena meja ne prekorači.

Kontrola po budgetih je nedostatna, ker ima za pogoj enotna budgetna pravila, ki zabranjajo virnaje, prikrite postojanke i. t. d. Kontrolirati bi se morale vojašnice, vojne šole, vojne tovarne, arzenali, depoji, doki, aeronautične stacije, popis konj, vozil i. t. d. Da, celo gospodarsko produkcijo, ki se tako lahko spremeni v vojni aparat, bi trebalo podvreči kontroli. Skratka, ne ostalo bi ničesar nedotaknjenega od notranje suverenitete države, ki bi morala prenašati takšno, v resnici učinkovito kontrolo.

Tudi novo pravo ne reši problema razoroženja kot takega, ali stavi ga v obliki mednarodne obveznosti na dnevni red skrbi in naporov Društva Narodov.

Pakt ne smatra zmanjšave oboroženja le za nekaj, kar je želeli, ampak za nekaj, kar je absoluten pogoj za ohranitev miru. To je velikanski napredek, če se pomisli, da se pri sklicanju II. haške konference vprašanje razoroženja sploh ni smelo postaviti na dnevni red. Sedaj se pa v soglasju vseh narodov in v obliki mednarodne obveznosti proglašajo načelo, da je zmanjšava oboroženja pogoj in pridržek za ohranitev svetovnega miru.

V praktičnem pogledu se pa za izvedbo razoroženja v paktu ugotavljajo izvestni načelni vidiki, postavljajo

organi, ki naj razoroženje pripravljajo ter ustanavljajo konkretne obveznosti članov društva.

Izvršitev splošne omejitve oboroženja vseh narodov je po mirovnih pogodbah podrejena predhodni izvršitvi razoroženja Nemčije, Avstrije, Madžarske, Bulgarije in Turčije, ki je šele v teku. Tudi je zadnja Ženevska Skupščina priznala, da se splošna razorožba ali splošna omejitev oborožbe ne da izvršiti, dokler se politična situacija ni utrdila. Vendar pa je bila Skupščina mišljenja, da je treba že sedaj začeti s pripravljalnimi merami, in je storila zadevne sklepe.

K takim meram spada med drugim popis sedanjega oboroženja raznih držav, ki ga je kar najhitreje izvršiti, ker tvori podlago za vse priprave znižanja oborožbe; dalje sistematična vzgoja svetovnega mišljenja v zmislu absolutne potrebe omejitve oboroženja. V tem oziru je Skupščina sklenila, da se organizira v društvenem tajništvu posebna služba, ki naj skrbi za najširšo publiciteto vse na oborožbe se nanašajoče dokumentacije.

Velika važnost take propagande je očitna. Ako se javno mnenje na vprašanju oboroženja desinteresira, potem zabredemo zopet v prejšnji circulus vitiosus oboroženja in proti-oboroženja. Ako je pa javno mnenje podjetno agresivno in vztrajno, se bode ideja razoroženja proti vsakemu skepticizmu in vsaki opoziciji uveljavila ter napravila konec onemu organiziranemu pripravljanju narodnega duha na vojno, ki se izraža v prislovcu: si vis pacem, para bellum.

VIII.

Drug plodovit vir vojnih konfliktov v preteklosti je bila tajnost mednarodnih odnošajev. Zategadelj se je tudi javnost teh odnošajev ustanovila kot stvar splošnega mednarodnega interesa.

Tendenca, zasigurati narodom javnost političnih in pravnih odnošajev med državami, se zrcali v vseh uredbah novega prava. Razprave na Skupščini Društva Narodov so javne in so se v tem oziru na zadnjem ženevskem zborovanju sprejela v Opravilnik vsa občna načela, ki sicer veljajo za državne parlamente.

Savet Društva sicer najprej razpravlja ob zaprtih durih. Ko je pa prišlo do enoglasnih sklepov, se odredi javna seja, v kateri referent obrazloži pro in contra problema ter stavi predlog, ki se formalno sprejme in utrdi.

Pri Tajništvu Društva je poseben oddelek za informacijo, ki daje vsakomur, ki to želi, informacije o vsem, kar se tiče delovanja Društva.

Poseben znak postopanja za poravnavo nastalih sporov pred Savetom Društva je, da išče to postopanje neprenehoma podpore pri javnem mnenju in da se v to svrho široka javnost zdržema in natančno podučuje o vseh okolnostih spora, o zastopanih tezah strank, o predlaganih solucijah, sploh o celem poteku medijacije.

O svojem oboroženju morajo države podajati Društvu Narodov izčrpna obvestila, katerim je po sklepu zadnje Ženevske Skupščine zasigurati najširšo javnost.

Države, ki se jim je poveril mandat nad kako zaledno deželo, morajo Društvu predložiti o položaju dežele vsako leto poročilo, ki je namenjeno Društvenim članom in široki javnosti.

Tajništvo ima nalogo, da glede vseh vprašanj mednarodnega interesa, za katere ne obstojajo posebne mednarodne komisije ali biroji, zbira koristne informacije ter jih razpošilja.

Največje važnosti v kompleksu določb, ki naj razrušijo tradicionalni sistem »tajne diplomacije«, je pa odprava tajnih mednarodnih pogodb.

Vsako sklenjeno pogodbo je takoj naznaniti Tajništvu Društva, da jo vpiše (registrira) in objavi. In predno ni bila vpisana, pogodba ni obvezna.

Vpisovanje in objavljenje pogodb je že v teku. Za registracijo se vodi v kronologičnem redu vpisni register s priloženo zbirko vpisanih pogodb. Poleg tega je pa urejen še drug register, ki kaže vse na isto pogodbo se nanašajoče podatke o rafifikacijah, izpremembah, odpovedih i. t. d. Objava se vrši

v glasilu Društva »Le Journal officiel de la Société des Nations«, ki ima za to poseben oddelek (Recueil des Traités) in od katerega je septembra 1920 bil izdan 1. zvezek.

IX.

Sklepanje mednarodnih pogodb je težavna stvar, pa še težje je, sklenjeno pogodbo razveljaviti ali odpraviti, če ni sklenjena na določen čas. Vzdrževanje pogodb, ki so se že davno preživele, ki se pa niso mogle odpraviti, ker je ena ali druga stranka na obstoju pogodbe interesovana, je bil neštetokrat vzrok resnih mednarodnih sporov, ki jih je morala nazadnje vojna razrešiti. Zategadelj daje novo pravo Skupščini pravico, da sme stranke pozvati, da se pogodbe, ki so postale neuporabne, na novo premotrijo in presodijo.

Isto velja glede mednarodnih situacij, ki bi mogle, ako se vzdržujejo, ogrozati svetovni mir.

Posebno praktično vrednost bodo dobile te določbe za one teritorialne in druge odredbe mirovnih pogodb, ki se bodo prej ali slej izkazale nevzdržljive.

X.

Da se odstranijo obilni gospodarski vzroki vojnih spopadov, je mirovna konferenca tudi izvestne interese mednarodnega gospodarstva izvzela iz območja samovoljne enostranske odločbe posameznih držav ter na ta način politični internacionalizem dopolnila z ekonomskim internacionalizmom.

Wilson je v eni svojih 14. točk postavil zahtevo, da se kot pogoj trajnega miru odpravijo vse gospodarske barijere ter ustanovijo za vse narode enake prilike trgovanja.

Umetne ovire, s katerimi se zabranjujejo naravna pota gospodarske izmenjave, se delajo na najrazličnejši način: uporaba železniških prog, plovbnih potov, luk, transportnih naprav, skladišč itd. se ali direktno odreka ali indirektno z visokimi tarifami in pristojbinami zabranjuje.

Isto velja glede uvažanja in izvažanja blaga, izvrševanja obrta, naseljevanja itd. Glede vsega tega pa se zopet delajo najraznovrstnije razlike v pridene in v škodo druge države in to zopet direktno ali indirektno. In ves ta rafinirani sistem prohibicij, restrikcij, protekcij in diferencijacij je v popolnem skladu s tradicionalnim pravom, ki daje državam pravico, da samovoljno in kakor se jim od slučaja do slučaja vzljubi, urejajo prometne in trgovske prilike za mednarodno tekmovanje.

Niti svoboda tranzita ni v mednarodnem pravu zasigurana, kakor absolutna pravica, dasi je jasno, da gre pri tranzitu za interese, ki segajo daleč čez interese države, preko katero se tranzit vrši. Pravica, da se odreče tranzit, je sredstvo, s katerim se države, ki so od njega odvisne, spravljajo v položaj gospodarske tributarnosti, kakor se je to delalo s Srbijo. Zasiguranje tranzita potom občnega imperativa mednarodnega prava je postalo tem bolj pereče vprašanje, ker se je ustanovilo mnogo majhnih enklaviranih držav, ki morejo le preko drugih priti do morja in svetovnih gospodarskih trgov.

Isti prekarni pravni položaj velja glede plovnih rek, ki tečejo po ali ob več državah. Sicer je že Dunajski kongres spoznal za potrebno, da mora na takih rekah veljati ista svoboda trgovske plovbe, kakor na morju. Ker pa kongres ni poskrbel za nobeno organizacijo, ki bi princip uvedla v prakso, je prišlo le do partikularnih dogovorov med nabrežnimi državami, ki so pa redoma pravico plovbe le sebi pridržale in vse druge narode od plovbe izključile.

Tudi glede uporabe železnic in prilik mednarodnega trgovanja velja pravica izključevanja in diferencijacije.

Vse te umetne ovire mednarodnega prometa in trgovanja ogrožajo mir in dober sporazum med narodi. Naravno je, da skuša država osvojiti si teritorij ali vodovje, čez katero ji tranzit ni absolutno zasiguran. Znano je, da se je Avstro-Ogrska osvobojenju Jugoslovanov protivila pred vsem z argumentom, da bi sicer bila odrezana od morja. Istotako je naravno, da mora politika, ki umetno izpreminja naravni, po zemljepisni legi označeni tok gospodarske

izmenjave, vzbujati nezadovoljstvo, nasprotstvo in agresivnost oškodovanih držav.

Da se take možnosti zabranijo, je treba uvesti v mednarodno pravo načelo, da država nobeni drugi državi trgovanja in uporabe komunikacij a) ne sme zabraniti in b) da morajo pravni pogoji za trgovanje in uporabo komunikacij biti za vse države enake.

Mirovna konferenca je ta princip osvojila in ga deloma tudi uveljavila (internacionalizacija Rena, Laže, Odre, Visle, Njemena, Donave; trgovinske in prometne določbe mirovnih pogodb).

Splošna izvršitev je pa pridržena splošnim konvencijam, ki se bodo sklenile z odobrenjem Društva Narodov.

Kar se tiče uporabe komunikacij, so načrti že izdelani in se o njih razpravlja na internacionalni konferenci v Barceloni, ki se je dne 10. marca sestala.

* * *

S tem sem podal seveda le kratek in zelo površen pregled onih novih pravnih načel, ki jih je mirovna konferenca uvedla v meddržavno pravo in ki postavljajo daljnji razvitek mednarodnega prava na nove podlage, ter mu odpirajo popolnoma nove izglede in vidike.

Prof. dr. jur. Metod Dolenc in prof. dr. med. et phil. Alfred Šerko:

Ali naj se dá na prosto, da se sme uničiti življenje, ki je postalo življenja nevredno?

A.

Brez dvoma je bila svetovna vojna s svojimi grozotami povod, da sta kriminalist Binding in psihiater Hoche načela gori navedeno vprašanje v skupno spisani monografiji.¹⁾

Že med vojno se je večkrat razmotravalo vprašanje, ali je obsojati tiste zdravnike, ki so v najboljši veri nezavestnim, strašno razmesarjenim žrtvam pripomogli, da so se poslovili s tega sveta brez bolečin, čeprav nekaj ur ali dni poprej, kakor bi smrt po naravi poškodeb sama nastopila. Od tega vprašanja je le korak do drugega: kaj pa je s fistimi žrtvami moderne razstrelilne tehnike ali pa drugačnih nezgod, ki niso še v nezavesti, pa baš radi tega uvidijo, da jim ni več živeti, in zahtevajo sami, naj se jih reši mukepolnega življenja? Slednjič ostane še sorodni problem, ali naj se res vzdržujejo leta in leta neozdravljivo umobolni v dragih zavodih, dasi sami nimajo volje ne živeti ne umreti? —

Z vsemi temi problemi se peča naznanjena knjiga. Aktualnosti se ji pač ne more odrekati spričo gospodarske mizerije vseh držav po vojni, ki sili, da naj se štedi z denarjem in z delovnimi močmi do skrajnosti.

Pisatelja sta si razdelila delo po svojih strokah. Karl Binding, eden izmed najslavnejših nemških kriminalistov, je zgrabil problem raz pravoslovno motrišče. On povdarja

¹⁾ Dr. jur et phil. Karl Binding und Dr. med. Alfred Hoche: Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens. Ihr Mass und ihre Form. Verlag Felix Meiner, Leipzig, 1920 62 str. Karl Binding je med tiskom knjižice umrl.

uvodoma, da se hoče pečati s problemi v strogo jurističnem smislu. Naslednje vrstice naj predočijo v kratkem njegova razglabljanja in naj jih kritično osvetle.

Binding izhaja od vprašanja o pravni naravi samomora. On odklanja religijozno prepoved samomora, takisto tudi naziranje, da je samomor nekaj nenravnega; pobija pa tezo o pravici do samomora in pride do zaključka, da je samomor pravno neprepovedano dejanje. Vsako pravo mora priznati, da je človek suveren o svojem življenju in o načinu življenja. — Dokazovanje Bindingovo o tem, v teoriji in praksi zelo spornem vprašanju ni prepričevalno. Za avstrijsko pravo, katero pa Binding dosledno ignorira, se dá n. pr. po mojem mnenju dokazati, da stoji na drugačnem stališču, namreč, da je samomor pač prepovedano, ali vsaj ne odobravano dejanje, ki pa ostane iz pravnopolitičnih nagibov nekaznivo.

Pri nadaljnem razvoju svoje misli sklepa Binding, da pravno priznanje suverena razpolaganja s svojim življenjem pritiče samo dotičnemu človeku samemu, da pa ni dovoljeno pripomagati le-temu k samomoru. Zato je nazora, da je smatrati usmrnitev privoljujočega za zločin, pač — sui generis.

Do tu morem slediti pisatelju, nikakor pa ne v naslednjih izvajanjih! On pravi: ako je samomorno dejanje neprepovedano, onda ga ne sme nihče ovirati; — zoper tistega, ki hoče to samomornemu kandidatu preprečiti, ima celo pravico silobrana! Sila, ki bi hotela ubraniti izvršitev samomorilnega dejanja, je protizakonita posilnost! Sicer pristavlja Binding, da naj velja to le za samomornega kandidata, ki zadostno ve, kaj dela. Ali zdi se mi, da Binding s tem ne podkreplja, ampak naravnost ubija svoj nazor. Ali se sme sploh pri samomorilcu računati s tako hladnokrvno premišljenostjo, da ve »zadosti«, kaj dela? — in pa, kaj naj pojmuje pod »zadosti«? Pomniti je še, da je silobran zoper silobran nedopusten. Če hočeš samomornega kandidata siloma zadržati, da ne skoči v globoko reko, ima on pravico — Binding bi moral to priznati —, da te vstreli s samokresom, ako ga ima ravno pri roki, ti se pa zoper

njegov napad niti braniti ne smeš, da ne zapadeš kazni, dočim samomorni kandidat, ki je naposled venderle odstopil od svoje namere, ostane čisto brez kazni! To je absurdna, vsakemu pravnemu čustvu nasprotujoča posledica Bindingove teorije. Sicer se pa Binding sklicuje še na to, da rešilci rešujejo »meist optima fide« in jim hoče na ta način zagotoviti nekaznivost. Ali nevdržnost te opravičbe izhaja že iz besedice »meist«, ki ne more biti jurističen argument, in pa iz uvaževanja, da je tudi pri dobri veri treba vprašati, ali ni morda nastala — iz malomarnosti? Tudi zoper malomarni napad imamo pravico silobrana! —

Binding razmotriva nadalje t. zv. e u t a n a z i j o, ki mu je izpodrinjenje bolečine povzročujočega, dalj časa trajajočega vzroka smrti z drugim milejšim vzrokom smrti. Po Bindingu je prepir o pravni naravi takega zdravniškega posega v človeško življenje povsem nepotreben, če gre za položaj, ko eutanazija skrajša življenje le za p r a v n o n e v p o š t e v e n č a s. Le kjer gre za močno, tudi za pravo vpoštevno skrajšanje življenja, ni zdravniku dovoljeno, poslužiti se sredstev za tako skrajšanje. V prvem primeru nam je opraviti z n e p r e p o v e d a n i m l e č e n j e m (»unverbotenes Heilwerk«), pri kojem niti ni treba vprašati po privoljenju trpečega bolnika. (Binding je postal šele v tej razpravi tako radikalen; sam se opravičuje pod črto, da je v svojem Handbuchi smatral tudi eutanazijo za prepovedano dejanje). Ali po mojem mnenju prezre Binding dvoje: Prvič, kdo naj nam pove, katero skrajšanje življenja je še vpoštevno (beachtlich) in kdo naj o tem odločuje? Mari zdravnik, mari v agoniji ležeči bolnik z razbolelo psiho, mari sorodniki? Drugič: Če gre res samo za »nevpoštevno« skrajšanje življenja, zakaj tvegati — eventualno zmoto, zakaj naj se ne posluži zdravniške vede v ta namen, da trpečemu bolniku otopi popolnoma bolečine, n. pr. z vbrizgom morfija? — To so pač pomisleki, ki tej celi teoriji o eutanaziji odvzamejo sleharno oporo.

Ko je Binding tako odpravil vprašanje euthanazije, kakor meni, na podlagi legis latae, poseže spet po prvotni tezi o neprepovedanosti samomora, sklicuje se na nekatere glasove

iz sodobne literature, ki pledirajo za pravico do smrti, kaže na smernice zakonodaje, ki smatra zahtevo usmrtitve od strani usmrčenega za okolnost, katera olajšuje kazen (sic!). Binding obžaluje, da se zakonodaja v Nemški državi ni oprijela misli, izražene v zakoniku za Virtemberško l. 1839, ki je ustanovila privilegirano ubojstvo za usmrtitev na zahtevo, izvršeno na človeku, ki je na smrt bolan ali smrtno ranjen. — Tu je po Bindingu vznikla misel, da tako življenje ne potrebuje polne kazenske zaščite. Binding se vpraša: Ali imamo takšna življenja, ki so tako zelo izgubila svojstvo pravne dobrine, da je njihovo nadaljno trajanje izgubilo trajno vso vrednost i za nositelja življenja i za človeško družbo sploh? To vprašanje Binding potrди primerjajoč izgubo tisočero mladeničev na bojnem polju z izgubo istega števila idijotov v inštitutu za idijote, katere se z vso vmeno neguje in ohranja pri življenju. Razun na ta logični argument se naslanja še na čut: Vsako neprepovedano usmrčenje tretje osebe treba smatrati za odrešenje vsaj zanj samega.

Po teh pripravah pride Binding do jedra razprave. On deli ljudi, ki žive življenja nevredno življenje, v dvoje skupin, med katere vrine še tretjo. V prvi so tisti, ki so radi boleznii ali ran neresljivo izgubljeni in ki, popolnem razumevajoči svoj položaj, nujno žele rešitve iz položaja ter so dali tej svoji želji na kakoršen kolinačin izraza. Neresljivost mu je položaj, ki vstreza konkretnim razmeram, ne pa objektivna neresljivost. Privolitev bodi resna, ali vpoštevna bi mu bila tudi še pri nedoletnikih izpod 18 let, da celo pri na duhu bolnih. Pri vseh teh primerih smatra Binding usmrtitev za dolžnost zakonitega sočutja (Pflicht gesetzlichen Mitleids). Ugovor soproge, sorodnikov i. t. d. ne bi smel usmrtitve opovreti, ako je zahteva usmrtitve vpoštevna (beachtlich).

Druga skupina so neozdravni glupci (bebeci), ki nimajo volje ne živeti ne umreti. Ti ne morejo vpoštevno privoliti v usmrtitev, niti ni moči jim zlomiti volje do življenja, — ker je ni. Glede teh ljudi pledira Binding iz praktičnih raz-

lgov, naj se da na prosto njihovim svojcem, ki jih morajo oskrbovati, ali pa njih varuhom, da predlagajo usmrtitev.

Vmesna skupina so Bindingu na duhu zdrave osebe, ki pa so vsled težke, nedvomno smrtonosne rane postale nezavestne, pa bi se, ko pridejo do zavesti, vzbudile v strašansko bednem položaju. Pri teh naj prevzame po Bindingu (ako se jih ne sme spraviti iz sveta po euthanaziji) »storilec« (Binding ne imenuje »zdravnika«) riziko, mari se bo spoznalo usmrčenje na k n a d n o z a u p r a v i č e n o in vsled tega za nekaznjivo dejanje, ker bi usmrčenec itak ob zavesti privolil v usmrtitev. Le tista usmrtitev je nedopustna, kjer se mora zlomiti volja onega, ki ga zadene usmrtitev.

V naslednjem razmotriva Binding modalitete pravnega postopanja pri usmrtitvah, kjer je časa dovolj, da se sme taka usmrtitev v imenu države dati na prosto. Tu naj bi nastopala komisija dveh zdravnikov in enega jurista, ki bi imela pravico ob soglasnosti izreči, da je usmrtitev dopustna (ne pa obvezna) in bi tudi označila najprimernejšo pot usmrtitve. Kjer pa ni časa za sklicanje take komisije in če prevzamejo udeleženci (»Beteiligte«, sic!) odgovornost usmrtitve náse, naj se storilec sam ovadi pri tisti komisiji (Verklärungspflicht). Če bi tega ne storil, naj bi se izrekla »eventualno primerna kazen radi malomarne usmrtitve«.

Po Bindingovih idejah bi dobili torej dvoje vrst neprepovedanih usmrtitev tretje osebe, namreč po komisiji prepuščeno in pa samovoljno izvršeno usmrtitev ob pravičnem smatranju, da so podani pogoji za to, da bi usmrčenec v usmrtitev privolil.

Binding čuti najslabšo stran svojih izvajanj sam: možnost, da se njegova komisija zmoti! Niti pri izrekih o idijotih ne more te možnosti popolnoma izključiti . . . In vendar ga ta riziko ne plaši. Kar se smatra za dobro in pametno, naj se odredi navzlic riziku zmote. Binding očita našemu času, da stopnjuje sočutje do okrutnosti. (Kdo ne bi mislil pri tem na Nietzschejevega »nadčloveka?«) Neozdravnemu trpečemu človeku ne privošči rešitve z milejšo smrtjo, to Bindingu ni več sočutje, ampak le-tega nasprotje (sic!)

Bindingova izvajanja odklanjam raz juristično stališče docela kot brezplodna. Že gori sem pokazal na neke hibe. Te pa dajejo tudi pečat njegovim nadaljnim izvajanjem. On argumentira vseskozi z razlogi, ki nikakor ne vstrežajo pravi-
vilnim, juristično opredeljenim, osnovanim pojmom, ampak so zasidrani le v čustvovanju. Kaj naj rečemo k stavku: »Izvršitveno dejanje mora biti izliv prostega sočutja z bolnikom«? Kaj naj si predstavljamo pod tem, da je privoščiti nezdravnemu smrt, če on to želi? S kakšno psiho naj si ta bolnik to želi? Tudi z bolno? Kaj pa če taka duša prej izraženo željo usmrtilve po celi proceduri pred Bindingovo komisijo pozneje prekliče? Binding seveda ukine takoj izvršitev usmrtilve, a vprašamo se, zakaj pa se je potem cela procedura izvršila? Mari ni to tudi izguba delavnih sil in gmotnih sredstev? In kako je pri konflikatih privolitve: Bolnik hoče, njegove svojci nočejo ali pa so razdvojeni? Doklej naj sploh sega možnost privolitve sorodnikov? Vsa ta vprašanja niso samo nerazrešena ostala, marveč so nerazrešljiva! Menim, da v časih, ko se navaja za najvažnejši argument zoper dopustnost smrtno kazni sploh — možnost zmote sodnikov, pač ne gre staviti na dnevni red vprašanja o udejstvovanju sicer človekoljubnih idej Karla Bindinga, ki pridodajajo možnosti justičnih umorov tudi možnost zdravniških umorov!

Dr. Metod Dolenc.

B.

I. Jurist profesor Karl Binding razločuje v svoji brošuri med življenja vrednimi in življenja nevrednimi življenji in zahteva za le-tâ pravno prostost, da se smejo uničiti.

O nevrednosti življenja odločuje ali nositelj dotičnega življenja sam ali pa societeta. Nevrednost življenja je torej ali subjektivnega ali objektivnega značaja.

Življenja subjektivno nevredno življenje je ono, ki nima za dotičnega nositelja iz kakršnih koli vzrokov nobene vrednosti več. Ker razpolaga človek suvereno s svojim življenjem

in z načinom tega življenja, je uničenje subjektivno nevrednega življenja v obliki samomora pravno neprepovedano dejanje.

Življenja objektivno nevredno življenje je ono, ki je izgubilo v toliki meri vsako svojstvo pravne dobrine, da je njega nadaljno trajanje brez vsake vrednosti za dotičnega nositelja življenja in za človeško družbo. Uničenje takega življenja naj bo prepuščeno človeški družbi in sicer:

1. če zahteva to nositelj življenja sam, ali pa
2. če ne izraža nositelj življenja nikakršne življenske volje, bodisi, da je brezzavesten, bodisi, da je neozdravno bebast (unheilbar blödsinnig).

Za primer prve kategorije navaja Binding vse one, ki so vsled težke poškodbe ali neozdravne mučne bolezni nepreklicno izgubljeni (unrettbar verloren), ki se zavedajo tega svojega stanja in ki zahtevajo odrešenja v obliki usmrtitve.

Za primer druge kategorije navaja autor:

- a) vse one neozdravno duševno bolne, ki nimajo volje ne živeti, ne umreti, ki pa obremenjujejo s svojim življenja nevrednim življenjem v absurdni meri človeško družbo; in
- b) vse one smrtno poškodovane, ki se nahajajo v stanju nezavesti, ki bi pa v slučaju, da bi se zopet zavedli, zahtevali brezdvomno odrešenja v obliki usmrtitve, ali kojih življenje bi postalo v tem slučaju življenja objektivno nevredno.

Razen tega zahteva Binding prostost takozvane eutanazije, to je usmrtitve smrtno bolnih na milejši način kakor bi umrli v pravno nevpoštevem času vsled svoje bolezni in sicer ne oziraje se na to, ali dotični s tem soglašajo ali ne. (Es kommt dabei auf die Einwilligung des gequälten Kranken gar nicht an). Eutanazijo imenuje autor »unverbotenes Heilwerk von segensreichster Wirkung für schwergequälte Kranke, eine Leidverringerung für noch Lebende«.

Zdravnik profesor Alfred Hoche povdarja uvodoma, da vodijo zdravnika v njegovih intimnih dejanjih napram bolnikom ne toliko norme pozitivnega prava kakor zdravniška etika, ki temelji in mora pod vsakim pogojem temeljiti na splošnih etičnih normah. Zdravniška etika, ki predpisuje zdravniku dolžnost ozdravljati bolne, lajšati njih bolečine in

skrbeti za kolikor le možno podaljšanje njih življenja, ta etika sili v neredkih slučajih zdravnika v interesu zaščite višjih pravnih dobrin (im Interesse eines höheren Rechtsgutes) uničevati tuja življenja. Za primer navaja autor usmrtitev neporojenega otroka v svrhu rešitve materinega življenja.

Nadalje govori prof. Hoche o kirurških operacijah kakor opravičenih, dasi pravno nikjer izrecno dovoljenih, aktih smotrene telesne poškodbe v svrhu ohranitve življenja, opravičenih vzlic temu, da je njih efekt v poedinih slučajih ravno nasproten, namreč smrt operativno poškodovanega.

»Pa tudi izven te vrste vprašanj stoji pogosto zdravnik« — tako nadaljuje Hoche svoja izvajanja — »pred problemom vmešavanja v tuje življenje v etično dvomljivi situaciji« in navaja kot primer da zahtevajo sorodniki težko in neozdravno obolelega bolnika njegovo »odrešenje«. V slično dvomljivi etični situaciji se nahaja po Hocheju tudi zdravnik, ki stoji pred odločitvijo, ali naj pusti bolnika, ki si sam želi smrti, brez zdravniške pomoči umreti ali naj mu pa zoper njegovo voljo podaljša življenje.

Vsi ti slučaji so za autorja dokaz, da je zdravniška etika relativen pojem, ki se menjava v različnih situacijah in različnih časih. Faktično pomenja v mnogih slučajih pomoč zdravnika za nesrečnega bolnika le podaljšanje njegovih muk, nedopustno trpinčenje človeka, ki si sam ne želi drugega kot miru in odrešenja. »Das an sich anzuerkennende Prinzip der ärztlichen Pflicht zu möglichster Lebensverlängerung wird, auf die Spitze getrieben, zum Unsinn; Wohltat wird zur Plage«.

Po teh uvodnih konstatacijah izjavlja Hoche, da se strinja z Bindingom, da eksistirajo človeška življenja, ki so izgubila tako za njih nositelje kakor za človeško družbo vsako vrednost. K takim življenjem prišteva Hoche v soglasju z Bindingom predvsem življenja dementnih in razločuje:

1. duševno mrtve, ki imajo za seboj daljšo ali krajšo dobo polnovrednega duševnega življenja (akvirirane demence) in
2. duševne mrtve, ki niso nikdar poznali duševnega življenja (prirorejene demence).

Dočim obremenjuje prva kategorija bolnikov, kojih bolezen traja navadno razmeroma malo let, človeško družbo le v neznatni meri, so žrtve, ki jih prinaša človeštvo za nadzorovanje in preživljanje prirojenih ali v zgodnji mladosti pridobljenih demenc, naravnost ogromne. Cele generacije zdravih ljudi zapravlja svoje duševno polnovredno življenje ob strani teh življenja nevrednih življenj, neglede na žrtve finančnega značaja.

Duševno mrtev človek nima samozavesti, stoji intelektualno na nivoju, ki je značilen za nižje živalstvo, njegova čustvenost ne gre preko najelementarnejših animalnih pojavov. Zato tak človek tudi ni zmožen zahtevati zase pravice življenja (ist nicht imstande einen subjektiven Anspruch auf Leben erheben zu können) in se bo človeštvo prerilo nekega dne do spoznanja, da odstranjenje duševno popolnoma mrtvih ni ne zločin, ne nemoralno dejanje in čustvena surovost, marveč dopusten in koristen akt.

Tako Binding in Hoche.

II. Mirno prepuščam juristom vprašanje v rešitev, je li s pravnega stališča dopustno komisionalno ali izvenkomisionalno uničevanje »življenja nevrednih življenj«. Zame, zdravnika, je ves ta problem izraz perverznosti časa in one mentalite, ki vidi in hoče imeti za vsako ceno v vsaki stvari interesanten problem. Da se mi pa ne bo očitalo, da se izogibljem kočljivim vprašanjem, posegam vseeno v debato.

Zdravnik, ki odreši na bolnikovo željo bolnika njegove boleti s smrtjo, je v momentu, ko se je spustil z bolnikom v tozadevna pogajanja, prenehal biti za dotično osebo zdravnik. Razmerje med obema se je v istem momentu bistveno izpremenilo. Dolžnost in naloga zdravnika kot takega ni bila nikoli in tudi danes še ni, izkazovati bolniku drugih uslug kot zdravniških. Da bi pa spadalo zastrupljanje oseb, ki so smrti željne in smrti potrebne, v zdravniški poklic, to naziranje odklanjam kar najodločnejše tako za svojo osebo, kakor v imenu vseh dostojnih zdravnikov. Vprašanje, ali je dopustno uničevati smrti željna življenja, ni torej nikako specialno zdravniško, marveč obče

etično in v danih razmerah pravno vprašanje, ki spada v kompetenco moralistov, odnosno juristov.

Vse drugače je z vprašanjem o takozvani eutanaziji. Binding je mnenja, da je dopustno rešiti bolnika mučne naravne smrti z umetno smrtjo, če se mu s tem olajša trpljenje umiranja. Ker naj bo eutanazija dopustna le v slučaju vsakčasne, neizogibne smrti in s sredstvi, ki so milejša kot naravno umiranje samo, je pač le zdravnik sposoben spoznati dejanski položaj in izvršiti ali pa priporočiti akt eutanazije. Binding je kakor nebroj naivnih laikov mnenja, da je ta akt pri zdravnikih nekako vsakdanje dejanje. Zopet moram v imenu vseh dostojnih zdravnikov izjaviti, da se upira etičnemu čustvovanju zdravništva akt eutanazije nič manj od akta navadne tatvine. Življenje, ki ni moje, za katero se nisem brigal, kojega nositelj me je klical v najsvetejšem zaupanju v najtežjem momentu na pomoč, to življenje naj samovoljno uničim, ker ne vem druge pomoči? Mar me je klical bolnik zato k sebi, da ga naj zastrupim? In zakaj ravno sentimentalni morfin? — zakaj ne kar sekire ali pa mesarskega noža, saj gre vendar edinole za eutanazijo, za lahko in sladko umiranje.

Bolnik me je klical, da mu pomagam k življenju, če morem; če pa ne morem, bom plačan ravno tako. Čemu torej strup, sekira in nož? Za Bindinga, ki vidi vsepovsod same probleme, tu ni problema: zdravnik naj mori iz usmiljenja. Zakaj naj ne krade in požiga iz istega razpoloženja? In kaj, če bi bilo v konkretnem slučaju razpoloženje zdravnika za efekt usmiljenja odvisno od višine specialnega honorarja? Kam ne zapelje človeka pervezna želja po senzacionalnih brošurah?! Dočim priporoča Binding eutanazijo iz usmiljenja, jo Hoche odklanja iz bojazni, da bi se sorodniki eutanatanično odrešenega bolnika pozneje vendarle premislili in zdravniku očitali njegovo dejanje.

Pa akt eutanazije ni le z etičnega marveč tudi s čisto zdravniškega stališča vseskozi nedopustno in nemogoče dejanje.

Vez, ki veže bolnika z zdravnikom je absolutno zaupanje, da mu bo le-tâ pod vsakim pogojem po svoji najboljši vesti in

zavesti skušal pomagati, da ga bo ščitil z vsemi sredstvi svojega znanja do skrajnih mej, da osobito ne bo storil ničesar, kar bi mu utegnilo škodovati. To zaupanje ne temelji na osebnih odnošajih med dotičnim bolnikom in dotičnim zdravnikom, temveč na veri v zdravniški stan v celoti, na veri, da veže zdravništvo absolutna dolžnost, skrbeti, naj pride kar koli, za podaljšanje ogroženega življenja. V tej veri, ki se ne rodi šele na bolniški postelji, temveč ki je rezultat skušenj in opazovanj iz predbolezenskih dob, sediment vseobčega naziranja o pravicah in dolžnostih zdravniškega stanu, v tej veri se zaupa bolnik zdravniku in njegovemu stanu. Zdrav človek bi odobral akt eutanazije le toliko časa, dokler bi šlo za tuje življenje. V momentu, ko bi obolel on sam, bi postala vednost o eutanaziji zanj môra, ki bi ga tlačila vse bolj od strahu pred smrtjo kot posledico njegove bolezni. Zdravnik bi postal zanj rabelj, vsak čas pripravljen prestriči mu iz usmiljenja že itak ogroženo nit življenja.

Vsak zdravnik pozna iz lastne skušnje strah naivnih, v eutanazijo verujočih bolnikov pred zdravnikom in njegovimi ukrepi. In ta strah je raz stališče dotičnega bolnika tudi opravičen. Človek je priklenjen na svoje življenje z vse drugačnimi silami kakor na primer na svojo družino, na svoje premoženje, na svoje svetovno naziranje. Želja živeti je najgloblji in najintenzivnejši instinkt, nedostopen intelektualnim razlogom in logičnim konkluzijam. Ne tajim, da si dosti bolnikov želi smrti, miru in odrešenja, odločno pa zanikam, da bi bila misel, da me bo zdravnik v momentu, ki ga bo določil sam, rešil smrti s smrtjo, da bi bila taka misel zame tolažilna. Zdravniku zaupa bolnik mnogo in preveč, nè zaupa mu pa na milost in nemilost svojega življenja. Izgovor, da je eutanazija akt čistega usmiljenja in v eminentnem interesu bolnika, je prav tako smešen, kakor je globoko v človeškem čustvovanju utemeljen odgovor razbojnika patru, da naj gre le-tâ mesto njega na vislice.

Vsak kirurg ve iz lastne skušnje, kako težko se odloči nezaupljiv, dasi do skrajnosti od bolečin trpinčen človek tudi spričo sigurne smrti, za amputacijo n. pr. desne roke. Amputacija je znan ireparabilen akt, ki ne pripušča enkrat izvršen ni-

kakih korektur. In tak človek naj prepusti zdravniku akt eutanazije, zaupajoč v njegovo nezmotljivost in v nesebično usmiljenje svojih sorodnikov? Z javnim priznanjem dopustnosti eutanazije bi se polastil vseh bednih bolnikov blazen stah pred zdravništvom in povrnili bi se časi srednjega veka. Zamisel eutanazije je izrodek bolnim afektom podvrženih, sentimentalnih ženskih mentalitet, kojim je ljubezen identična s trpinčenjem in usmiljenje z nasiljem.

Akt eutanazije pa tudi s stališča eutanazijancev nikakor ni potreben. Medicina razpolaga z zadostnimi sredstvi za olajšanje smrtnega boja, ne da bi pri tem riskirala življenje samo. Čemu stopnjevanje morfina do letalne doze?

In slednjič: dokler človek trpi, je še živ, ima še vedno instinkt do življenja, njegovo trpljenje je izraz tega instinkta. Eutanazija v tem stadiju bi bila umor. V stadiju agonije pa, ko vgaša instinkt in pojem trpljenja, bi bila eutanazija nepotreben akt slabotne sentimentalitete.

III. Dasi ne spada vprašanje dopustnosti komisijonalnega pobijanja idiotov in bebecv v svrhu razbremenitve človeške družbe med zdravniške probleme, naj mi bo vendarle dovoljeno da pristavim Hochejevim izvajanjem o tem vprašanju nekaj pripomb.

Hoche vidi v preroškem duhu zarjo vzhajajočega dne, ko bo človeštvu dozorelo spoznanje, da je uničevanje onih, kojih je po besedah svetega pisma nebeško kraljestvo, vse-skozi koristen akt. Pred vojno si je po mnenju Hocheja Nemčija pač lahko privoščila luksuz toliko in toliko tisočev brezplodnih idiotov, sedaj pa, v času pomanjkanja ni v Nemčiji več prostora za polovične, četrtinske in osminske človeške moči, kaj še za popolnoma neproduktivne eksistence, ki stanejo, če se računa na glavo in leto 1300 M. ogromen nacionalen kapital.

Iz narodnogospodarskih ozirv si dovoljujem priporočati nemškim profesorjem, da naj izpitajo, predno izide dan vseobčega spoznanja, dobro svoje idiote, ker ni izključeno, da bo istočasno dozorelo spoznanje, da bi bilo neekonomski odvzeti pobite idiote nemški kemični industriji.

Pa šalo na stran!

Priznam, da je obremenjenje deželnih in državnih financ z modernimi zavodi za idiote, neozdravno duševno bolne, za kronične alkoholiste itd., veliko in da ga občutijo široke plasti naroda za nepotrebno. Pa tega niso krivi ne idioti in ne blazni in ne alkoholisti, pač pa sentimentalna humaniteta, ki zida tem neproduktivnim članom človeške družbe z vsem komfortom opremljene palače z obširnimi vrtovi, igrišči in gledališči, dočim pušča družine delavnih slojev po velikih mestih v nezdravih, temnih in vlažnih stanovanjih, v razmerah, ki so posredno ali neposredno vzrok razvoja idiotij, alkoholizma in blaznosti.

Zahtevati z m e r n o s t v skrbi za duševno mrtve, to pa vendar še ni identično z zahtevo, da naj se ti mrtvi člani človeštva kratkomalo vničijo.

Etična norma, ki nam prepoveduje ubijanje, in sicer v principu ubijanje vsakega živega bitja, ni puhla fraza, ki se da iz utilitarnih ozirov poljubno izpreminjati. Na absolutni veljavnosti etičnih norm temelji vsa naša čustvena kultura, vse naše sedanje moralno naziranje. V trenutku, ko bi bila proklamirana pravica uničevanja nedolžnih človeških eksistenc in naj si bodo te eksistence še tako duševno mrtve, bi se zamajali vse do dna temelji naše nravnosti, odprla bi se vrata najširši vesti, človeško življenje, (čigar pomena in namena ni še nihče zaslutil) bi postalo nekaj objekt ekonomske spekulacije. Zakaj naj bi ne veljalo, kar velja za bebce, tudi za onemogle starce, za neproduktivne invalide, za pohabljenca dela, za duševno in telesno izčrpane žrtve življenjske mašinerije? Kdo je predrzen dovolj, lastiti si kompetenco razsojati, katero življenje je življenja ne vredno? Kdo pozna zmisel življenja sploh? Kdo ve, kam plove človeštvo? Kdo pojmi samega sebe? Jaz se ne pojnim, to pa čutim v dnu svoje duše, da ni moj edini namen ustvarjati ekonomske vrednote, da se ne da izračunati vrednost mojega bitja po formuli naših dobičkarjev in špekulantov.

Vem, da ne trpi živalstvo v svoji sredi invalidov in bebcev, vem pa tudi, da je postal človek šele takrat človek, ko je otrešel ali vsaj skušal otresti raz sebe žival.

Dr. Alfred Šerko.

„Pravnikove“ diskusije o ustavnem načrtu.

Malo prej, kakor je pričel pretresovati ustavni odbor konstituante vladni načrt ustave, pričelo je društvo »Pravnik« z diskusijami o tem načrtu. Slovenski pravniki so se pri tem zavedali, da ne pripada pravniškemu stanu samo juristična formulacija zahtev, ki jih stavijo razne skupine človeške družbe, marveč da tvorijo oni sami tudi del in sicer važen del družbe in da imajo radi tega pravico, govoriti pri tem, kako naj se uredi pravni odnošaji v naši državi. Diskusije radi tega niso imele zgolj namena, seznaniti »Pravnikove« člane z določbami ustavnega načrta, ki javnosti ni bil znan, marveč je bila njih naloga, pripraviti gradivo vsaj za nekatere konkretne predloge k vladnemu načrtu. To je bilo s slovenske strani potrebno tem bolj, ker kaže vse, kakor da bi se naša javnost za novo ustavo ne zanimala tako, kakor zasluži to temeljno vprašanje, in se tudi naše novine ž njo, izvzemši čisto političnih delov, niso preveč pečale in je bilo njih poročanje o delovanju ustavnega odbora precej pomankljivo in dostikrat nezanesljivo.

Vse dosedanje diskusije v društvu so uspele jako lepo. Referati, obravnavajoči najvažnejše predmete javnega prava, so bili temeljiti, debata o njih stvarna. Sprejeti predlogi so bili podani kompetentnim činiteljem v upoštevanje. Koliko je to uspelo, se danes, ko zakon ustave še ne leži gotov pred nami, ne da še presoditi.

I. Vrsto diskusij je otvoril vseučiliški prof. dr. Kušej o temi »Versko vprašanje v ustavi«. (13. jan. 1921.) Njegova izvajanja so pripravljali članki, priobčeni neposredno pred predavanjem v »Slov. Narodu«. Dr. Kušej je, izhajajoč od dejstva, da so vsprejele vse politične stranke v svoje programe načelo verske svobode, izvajal, da je verski problem v ustavi s tem že rešen in da ga treba sedaj samo še dosledno izvesti. Če se to načelo dosledno ne izvede, potem smo tam kakor v Avstriji, v kateri je verska svoboda bila zajamčena ustavno, a so imeli dr-

žavljeni kljub temu prisilen krst in prisilen verski pouk in je veljalo kljub temu zakonsko pravo, temelječe popolnoma na verskih predpisih. Ustava naj torej določi: 1. Svobodo vere in vesti. 2. Priznana veroizpovedanja vrše svoje verozakone javno in nemoteno. 3. Pravice in dolžnosti državljanov so od verske pripadnosti neodvisne. 4. Verske priznane družbe se upravljajo v mejah obstoječih zakonov samostojno, lastninske pravice na stvareh, namenjenih bogoslužju, se jim zajamčijo. 5. Veronauk se uči na vseh šolah razen na nekonfesionalnih. 6. Določi se fakultativni civilni zakon. — Soporočevalec, vodja poverjenišтва za uk in bogočastje dv. sv. dr. S k a b e r n e je razmotral stvar s praktičnega stališča, navajajoč zlasti težkoče, ki jih ima upravni jurist, ker obravnavajo to polje različni še veljavni avstrijski zakoni, ki si med seboj nasprotujejo. Bistvo njegovih izvajanj pa je bilo, da verskega vprašanja ni moči ločiti od šolskega. Postavil se je na stališče, ko je navedel celo vrsto praktičnih slučajev iz našega šolstva, o verskem poduku, o verskih vajah, da je morda nujnejše izdelati najprvo šolski program, kateremu naj sledi potem rešitev verskega vprašanja. — V debati je omenjal vseuč. profesor dr. D o l e n c, da brez prehodnih zakonov pač ne pojde, svétnik stola sedmorice M i l č i n s k i pa, da dvomi, če izvede ustava načelo svobode vere in vesti tako dosledno, da bo marveč ostalo to načelo v mnogem tudi naprej le cilj, ki ga dosežejo šele prihodnje generacije.

II. Na drugem in tretjem diskusijskem sestanku (3. in 9. februarja), za katerega je vladalo največje zanimanje, je obravnaval dvorni svetnik dr. J. B a b n i k vprašanje »Ustava in pravosodstvo«. Kritično je presojal vse ustavne načrte s posebnim ozirom na ureditev pravosodstva v novonastalih državah in pri tem kazal na hibe, ki jih ima predloženi ustavni načrt. Pomanjkljivost ustavnega načrta se kaže že v tem, da ščiti samo pisemsko tajnost. Enako zaščiteno kakor ta morajo uživati tudi brzojavna sporočila in telefonski razgovori. Dalje zahteva popolna neodvisnost pri izvrševanju poslanskega mandata izrecno uzakonitev, da smejo poslanci odklanjati pričevanje v zadevah svojega poslanskega delovanja tudi še potem, ko jim je mandat potekel in da se jih ne sme niti s silo dovesti k pričevanju. Kar se tiče pa sodstva samega, pogrešamo v načrtu kar-

dinalno načelo vsake moderne ustave, da mora biti sodstvo ločeno od uprave na vseh stopnjah. Glede postopanja pred sodišči pa naj ustava izrecno zajamči, da bodi razprava pred civilnimi in kazenskimi sodišči ustna, neposredna in javna, da je kazenske sodbe razglašati vedno javno, da velja v kazenskih stvareh akuzatorno načelo, da se izreče za poroto, dalje da ima sodnik pravico pri razsojanju preizkušati veljavnost naredb vsake vrste, o zakonih sme pa le preizkušati, ali so bili pravilno razglašeni. Podsodnost rednih sodišč naj se razširi tudi na navadne — ne specifično vojaške — delikte vojakov in častnikov. Prav tako imej vsak državljan pravico, da se obrne po izčrpanih upravnopravnih lekkih na redno sodišče, če je razsodilo o zasebno pravnih zahtevkih upravno oblastvo. Policijsko, dohodarstveno in carinsko kazensko pravo in postopanje naj uredi poseben zakon. Kar se tiče sodnikov samih, je opomnil poročevalec, da določbe o njih imenovanju ne spadajo v ustavo. Če pa vendar ostanejo v njej, naj ustava določi, da je minister vezan na tozadevne predloge kolegijev sodnikov. Zlasti ni umestna volitev višjih in najvišjih sodnikov, kakor predlaga ta načrt. Odločno je zavrnilo določilo, da se sme sodnik premestiti, če je obenem povišan, ker bi bila s tem sodniška neodvisnost ogrožena (promoveatur, ut amoveatur). Glede vpokojitve sodnikov bi bilo določiti, da se vpokoji sodnik z zadnjim dnem meseca, v katerem izpolni 65. leto svoje starosti. Rešitev glede jamčevanja vseh javnih uslužbencev za povzročeno škodo je prepustiti posebnemu zakonu. Kar se tiče sindikatne odgovornosti sodnikov samih, naj se črta določba, da je treba za sindikatne tožbe privoljenja apelacijskega in kasacijskega sodišča, ker pomenja to za sodnika privilegium odiosum. Končno se je zavzel poročevalec za to, da se obdrži notarijat, ki je gotovo potrebna institucija. — V debati (predsednik višj. dež. sodišča Kavčnik, vseuč. prof. dr. Skumovič, sod. svetnik Keršič, dvorni svetnik dr. Skaberne, višji nadzornik dr. Polec, dvorni svetnik dr. Škerlj, sodni svetnik Lajovic) so se utemeljevale še obširneje navedene točke, zlasti glede sodniškega vprašanja, razširjenja podsodnosti rednih sodišč na vojaške osebe in gelde sindikatne odgovornosti sodnikov. Razpravljalo se je pa tudi obširno o upravnih sodiščih, katerih ustanovitev ustava predvideva. Gle-

de teh je bilo sprejeto načelo, naj določi ustava, da se ne bo odlašalo z njih ustanovitvijo in da morajo začeti delovati najkasneje po preteku enega leta izza dne, ko je bil razglašen zakon o organizaciji samoupravnih oblastev. Spore o pristojnosti med upravnimi in vojnimi oblastvi in upravnimi sodišči na eni in rednimi sodišči na drugi strani naj rešuje posebno sodišče, ki je sestavljeno iz članov državnega sveta in kasacijskega sodišča.

III. Dočim se je dotikalo drugo predavanje le ene vrste državnih uslužbencev, namreč samo sodnikov, pečal se je vladni svetnik dr. I. Rutar na četrtem diskusijskem sestanku (14. februarja) z vprašanjem, kako naj reši ustava razmerje med državo in državnimi uslužbenci v obč. Načrt se izraža v tem pogledu kaj skromno. Smernice njegovega predavanja »Ustava in državna služba« (natisnjeno v »Slov. Narodu« 12. marca) so bile naslednje: Država kot taka je abstrakten subjekt, ki se sama po sebi ne more udejestvovati, ne izvrševati svoje državne oblasti in ne izražati svoje volje, marveč potrebuje v to svrhu posebnih organov, izvrševalcev teh opravil. Kakor sodijo v ustavo temeljna načela o državnem ustroju in organizmu, tako spadajo vanjo tudi temeljna načela o razmerju države napram njenim organom, ki so bistven del državnega organizma. Zato spada v ustavo predvsem določilo, kdo more in sme biti državni uslužbenec, dalje pa temeljne točke glede državnega službenega razmerja. Za svoje organe more namestiti država le zanesljive državljane, kajti le od teh sme pričakovati, da bodo vršili poverjene jim posle le z ozirom na državne interese. Čl. 83 načrta, da se more sprejeti v državno službo le oni, ki je zadostil vojaški dolžnosti, naj se črta. Ker pa država zahteva, da vrši njen organ posle povsem objektivno in nepristransko, dati mu mora zato tudi primerno nagrado, zasigurati mu mora življenski obstoj in sicer ne le za dobo službovanja, ampak tudi za starost in mu preskrbeti morebitno družino. Pri določanju te plače pa mora država vpoštevati, da si mora pridobiti vsak uslužbenec še pred vstopom v državno službo potrebno kvalifikacijo na lastne stroške in da mora biti plača temu primerna, kajti sicer bo dobila v svojo službo samo slabši material. Kar se tiče odgovornosti državnega uslužbenca za njegove uradne

čine je ločiti dvojno: prvič opravila, pri katerih nastopa država kot zasebnopravna oseba, drugič kjer nastopa kot državna oblast. Pri prvoimenovanih opravilih je odgovoren državni uslužbenec le državi, ako je varoval pri tem državne koristi slabo, nikdar pa ne pogodbenim strankam. Glede drugih opravil pa je treba ločiti sodnika od upravnega uradnika. Statuirati sindikatno odgovornost upravnega uradnika bi dovedlo do nemogočih posledic. Le-ta ni neodvisen kakor sodnik, marveč je odgovoren za svoje delo ministrom, katerih naredbe naj izvršuje. Čim bi se statuirala odgovornost upravnega uradnika, se bi morala statuirati tudi njegova neodvisnost in samostojnost kakor za sodnika, sicer bi sindikatno odgovarjal za naredbe ministrove. Neodvisnost in samostojnost upravnega uradnika bi pomenila, da državne upravne oblasti ne bi izvrševal več kralj po svojih odgovornih ministrih, marveč neodvisni in samostojni uradniki. Določiti bi bilo torej v ustavi napram strankam primerno odgovornost države kot take, za uradništvo pa statuirati le sekundarno odgovornost napram državi. -- Ta izvajanja so bila sprejeta z obćim pritrjevanjem.

IV. Po daljšem odmoru je predaval na petem sestanku (14. marca) vseučil. prof. dr. L a p a j n e o jezikovnem vprašanju, torej o predmetu, važnem osobito za Slovence z ozirom na njih stališče v novi narodni državi in na njih prejšni položaj v bivši Avstriji. Jedro njegovega predavanja je bilo: Razločevati nam je med politično in administrativno stranjo jezikovnega vprašanja. Politično rešujejo politični faktorji, navadno še pred postankom države. Za našo kraljevino jo je rešil že srbski meč v zvezi s hrvatsko in slovensko politično modrostjo na dan našega ujedinjenja. Tvorijo pa politične osnove našega jezikovnega prava: 1. suprematija srbohrvaščine in slovenščine nad vsemi ostalimi jeziki v državi, 2. pariteta srbohrvaščine in slovenščine in 3. pariteta obeh pisem latinice in cirilice. Te osnove so našle izraza v 3. členu načrta, ki je bil sprejet z veliko večino, da je službeni jezik kraljevine srbsko-hrvaško-slovenski. Vse to pa je le *lex imperfecta* v dvojnem pogledu: po vsebini, ker ne pove, v čem bo obstojala superiornost našega jezika oziroma enakopravnost narečij, in po sankciji, ker ne določa posledic za ravnanje proti pravni normi. Zato je treba

izgraditi še administrativno stran jezikovnega vprašanja, naloga, ki pripada brezdvomno juristom. V državi govori naš jezik do 90% prebivalcev, zato je takorekoč država enojezična, ostali ga pa vsaj razumejo. Radi tega se lahko z mirno vestjo določi v ustavi, da se z nerazumevanjem srbohrvaščine ali slovenščine, cirilice ali latinice ne more v državi nihče izgovarjati. S tem bi bili jezikovni spori zatrti v kali, vsaka tujejezična samoupravna edinica bi bila dolžna, razumeti državni jezik in sprejemati in reševati v enem njegovih narečij ali pisem pisane vloge. Na ravno tak način bi bilo poenostavljeno občevanje zlasti med trgovci. Predlagana formula ne uvaja nobene novote, ker se uporablja dejanski v medpokrajinskem uradnem in neuradnem občevanju že dve leti. Za opustitev slovenščine sedaj še ne moremo biti radi Primorcev in Korošcev, s katerimi nas veže enaka govorica kot najmočnejša vez. — V debati se je povdarjalo, da nasprotuje predlagana formula kazenskopravnemu pojmu o zmoti in da je kriminalist ne more sprejeti brez omejitve, dalje se je razpravljalo o določi čl. 3 z ozirom na primorske Slovence. (Predavanje samo je izšlo v 5/6 številki »Njive«.)

V. Na šestem sestanku (23. marca) je poročal vseuč. prof. dr. D o l e n c o »določilih glede tiska po sklepu ustavnega odbora.« Oklepajoč se tesno besedila sprejetega načrta, ki si ga je pribavil osebno v biroju ustavotvorne skupščine, je razpravljalo o novih določilih in kazal pri tem na nedostatke, katere bi trebalo še odpraviti. Pomanjkljivo je, če se določi samo, da je tisk svoboden, ker se iz pojma tiskovne svobode še ne da izvajati pojem svobodne tiskarske pravice in je pri nas za izdajanje novin potrebna tudi obrtnopravna koncesija. Ustanovi naj se določba, da ni potrebno za izdajanje novin nikako predhodno odobrenje oblasti. Kar se tiče cenzure za časa vojne ali splošne mobilizacije, je zahtevati, da se poveri to zakonodajalcu, ne pa vladi; enako določilo ima češkoslovaška ustava. Precizneje bi bilo izraziti, da je zabranjeno le daljnjo razširjanje in prodajanje novin. Ustava bi morala točno določiti vzroke in obseg zabrane, razlog zabrane radi žaljenja javne morale je tako ohlapen, da se da izrabljati v vsake svrhe. Določila, merodajna za neposredno pozivanje k silovitemu od-

poru, naj veljajo tudi za posredno pozivanje, ker gre za kazniva dejanja, pri katerih način storitve ni merodajen. Za presojo deliktov, učinjenih s tiskom, naj se določijo porotna sodišča, razen za tiskovne žalitve časti, katere naj se odkažejo posebnim senatom. Nato je govoril še o poštnem debitu ter inozemskih periodičnih tiskovinah in končal z opazko, da se uprav naš tisk za tiskovno vprašanje veliko premalo zanima. — Predavanje izide v tisku, in na to se bode vršila debata.

Jezikovno pravo v ustavi.

Dr. Josip Wilfan.

Na diskusijskem sestanku društva Pravniki¹⁾ sem svoje stališče mogel označiti samo deloma, fragmentarno. Tudi tukaj se hočem omejiti na najbolj potrebno, vendar pa spraviti svoje izvajanje v določen red.

Spadam k Slovencem, ki jih ni zajelo zedinjenje. Zato presojam vprašanje pred vsem iz vidika njihovih narodnih koristi. Priznavam, da imajo prednost koristi narodne celokupnosti in njene nacionalne države. Vendar menim, da je narodni obstanek slovenskega dela izven državnih mej življenjskega pomena ne samo zanj, nego tudi za celo slovensko pleme in s tem tudi za celi narod in njegovo državo sploh.

Če je naš narod že dosegel v največjem delu svoje državno zedinjenje, je njegovo narodno in državno ujedinjenje (unifikacija) šele v teku. S tem ujedinjenjem, ki je v državnem oziru vsaj v glavnih točkah že doseženo, a do nje tudi v narodnem oziru ni daleč, je treba v bodoče računati kakor s historično gotovostjo. V že doseženem in predvsem v bistveni enotnosti vseh delov našega naroda se podani pogoji za končno popolno narodno in državno edinstvo. V posesti teh jamstev za končni uspeh lahko mirno preudarimo pota in sredstva do končnega cilja.

¹⁾ Prim. izvestje o diskusijskih sestankih Pravnikovih spredaj.

Vsekakor pa mora ustava biti zgrajena tako, da ustreza realnemu položaju našega naroda in da mu zjamčuje razvoj v organični kontinuiteti z njegovim realnim sedanjim stanjem in, v zmislu začetkom rečenega, z ozirom na neprizadete dele naroda.

Realno stanje, ki mora biti merodajno tudi za ureditev jezikovnega vprašanja, je to-le:

Naš narod ima dva književna jezika s posebnim teritorialnim območjem: eden je, kakor ga večina znanstvenikov imenuje, srbski ali hrvaški, drugi pa slovenski. Za edinstvo srbskega ali hrvaškega jezika se sklicujem na avtoritete kakor Gjura Daničiča, Vatroslava Jagića, Jovana Skerlića, Milana Rešetarja. Za samostojni značaj in pomen slovenskega jezika, ki ga samo nepoznavanje ali enostranost moreta smatrati za dialekt, ne bom tukaj navajal nobenih obširnejših dokazov. Objektivno izhaja to realno dejstvo iz zgodovine našega jezikovnega razvoja, iz naše mlade, v kratkem času tako bohotno razcevele književnosti, iz vsakdanje tako različne rabe našega jezika in iz njegovega neutajenega, živega razvojnega zamaha; subjektivno pa iz zavesti tistega neizbrisnega duševnega pečata, ki ga utiskuje slovenskemu razumništvu in vsemu slovenskemu plemenu naša evolucija od Vodnika čez Prešerna do Cankarja.

Nasproti temu je določba ustavnega načrta, da je državni jezik srbsko-hrvaško-slovenski, gola fikcija. Enega edinstvenega jezika, ki bi mu se prilegalo takšno ime, danes ni. Ne mislim o tem pisati, ali želim, oziroma ali je potrebno, da se naše narodno ujedinjenje, katerega ne identificiram z državnim, izvede na vseh poljih, na katerih je naš narod danes še različen; posebno tudi ne o tem, ali naj se narodno ujedinjenje uresniči tudi na jezikovnem polju, ki po mojem mnenju v narodnem (povdarjam, da tu ne govorim o državnem) oziru morda ni niti najvažnejše. Vendar bo vsak, naj bo pristaš ali naspotnik popolnega jezikovnega ujedinjenja, moral priznati, da se ne sme izvršiti potom enostavnega eliminiranja slovenskega jezika, toliko radi njegove lastne kulturne vrednosti, kolikor iz ozira na Slovence izven državnih mej. Če se to vpošteva, je jasno, da nam z navedeno določbo ustavnega načrta ni nič pomagano in da je

nasprotno ravno s to določbo, ki navidezno ugaja slovenskemu samoljubju, resno ogrožena pozicija slovenskega jezika kot tudi državnega jezika. Fikcija ustavne določbe se spremeni v praksi, ob nerazmerju, ki obstoja med srbsko-hrvaškim jezikovnim območjem na eni in slovenskim na drugi strani, v popolno iztisenjenje slovenskega jezika. Če bo takozvani srbsko-hrvaški-slovenski jezik državni jezik v teoriji, bo to v praksi samo srbsko-hrvaški jezik.

Tudi ob najboljšem bratovskem razpoloženju, katero priznavam, bi se trajno, na vse državno ozemlje in na vse panoge javne uprave in javnega življenja in prometa sploh raztegnjeno uveljavljenje slovenščine moralo začutiti kot nepotrebno oteščanje na škodo velike večine in v korist sicer znatne, vendar razmerno majhne manjšine. Preden se stvari razvijejo tako daleč in namestu, da bi se riskirala reakcija, ki bi se utegnila prevagniti v nasprotno smer, bo bolje iskati ravnotežja v tem, da se sicer tudi slovenskemu jeziku prizna značaj državnega jezika in sicer kot posebnega jezika poleg drugega, srbsko-hrvaškega, ki ga govori isti državni narod Srbov, Hrvatov in Slovencev, a da se obenem popolna veljava slovenskega jezika omeji na njegovo prirodno teritorijalno območje. Za preudarnega slovenskega politika — saj je vprašanje pred vsem eminentno politično — morajo prvotni ustavni načrti Josipa Smodlake, Stojana M. Protića in same vlade biti vsaj v tem zmislu merodajni, da mu kažejo, kako bi srbsko-hrvaška večina našega naroda čutila popolno enakopravnost slovenščine, če ne že moralno, vsaj praktično kakor znatno obremenitev našega državnega in narodnega življenja. Pred to realnostjo, pred prav tako realnim dejstvom, da se srbsko-hrvaška večina nikdar ne nauči slovenskega jezika tako, kakor slovenska manjšina srbsko-hrvaškega jezika, si ne smemo zatiskati oči.

Ustavna ureditev jezikovnega prava bi morala torej izhajati nekako s stališča dvojnega manjšinskega prava, in sicer enega, privilegirane, v korist slovenščine, in drugega navačnega, v korist drugih (ne južnoslovenskih) manjšin. Ta ureditev bi imela za pogoj točno preciziranje značaja takozvanega državnega, takozvanega uradnega ali službenega jezika in podobnih izrazov, ki so na tem polju zakonodaje navadni. Če

sem prav razumel, je glavni pomen državnega jezika ta, da velja državni jezik za državne urade in druge državne naprave. Ker se pa je imenoval tudi v zvezi z državnim nazivom, grbom in trobojnico, domnevam, da se pripisuje vendar državnemu jeziku tudi višji idealen pomen. Od svoje strani bi dal temu poslednjemu naziranju prednost in bi radi tega zahteval, naj se slovenščini prizna značaj državnega jezika kot državne svetinje, ki naj bo pod enakim in sicer izdatnim zakonitim varstvom kakor samo plemensko ime poleg srbskega in hrvaškega, z vsemi posledicami (tudi in posebno), ki izhajajo iz značaja državnega jezika za njegovo rabo zunaj in znotraj države, v napisih, na pečatih, ob slovesnih prilikah, na najvišjih mestih upave, zakonodaje in sodstva, sploh kjerkoli gre za to, da država tudi v jezikovnem oziru pokaže svoj značaj kot kraljevina Srbov, Hrvatov n Slovencev. Posebno naj bi bilo tudi žaljenje ali zapostavljanje slovenskega jezika kazensko preganjano enako kakor podobni čini na škodo srbskega in hrvaškega jezika.

Kar se pa tiče rabe slovenščine v javni upravi in v prometu, mislim, da naj bi se sprejele tiste omejitve, ki jih želijo srbski in hrvaški predlagatelji, kolikor se morejo spraviti v sklad z našo pravico, da se smemo v naši državi povsod posluževati tudi slovenščine, vsaj v praktično primernih mejah.

Predlagana sankcija po g. referentu, da naj bi se nihče ne mogel izgovarjati z nepoznavanjem državnega jezika (razume se toliko srbsko-hrvaškega, kolikor slovenskega) spada v glavnem v materialno kazensko in civilno pravo, in bi morala biti raditega predmet zadevne posebne zakonodaje, kolikor bi se sploh mogla sprejeti.

Iz istega vidika, ki sem ga postavil na začetek svojih izvajanj, bi kočno priporočal, da naj bo ustava glede drugih manjšin kolikor moči bolj liberalna, da se s tem podkrepijo zahteve v varstvo naših manjšin izven državnih mej.

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Odgovornost železnice za potno prtljago, katera ne obsega zgol potnih potrebščin. (§§ 30, 35, 96 žel. obr. pr.)

(Odl. od 18. januarja 1921, Rv 6/21, ki se ž njo potrjata sodbi dež. sod. v Ljubljani od 12. jun. 1920 opr. št. Cg IIa 38/20—8 in višj. dež. sod. v Ljubljani od 13. okt. 1920 opr. št. Bc I 107/20—1.)

Tožiteljica je tožila železnico na povračilo škode za košaro z manufakturnim blagom, ki je bila oddana kot potna prtljaga, a se je na železnici izgubila. Toženka je ugovarjala, da je v zmislu § 96. žel. obr. pr. njena odgovornost izključena, ker je tožiteljica oddala kot prtljago manufakturno blago, to pa ni potna prtljaga, kajti po § 30, odst. 1 žel. obr. pr. da so potna prtljaga samo one stvari, ki jih potnik rabi za potovanje (potne potrebščine).

Prvo sodišče je ugodilo tožbi, utemeljujoč svoj izrek s tem, da prtljaga ni vsebovala blaga, glede kakršnega je odgovornost železnice po § 96 žel. obr. pr. izključena, tudi da nedostaje za uporabo tega paragrafa potrebnega nepravilnega oznamenila, ker tožiteljica sploh ni bila vprašana, kaj pošiljatev vsebuje; mimo tega pa da daje določba § 30³ žel. obr. pr. železnici le pravico, da drugo blago, nego so potne potrebščine, od prevoza kot potna prtljaga odkloni; če ga pa sprejme, potem je ob izgubi odgovorna za škodo v zmislu §§ 35, 88 žel. obr. pr. izvzemši le primer, da je pošiljatev obsegala v § 96 žel. obr. pr. omenjene predmete.

Nazoru prvega sodišča, da v navzočem primeru ne gre za predmete v zmislu § 96 žel. obr. pr. izključene od prevoza, je pritrdilo tudi prizivno sodišče in je z ozirom na izvajanja priziva, da se po § 35 žel. obr. pr. nanaša odgovornost železnice le na predmete, kateri imajo kakovost potne prtljage po § 30 žel. obr. pr., še izreklo, da ni posneti nobeni določbi žel. obr. pr., da bi bili predmeti, kateri se ne značijo kot potne

potrebščine, izključeni od prevoza kot potna prtljaga, nasproti da dopušča besedilo 3. odstavka § 30 žel. obr. pr. zaključek, da železnica lahko tudi druge predmete nego potne potrebščine prevzame kot potno prtljago, čim pa jih prevzame, ne da bi se poslužila pravice pregledati vsebino pošiljatve, da je za nje odgovorna.

Prizivno to sodbo je pobijala tožena železnica z revizijskim razlogom napačne pravne presoje po § 503 št. 4 c. pr. r. Poudarjala je na eni strani, da je železnica pač upravičena, ni pa zavezana, da se uveri o vsebini v prevoz ji izročeni stvari; ako železnica stvari, katere se ne značijo kot potne potrebščine in se ne bi smele oddati kot potna prtljaga, nevedoč vendarle prevzame, jih dejstvo prevzema še ne kvalificira za potno prtljago. Železnica da jamči le za stvari, katere se značijo materijelno kot potna potrebščina, dočim drugačni predmeti sploh nimajo svojstva, da bi se o njih mogla skleniti prevozna pogodba o potni prtljagi. Na drugi strani uveljavlja revizija, da je jamstvo železnice izključeno tudi v zmislu § 96 žel. obr. pr., kajti žel. obr. pravilnik in tarifa da naštevata one predmete, katere je dopustno oddati kot potno prtljago, vsled česar da so od te oddaje vsi drugi predmeti izključeni; podan pa da je tudi nadaljnji pogoj za uporabo § 96 žel. obr. pr., namreč napačna označba, kajti je tožiteljica označila predmete kot potne potrebščine, kar da je razodevala tudi uporaba košare.

Stol sedmorice, odd. B, kot revizijsko sodišče, je vobče ta izvajanja zavrnil na pravilne razloge prizivnega sodišča. Dodal pa je tem razlogom še sledeče:

Ko izreka § 35 žel. obr. pr., da je železnica odgovorna za potno prtljago po predpisih o odgovornosti za blago (odst. VIII.), ne izraža s tem, da vseprek odklanja odgovornost za predmete, kateri so se bili sicer prevzeli kot potna prtljaga, pa vendar ne ustrezajo pojmu take prtljage po § 30 žel. obr. pr. Kot potno prtljago ima marveč § 35 v mislih vse blago, katero je bilo dejansko prevzeto v prevoz kot potna prtljaga, tudi ako ni ustrezalo pogojem potne prtljage, ustanovljenim v navedenem paragrafu. Kajti tudi tako blago ni za železnico glede na-

čina odprave in prevoza kaj drugega nego potna prtljaga. Zato se že naravnemu pomenu besede protivi v reviziji uveljavljena drugačna razlaga v § 35 uporabljenega izraza »potna prtljaga«.

Le-ta paragraf določa odgovornost železnice za potno prtljago po predpisih o odgovornosti za blago, kolikor da niso v oddelku o potni prtljagi določene razlike. Take razlike izrekajo §§ 32, 33, 35, 36, 37 žel. obr. pr. A nikoder ni izrečena odklonitev odgovornosti za blago, prevzeto kot potna prtljaga, iz tega razloga, ker ne spada med potne potrebščine. Taka odklonitev odgovornosti bi zlasti še spričo prožnosti pojma, kaj so potne potrebščine, predaleč segala, da je ne bi zakon, enako kakor v § 85 in sled. ter v § 96 žel. obr. pr., jasno izrekel, da bi se jo marveč moralo sklepati zgolj iz uporabe izraza »potna prtljaga« v § 35. Takemu naziranju se protivi tudi odst. 4 § 30, ki se peča s primerom, da se od prevoza izključeni predmeti oddajo kot »potna prtljaga«, ki tedaj sam nazivlja celo take predmete potno prtljago.

Na podstavi določbe § 35 žel. obr. pr. se torej tožena železnica ne more upirati tožbenemu zahtevku.

Pa tudi ne na podstavi določbe § 96 žel. obr. pr. Kateri predmeti so od prevoza izključeni, železniški obratni pravilnik točno in podrobno navaja v §§ 54 in 29 in jih izrecno označuje kot predmete, izključene od prevoza. Železniški obratni pravilnik je bil izdan na podlagi zakona od 27. oktobra 1892 drž. zak. št. 187 v svrhu izvedbe mednarodnega dogovora od dne 14. oktobra 1890 in v svrhu, da z mednarodnim dogovorom v sklad spravi tudi določbe, tičočee se onega blagovnega prevoza, ki se mednarodni dogovor nanj ne nanaša. (§ 2 cit. zak.) Čl. 3 mednarodnega dogovora pa določa, da bodo izvedbene določbe označile one predmete, kateri so, po meri dogovora, izključeni od mednarodnega prevoza ali le pogojno prepuščeni k prevozu, to pa zaradi svoje velike vrednosti, zaradi svoje posebne kakovosti ali zaradi nevarnosti, ki jih nudijo redu in varnosti železniškega prometa. Že iz te splošne določbe, tem bolj še iz § 1 izvedbene določbe sledi, da so od prevoza izključeni le predmeti točno določenih vrst, da je v žel. obr. pravilniku se nahajajoča, s temi določbami se strinjajoča navedba zadevnih predmetov taksativna in da tedaj tem predmetom ni

moči pridružiti še drugih, kateri niso izrecno označeni kot izključeni od prevoza. Med predmete, navedene v §§ 54 in 29 žel. obr. pr., pa zadevna prtljaga, o koji sedaj teče pravni spor, ne spada in tega tudi revizija ne trdi.

Ur.

b) **Kašno blago je dragocenost v zmislu § 54, 2, B žel. obr. pr. — Aktivna legitimacija za tožbo v zmislu § 99 žel. obr. pr., če se je pošiljatev izgubila, pa je vendar železnica tovorni list izročila adresatu.**

(Odl od 22. febr. 1921, Rv 51/21, ki se ž njo potrjata sodbi dež. sod. v Ljubljani od 18. nov. 1919 opr. št. Cg II 70/19—11 in višj. dež. sod. v Ljubljani od 14. dec. 1920, opr. št. Bc I 114/20—4.)

Tožitelj je tožil železnico na plačilo škode za manufakturno blago, ki se je na prevozu izgubilo. Toženka je ugovarjala, da za izgubo ni odgovorna, ker je izgubljene reči prištevati dragocenostim v zmislu § 54 ž. o. p., za take pa da jih tožitelj ni označil.

Prvo sodišče je ugodilo tožbi in izreklo, da manufakturno blago ni postalo dragocenost, četudi se je tekom vojne njegova vrednost podesetorila in celo popetnajstorila, ker so se v enaki in še večji meri zvišale cene tudi drugim potrebščinam.

Prizivno sodišče je sodbo potrdilo.

Stol sed morice, od d. B, reviziji ni ugodil.

Razlogi.

V meri celokupnega prvosodnega izreka izpodbija revizija sodbo druge stopinje z vidika revizijskih razlogov št. 4 in 2 § 503 cpr.

Pravnopomotna da je prizivnosodna presoja stvari zato, ker sodišče ni upravičenim pripoznalo toženkinega ugovora, da je izgubljeno robo šteti za dragocenost. Pojma dragocenosti da ni razlagati v zmislu navadnega življenja ali v zmislu trgovinskega pojmovanja, temveč v zmislu tovrnega prava.

Prevoznik da zamore računati z nekako srednjo ceno, katero bode morebiti moral plačati kot odškodnino. To odškodnino da si zamore izračunati po zunanjih objektivnih znakih, kot taki da nastopajo v tovrnem prometu po navadi teža in obseg blaga. Oboje to da mora stati v primernem razmerju z vrednostjo blaga. Ako je teža majhna, obseg majhen, vrednost pa v razmerju s težo in obsegom robe neprimerno velika, tedaj da je govoriti o dragocenosti v zmislu tovrnega prava. V navzočnem primeru da znaša vrednost osmerih pošiljk, izračunjena na 1 kg, 145 K 20 v do 556 K 50 v. Te cene da so v kričečem razmerju s težo blaga, zato da je robo označiti kot dragocenost. Tako pa da je tožbeni zahtevek neupravičen, odnosno mu je vzeti za podlago, da jamči železnica le po tarifi za dragocenosti, to je z zneskom 400 K za 100 kg

Vsa ta izvajanja niso kos, vzbuditi pomislekov zoper pravilnost prizivnosodnega, s prvosodnim stališčem skladnega nazora, da predmetne robe ni prištevati dragocenostim v zmislu § 54, št. 2 B 1 ž. o. pr. Nepobijane so podsodne ugotovitve, da gre v navzočnem primeru za navadno trgovinsko blago, pri eni pošiljki za bombaževinasto hlačevino, pri drugi za do tretji četrti volneno blago za moške, pri ostalih pošiljkah za takozvano vojno, t. j. na pol volneno, mešano blago; nadalje da je tožeča stranka vse to blago v brzovoznih listih pravilno označila kot manufakturno, odnosno volneno, sukнено in konfekcijsko blago za ženske in da so bile cene temu blagu več ali manj obče znane; slednjič da se je enako kakor takemu blagu in še v večji meri tekom vojne zvišala vrednost tudi vsem drugim potrebščinam, tudi takim sličnega obsega in teže, kakršno ima predmetno blago.

Ob tem stvarnem položaju pa izpodbijanemu podsodnemu stališču ni odrekati pravilnosti. Med predmeti, kakršne da je šteti za dragocenosti, navaja § 54 ž. o. pr. tudi čipke in vezene, oboje če je posebno veliko vredno. Dragocenostim se torej ne prištevajo že čipke ali vezene v obče, niti še ne take, ki so veliko vredne, marveč je treba v to svrhu, da jim je vrednost posebno velika. Spričo tega zgleda in drugih v citiranem § navedenih zgledov se predmetno blago že po besedilu zakona ne da potisniti v pojem dragocenosti. Revizija sama uvideva,

da se njena razlaga tega pojma ne prilega zmislu vsakdanjega življenja ali zmislu trgovinskega pojmovanja, zato skuša podpreti svoj nazor s preudarki, kakršni da vodijo prevoznika pri prevzemu tovora in tvorijo domnevno njegovo pogodbeno voljo. Toda ta izvajanja že zato niso vpoštevna, ker prezirajo ugotovljeno okolnost, da je bilo toženi prevoznici spričo pravilne deklaracije očitno, kako blago ji je izročeno v prevoz; tedaj sploh ni imela povoda še le iz teže in obsega pošiljke sklepati njeno vrednost. Ko je navzlic temu prevzela blago v prevoz brez pridržka po splošnih pogojih, se ne more sedaj po § 96 žel. o. pr. otresati jamčevanja, niti ga ne more skrčevati, ko se baš prevozna pogodba ni sklenila pod izjemnimi pogoji za dragocenosti.

Pomanjkljivost očita revizija postopanju na prizivni stopinji v obče iz razloga, ker se ni proizvedel ponudeni dokaz po zvedencih, da se znači predmetno blago kot dragocenost, niti se niso zaslili glede vprašanja, ali ustreza vtoževana cena srednji vrednosti blaga ob času in kraju pošiljatve. Tudi ta očitek ni utemeljen. Ali spada kaka reč v zakonski pojem dragocenosti, je stvar pravne presoje, tedaj sploh ne more biti predmet dokaza po zvedencih. Zakaj da bi se pa morala vrednost kakega blaga določiti le po zaslišanju zvedencev, tega ni uvideti niti ne navaja revizija razlogov za ta svoj nazor. Zakon nikoder ne nalaga sodniku, da se mora posluževati zvedencev, marveč je potrebnost njih zaslišanja stvar njegovega preudarka. Zakaj je v navzočem primeru vrednost blaga šteti za dokazano po priči in po fakturah, je v podsodnih sodbah utemeljeno, kakih določnih pomislekov zoper to utemeljitev revizija ne navaja. Gola ocena dokazov pa se v revizijskem postopanju ne da izpodbijati.

V drugo roko pobija revizija z revizijskim razlogom št. 4 § 503 c. pr. r. prizivnosodni izrek še posebe, kolikor se tiče odškodnine za pošiljatev z dne 16. avgusta 1918 in 24. avgusta 1918, glede katerih je bila tožena stranka odrekala tožeči stranki v prizivu aktivno legitimacijo za tožbo. Vprašanje stvarne legitimacije da mora sodišče sámo presojati i brez tozadevnega ugovora od nasprotne strani. Ko pa slovom ugotovljenega stana v navedenih dveh primerih blago sploh ni dospelo na na-

membno postajo, tožiteljici z ozirom na določbe §§ 99, 73⁹ in 76² ž. o. pr. nedostaje upravičenosti k tožbi.¹⁾

K vprašanju, ali je od toženke še le v prizivu sproženi ugovor, da tožeči stranki nedostje aktivne legitimacije, po § 482 cpr. dopusten ali ne, je vobče pripomniti, da je pač stvar sodišča, da uradoma popresodi, ali razloženi dejanski stan po zakonu upravičuje stavljeni tožbeni zahtevek. Novih pravnih ugovorov, ki se izvajajo zgol na podlagi ugotovljenega dejanskega stanu, tedaj po § 482 cpr. na prizivni stopnji vobče ni šteti za nedopustne. Toda v navzočem primeru navezuje priziv utemeljitev omenjenega svojega ugovora na okolnost, da predmetni dve pošiljati sploh nista dospeli na namembno postajo v Ljubljani. Take ugotovitve pa sodba ne vsebuje. Niti ni tega trdila tožeča stranka, marveč je zgol navajala v tožbi, da so slovom prijavnih listov B in D pri razkladanju zadevnih vagonov toženkini organi v Ljubljani ugotovili, da se je vsa prva pošiljka med transportom izgubila, oziroma da druge pošiljke nedostaje. Da golo nedostajanje blaga ob času razkladanja vagonov v Ljubljani ni istovetno s toženkino navedbo, da blago sploh ni dospelo v Ljubljano, je jasno, toda ne vsebuje slednje okolnosti tudi ne tožbena navedba, da se je prva pošiljka iz-

¹⁾ Za svoje mnenje, da je v primeru, ako blago ne dospe na namembno postajo, izključno legitimiran le odpošiljatelj, naj je tudi železnica tovorni list izročila naslovníku, se je sklicevala revizija na pravoslovno slovstvo in na judikaturu. Komentar Staub-Pisko da pravi k čl. 405 trg. zak, da pričinja pravica naslovníka s časom, ko je roba dospela na kraj dostavitve; merodaven da je resnični prihod blaga in ne čas, kdaj naj bi bilo prišlo. Dr. Rundnagel, »Beförderungsgeschäfte« da uči, da sklep tovarne pogodbe daje naslovníku le neko bodočo pravico, katera se spremeni v pravo pravico šele takrat, kadar blago tudi dejansko dospe na namembno postajo; zlasti pravi na str. 205: »Ako se blago spotoma izgubi, prejemnik sploh ne pride v poštev kot upravičenec; niti ne tedaj, če reši tovorni list.« Tako tudi na straneh 157 in 482. Enako mnenje da zastopa dr. Eger v svojem komentarju k čl. 15. in 16. mednarodnega dogovora o žel. tov. prom. in dr. Georg Neumann v svoji študiji glede aktivne legitimacije iz prevozne pogodbe v Ger. Zeit. 1901, št. 24. Vrhovno sodišče bivše Avstrije pa da je z odločbo od 27. febr. 1912 (navedeno pri § 73 žel. obr. pr. Manzove izdaje) izreklo, da razpolagalna pravica odpošiljatelja še ne ugasne zaradi tega, ako se izroči tovorni list naslovníku, predno dospe blago na namembno postajo.

gubila med transportom, ko obsega izvedba transporta po čl. 390 trg. zak. tudi izročitev pošiljke adresatu in potemtakem besedi »med transportom« še ne izražata, da blago sploh ni dospelo na namembno postajo. Potemtakem pa se toženkin, šele na prizivni stopnji uveljavljeni ugovor nedostajajoče aktivne legitimacije v istini znači glede svoje dejstvene podlage kot novota in ga prizivno sodišče po pravici označuje kot nedopustnega po zmislu § 482 cpr.

Sicer je pa prizivno sodišče ne glede na to vendar rešilo predmetno prizivno točko tudi meritorno. Temu zgledu lahko sledi i revizijsko sodišče, ko se s tem ne izpremeni usoda navzočne revizije. Revizijsko sodišče je namreč mnenja, da v reviziji zastopani nazor, da adresatu nedostaje aktivne legitimacije, ako ni roba dospela na namembno postajo, ne more veljati vsaj za primer, kakršen je navzočni, ko je nesporno na eni strani, da gre za izgubljeno blago, na drugi strani pa, da je tožena železnica sama tožeči stranki kot prejemnici izročila tovorni list.

Ko § 76 št. 2 ž. o. pr. ustanovlja pravice prejemnika po prihodu blaga na kraju dostavitve, določa pač čas, kdaj sme prejemnik ob rednem poteku opravila uveljaviti zadevne pravice. Ni pa pripisati časovni tej določbi pomena, da bi iz kroga onih, katerim gre razpolagalna pravica z robo, kratkomalo in brezizjemno izključevala prejemnika za primer, če se je blago izgubilo in tedaj časovna določba »po prihodu blaga« sploh ne pride v ozir. Določbe v § 73 (5) in 99 (2) žel. obr. pr. razodevajo pravice prejemnika glede blaga, katere obstoje lahko i pred prihodom ali brez prihoda blaga na namembni kraj. S tem, da je tožena železnica kot prevoznica izročila tožeči stranki kakor prejemnici tovorni list in ga je ta prevzela, je tožeča stranka dogovorno vstopila v prevozno pogodbo. Prevozna pogodba je bila sklenjena med odpošiljateljem in med toženo železnico baš v prid tožečemu prejemniku; zato in še z ozirom na prehod nevarnosti po čl. 345 trg. z. ustreza dogovorni vstop tožeče stranke v pogodbo povse naravi in namenu pogodbe. S tovrnim listom je tožeča stranka prejela tudi formalno legitimacijo, da razpolaga z blagom na namembni postaji (zadnji stavek 76 (10) ž. o. pr.). Tega dogovorno

ustvarjenega pravnega položaja ne more tožena železnica samovoljno zgolj s svoje strani izprevračati, ko niti ne trdi, da bi bil odpošiljatelj blaga v zmislu § 73 ž. o. pr. naknadno sploh kaj ukrenil, kamoli kaj takega, kar bi nasprotovalo razpolagalni pravici prejemnika, in da si tudi sicer ne ugovarja ničesar, kar naj bi stvarno opravičevalo, da šteje dejansko izvršeni vstop tožeče stranke v pogodbo sedaj v pravdi za neveljaven ali neučinkovit. Da vsled neprihoda blaga tožeča stranka svoje pravice ni mogla udejestviti, ji še ne jemlje svojstva razpolagalne pravice, katera po § 99 (1) ž. o. pr. upravičuje k uveljavljanju pravic iz prevozne pogodbe. V predmetni točki tedaj revizija tudi v meritornem pogledu ni utemeljena.

Ur.

c) Zahtevati odškodnino za izgubljeno prtljago more tudi lastnik, če prav je ni osebno oddal na železnico. Zastaranje odškodninskega zahtevka. (§§ 34, 99, 36, 98, 37, 90 žel. obr. pr.).

(Odločba od 25. jan. 1921, Rv 5/21, ki deloma izpreminja sodbo dež. sod. v Ljubljani od 19. dec. 1919, opr. št. Cg II, 117/19 - 8, oziroma viš. dež. sod. v Ljubljani od 30. okt. 1920, opr. št. Bc I, 118/20 - 1.)

Tožitelj je iz Gradca napotil svojega slugo v Ljubljano in mu s seboj dal razne svoje robe z naročilom, naj jo na železnici odda kot potno prtljago. Ko je pa potem dne 18. decembra 1919 zahteval na podlagi prtljažnega lista izročitev navedene prtljage, je izvedel, da ni dospela v Ljubljano. V tožbi je zahteval enako kakor v reklamaciji odškodnine 10.315 K 20 v, na razpravi dne 19. decembra 1919 je pa zvišal tožbeni zahtevek na 16.071 K 20 v, ker je bil zvedenec ocenil nekatere predmete višje kakor tožba. Toženka je predlagala zavrnitev tožbe, češ da je za tožbo opravičen samo sluga, ki je prtljago oddal in z istim vlakom potoval, in ugovarjala, da je razširjeni tožbeni zahtevek zastaran, kolikor presega prvotnega, ker da je do dneva, ko se je stavil razširjeni zahtevek, že bila potekla v prvem odstavku § 98 žel. obr. pr. določena enoletna zastaralna doba.

Prvo sodišče je razširjenemu tožbenemu zahtevku ugodilo do zneska 14.116 K 20 v, zavračujoč ga le glede neka-

terih srebrnih predmetov, ki da so dragocenosti v zmislu § 54, Bk, 1 ž. o. p. Aktivno da je tožnik legitimiran, ker ima on prtljažni list in ker je on podal reklamacijo po § 34, 99 ž. o. p. Ugovor zastaranja da ni utemeljen, ker ovira zastaranje tožiteljeva reklamacija od 27. decembra 1918, ki je toženka še ni rešila.

Prizivno sodišče je potrdilo prvosodno sodbo poudarjajoč še, da je nesporno le tožitelj lastnik izgubljenih reči, sluga pa da je bil le njegov pooblaščenec in spremljevalec prtljage.

Stol sedmorice, odd. B, je reviziji deloma ugodil in priznal tožitelju le prvotno utoženo odškodnino, odbivši na dragocenosti spadajoče zneske. Glede aktivne legitimacije se sklicuje na pravilne razloge spodnjih inštanc in pravi nadalje:

Po § 99 žel. obr. pr., je upravičen, da uveljavi napram železnici pravice iz vozne pogodbe le oni, kateremu gre pravica, razpolagati z blagom. Komu da gre razpolagalna pravica s potno prtljago, določa § 34 žel. obr. pr. Načeloma je to imetelj prtljažnega lista. Prtljažni list pa tožitelj baš ima in ni trdila toženka, da mu je prišel v roke nepoštenim putem. Ko I. odst. § 31 žel. obr. pr. še določa, da železnica ni zavezana preizkušati upravičenosti imeteljeve, s tem pač daje železnici pravico, da imeteljevo upravičenost preizkusi, ne pravi pa, da je preizkusiti upravičenost zgolj v okviru vozne pogodbe, sklenjene glede prtljage. Odst. 5 istega § določa, da mora železnica izročiti prtljago celo brez oddaje prtljažnega lista, ako je verjetno izkazana upravičenost za prejem. Upravičenosti za prejem blaga pa tožitelju ni odrekati, ko je nesporno on lastnik blaga in je sluga le kot njegov pooblaščenec in zanj oddal to blago na železnico. Ko pa je potemtakem izkazana razpolagalna pravica tožitelja po § 34 žel. obr. pr., je podana tudi njegova tožbena legitimacija po § 99 žel. obr. pr.

Upravičena pa je revizija v nadaljnji točki. Prizivno sodišče poudarja, da je bilo blago oddano v prevoz 17. decembra 1918 in da se je po določbi § 36 žel. obr. pr. moralo smatrati za izgubljeno šele tri dni pozneje, t. j. 20. decembra 1918. Na podlagi tega zastopa mnenje, da dne 19. dec. 1919, ko je tožitelj svoj zahtevek povišal, še ni bila potekla za ta povišek

enoletna zastaralna doba, katera da pričenja v zmislu § 98 žel. obr. pr. s potekom oddajnega roka. Pritrditi je reviziji, da se ti prizivnosodni nazori ne ujemajo z določbami železniškega obratnega pravilnika. Za pričetek zastaralne dobe sploh ni merodajen čas, ko se je blago oddalo v prevoz, t. j. v navzočnem primeru dan 17. decembra 1918, marveč pričenja po drugem odst. § 98 zastaranje, če se je blago izgubilo, s potekom dostavnega roka, t. j. roka, v katerem bi bila morala železnica v prevoz prevzeto blago izročiti. Rok ta je določen v 2. odst. § 34 obr. pr. tako, da je imetelj prtljažnega lista upravičen, zahtevati izročitev prtljage po prihodu vlaka, čim je potekel čas, potreben za pripravo prtljage in za morebitno carinsko ali davčnouradno ali policijsko odpravo. Spričo lastnih tožiteljevih navedeb, da je bilo blago oddano v Gradcu dne 17. decembra 1918 in da je tožitelj zahteval taisto dne 18. decembra 1918 na glavnem kolodvoru v Ljubljani, toda ondu izvedel, da blago ni prišlo, je v navzočnem primeru nastopil ta rok najkasneje dne 18. decembra 1918; ta dan je torej pričelo teči zastaranje, a je potekla enoletna zastaralna doba dne 18. decembra 1918, tedaj pred predmetnim zvišanjem zahtevka.

Določba 2. odst. § 36 žel. obr. pr., da je manjkajoči prtljažni kos šteti izgubljenim po preteku treh dni po prihodu vlaka, za katerega je bil oddan, nima potemtakem onega pomena, da šele tedaj tudi pričenja dostavni rok. Da pa mero-davni dostavni rok pričenja baš s prihodom vlaka, prištevši zgol še omenjeno dobo za pripravo in odpravo, kaže docela jasno še določba 3. odstavka § 34, po kateri je že plačati ležarino ali stojnino, čim se ne prevzemo prtljažni kosi v teku 24 ur, vozila pa v teku dveh ur po dohodu vlaka, nadalje določba § 37 o odgovornosti železnice za prekoračnje dobavnega roka in določba § 90, po katerem je tovarno blago šteti za izgubljeno, ako se najkasneje 30. dan po poteku dostavne dobe ne more izročiti in slovom katere žel. obr. pr. natanko loči dostavno dobo od roka, kdaj je šteti blago za izgubljeno.

Z reklamacijo z dne 27. decembra 1918 je tožitelj, kakor to sam navaja v tožbi, zahteval od železnice odškodnino le v onem znesku, ki ga je v navzočni pravdi stavil v prvotni tožbeni zahtevku. Slovom 3. odstavka § 98 žel. obr. pr. tvori re-

klamacija pismeno oglasitev zahtevka; zahtevk mora biti torej v oglasilu točno označen in njegova višina slovom 3. odstavka § 99 verjetno izkazana, da jo železnica baš more preizkusiti (odst. 4 cit. §). Potemtakem je višina zahtevka bistvena točka reklamacije, a more reklamacija le po meri te svoje vsebine ovirajoče učinkovati na zastaranje odškodinskega zahtevka. Tedaj se pa v navzočem primeru napram ugovarjanemu zastaranju šele dne 19. decembra 1919 zahtevanega poviška odškodnine ni moč sklicevati na reklamacijo z dne 27. decembra 1918, ki tega poviška ne obsega. Kolikor je v zmislu teh izvajanj tožbeni zahtevk zastaran, v tej meri je tedaj revizijski predlog na zavrnitev tožbenega zahtevka upravičen.

Ur.

d) Zaboje sam je tudi del prevozne robe. (§§ 73°, 76² žel. obr. pr.)

(Sklep od 22. febr. 1921, Ut 23/21, ki potrja sklep dež. sod. v Ljubljani od 27. dec. 1920 Bc III. 183/20—4, s katerim je bila razveljavljena sodba okr. sod. v Ljubljani od 13. jul. 1920, C III. 110/20—4.)

Tožitelj, ki je bila nanj naslovljena pošiljatev, je tožil železnico na odškodnino, ker je prišel na namembno postajo samo zaboje, blago iz zaboja pa je bilo izginito.

Prvo sodišče je tožbo zavrnilo, češ po § 73 ž. o. p. preide razpolagalna pravica na prejemnika šele, ko pride blago na namembno postajo in dobi prejemnik tovorni list. Ker pa v navzočem slučaju blago sploh ni dospelo, ampak je dospel le prazen zaboje, tudi ni prešla na tožitelja razpolagalna pravica, ki bi ga upravičevala v tožbo.

Prizivno sodišče je razveljavilo prvosodno odločbo in odredilo novo razpravo.

Stolsedmorice odd. B je potrdil prizivnosodni sklep iz razlogov:

Revizijski rekurz pobija prizivnosodni sklep kot pravno-pomoten, češ praznega zaboja ni smatrati za blago v zmislu železniškega obr. pravilnika in tudi ne za del blaga, kakor to dela izpodbijani sklep; določbo § 73. žel. obr. pr. da je interpretirati striktno; ako bi imel ta paragraf zmisel, kakršnega polaga vanj izpodbijani sklep, bi bilo to po mnenju revizijskega

rekurza gotovo jasno izraženo, ker da je žel. obr. pravilnik zasnovan zelo kazuistično.

Revizijska ta izvajanja niso utemeljena.

Prizivnosodnemu sklepu je pritrjati, da je tudi omot, v navzočnem primeru zaboij, šteti za del prevozne robe. Roba v zmislu VIII. odseka žel. obr. pr. so premakljive reči sploh, kakršne so predmet prevoza po predpisih tega odseka. Prevozna pogodba obsega vso pošiljko, prav tako zaboij, kakor njegovo vsebino. V tovarni list, ki služi v dokaz tovarne pogodbe, je vpisati po § 56 e ž. obr. pr. težo vse pošiljke, ne samo netto-težo. Že prizivnosodni sklep omenja, da stavljajo pošiljatelji v račun i zaboij; tudi zaboij ima tedaj svojo vrednost.

Da je pojem blaga (robe) v zmislu § 73 (9) ž. o. pr. istoveten s pojmom pošiljke sploh, kaže jasno i § 73 sam, kjer se tako kakor še v drugih paragrafi izraza blago in pošiljka uporabljata izmenoma v enakem pomenu. Potemtakem je tudi prihod praznega zaboija šteti za prihod blaga v zmislu § 76² ž. o. pr.

Ur.

**e) K uredbi o pravni likvidaciji stanja, provzročenege po vojni
I. 1914—1920, z dne 21. junija 1920 št. 296 Ur. I. 92/20.**

(Sklep od 12. apr. 1921, R 8/21, ki se ž njim zavrača pritožba zoper sodbo okrožn. sod. v Novem mestu od 3. marca 1921, Cg I 3/21—6.)

Leta 1904. je bila tožena stranka obsojena plačevati tožiteljici dosmrtno mesečno rento 20 K 40 v, ker se je bila tožiteljica po krivdi tožene stranke pohabila v le-te podjetju.

Z ozirom na izpremenjene denarne razmere je zahtevala sedaj tožiteljica povišanje rente na 400 K za vsak mesec, sklicujoč se na čl. 89 gori navedene uredbe. Proti razsodbi prve stopnje, ki je tožbenemu zahtevku ugodila, je vložila tožena stranka pritožbo, ki jo je naslovila na kasacijsko sodišče (člen 121 cit. ur.).

Kr. stol sedmorice, odd. B, je nato sklenil, da se spisi vrnejo okrožnemu sodišču v Novem mestu v zakonito postopanje. To pa iz razloga, ker velja uredba od 21. junija 1920, uradni list št. 296, slovom člena 126 za vse ozemlje kraljevine le toliko, kolikor je bilo z vojno ustanovljeno tako stanje, da se

mora likvidirati po tej uredbi. Za področje v Sloveniji veljavnega prava je sodno postopanje v civilnih pravnih sporih že urejeno po zakonu z dne 1. avgusta 1895 dz. 113, instančno razmerje sodišč pa po sodnem pravilniku od 1. avgusta 1895 dz. št. 111. Torej ni v navzočnem primeru za uporabo XII. odst. uredbe, tičočega se postopanja in dokazil, in še posebe za uporabo člena 121, ki upotuje pritožbe zoper prvosodne sodbe na kasacijsko sodišče, ne potrebe in zato tudi ne mesta, pa z ozirom na vsebino zadevnih določb tudi ne možnost. **Ur.**

f) Zoper sklep, ki odloča o dopustnosti zvišanja stanarine, ni nobenega pravnega pomočka. (§ 10 naredbe v varstvo najemnikov od 26. oktobra 1918 št. 381 d. z.)

(Odl. od 5. apr. 1921, Ut 50/21, ki se ž njo potrjata sklepa okrajn. sod. v Novem mestu od 14. febr. 1921, Nc I 291/21—1 in tamošnjega okrožn. sod. od 1. marca 1921, R I 13/21—1.)

Najemodavec je predlagal, da se za dopustno izreče zvišanje stanarine. Na zaslišanje sta bila povabljeni predlagatelj in za najemnico, to je orožniško postajo, njen komandir, ki pa je izjavil, da ni upravičen v nikakršno obvezno izjavo. Okrajno sodišče je ugodilo predlogu najemodavca. Zoper ta sklep je vložila finančna prokuratura kot zastopnica državnega zaklada opozoritev oziroma rekurz, češ, postopanje je nično, ker ona ni bila povabljena na razpravo. Rekurzno sodišče je zavrnilo rekurz kot nedopusten v zmislu § 10 naredbe od 26. oktobra 1918 št. 381 d. z.

Vsled revizijskega rekurza finančne prokurate je stol sedmorice potrdil izpodbijani sklep iz teh razlogov:

Ni sicer pritrjati mnenju rekurznega sodišča, da okrajnemu sodišču v postopanju po § 10 naredbe v varstvo najemnikov od 26. oktobra 1918 dz. št. 381, sproženem na predlog najemodavke, ni bilo treba vabiti in zaslišati najemnika, češ navedena določba predvideva zgolj zaslihanje pojasnilnikov.

Isti paragraf navaja h koncu tudi primer, kdaj je smeti izdati odločbo brez razprave. Iz tega sledi, da je v vseh drugih primerih treba preidoče razprave, a pojem razprave baš

zahteva možnost, da obe stranki podata svoji izjavi. Da je odločbo izdati na podlagi razprave, h kateri sta pozvani obe stranki, razodeva že narava stvari, kajti gre za odločbo o novem, med strankama spornem zahtevku. Posneti je pravilnost tega nazora i nadaljnjim predpisom iste naredbe o postopanju najemnega urada pred odločbo o enaki stvari. Tozadevno določa § 16 (1), da odloča najemni urad po ustni razpravi, a § 17 (1), da mora najemni urad, ako se zahteva odločba o dopustnosti zvišanja najemnine, povabiti stranke.

Toda ni rekurzno sodišče zavrnilo rekurza zoper prvosodni sklep na podlagi navedenega nepravilnega svojega nazora, marveč ga je zavrnilo, ker da je po § 10 cit. naredbe nedopusten. V tem odločilnem pogledu pa je pobijani sklep pravilen. Navedeni paragraf po svojem jasnem besedilu izključuje sleherni pravni lek zoper odločbe, izdane po tem paragrafu, in ne dela izjeme za katerikoli razlog pravnega leka. Ta določba naj preprečuje zlasti glede na odpovedni razlog § 5 št. 2 cit. nar. daljši trpež nesigurnosti zastran dopustnosti povišanja najemnine. Baš zato, ker pravne leke docela izključuje, določa § 10 nadalje, da se odločba na predlog vsak čas lahko izpremeni z učinkom za nov najemninski rok.

Ur.

g) Naredba celokupnega ministrstva o ustanovitvi direkcije plena (»Službene Novine« z dne 8. marca 1919 št. 15.) ne izključuje redne pravne poti.

A, po poklicu kovač, je kupil leta 1915. od ključavničarskega mojstra C 659 kg železa po 30 h za kilogram. Od tega železa mu je policija v novembru 1919 zaplenila 287 kg in oddala Gospodarski komisiji za stvarno demobilizacijo v Ljubljani. Proti A-u glede tega blaga uvedena kazenska preiskava ni imela uspeha. Ker Gospodarska komisija vzlic opominom tega železa ni izročila, je A vložil tožbo.

Toženi erar je predlagal, da se tožbeni zahtevek zavrne, ker je pravna pot vsled naredbe celokupnega ministrstva z dne 28. februarja 1919, s katero se ustanavlja direkcija plena, nedopustna.

Okr. sodišče v Ljubljani je tožbi na izročitev 287 kg železa s sodbo od 4. maja 1920 opr. št. C II 192/20-5, ugodilo iz r a z l o g o v :

Glede toženčevega ugovora, da pravna pot v le - tem slučaju ni dopustna vsled naredbe celokupnega ministrstva z dne 28. februarja 1919 čl. VII 6 Službene Novine št. 15 z dne 8. marca 1919, mora sodišče reči, da navedena naredbena določila nikakor ne more derogirati o. d. zakoniku, po katerem ima tožitelj pravico svoje zasebnopravne zahtevke proti erarju uveljavljati tožbenim potom; poleg tega se cit. določilo ne nanaša na končno uveljavljenje zasebnopravnih zahtevkov, temveč ustanavlja le neko upravno komisijo, da more o lastninskih zahtevkih zasebnikov razsojati. Če pa razsodi ali če ne razsodi, se s tem še zasebnikom ne jemlje pravice tožbenega uveljavljanja. Nikakor ne gre, izjemne naredbe ekstenzivno razlagati v neprilog pravicam, ki jih ima kdo po veljavnih zakonih. Sodna pot je tedaj dopustna.

Glede 287 kg železa je po priči C dokazano, da je tožitelj svojčas od njega, ključavničarja, kupil prav takšno železo istih dimenzij. Ker je tožitelj vseh 287 kg vtoževanega železa pravilno in nesumljivo v last pridobil od nesumljivih lastnikov, oziroma trgovcev, je bilo tožbenemu zahtevku ugoditi.

Prizivu tožene stranke je dež. sodišče s sklepom od 9. julija 1920 opr. št. Bc III 101/20/2 ugodilo, izpodbijano sodbo in prednje postopanje razveljavilo in tožbo zavrnilo iz r a z l o g o v :

Službene Novine z dne 8. marca 1919 št. 15 prinašajo od ministrskega sveta v imenu kralja Petra I. in temeljem pooblaščenja prestolonaslednika Aleksandra uredbo o osnovi direkcije plena. Kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev še nima ustave in torej tudi še ne veljavnih določil, kateri faktorji so upravičeni v izdajo zakonov. Vsekakor pa je brez dvoma, da je zakonom in odredbam, ki jih izdaja sedanje ljudsko zastopstvo z odobrenjem vladarja, pripisovati lastnosti zakona; ne bo pa tudi odrekati te lastnosti odredbam celotne centralne vlade v sporazumu s kraljem in to osobito ne v slučajih, ko je dotična odredba nujna. Pravico do takih odredb more črpati država iz nujne potrebe, iz svojega zasilnega stanja, in ni

potreba za to ob sedanjih razmerah, ko še ni nič urejenega glede ustave in, ko je ljudsko zastopstvo le začasno, iskati nobene druge opravičbe. Zato smatra sodišče to uredbo za veljavno in za sodišče obvezno.

Po čl. 7 te uredbe pa je osnovati za razmere o lastnini plena vsled reklamacij zasebnikov stalno pravno komisijo. Ta komisija oddaja svoje mnenje ministerskemu predsedništvu, ki končno veljavno odloča. Da bi ta odredba za Slovenijo ne bila veljavna, se ni trdilo; iz ustanovitve pravnega odseka pri Gospodarski komisiji za stvarno demobilizacijo, razglašene v uradnem listu z dne 28. avgusta 1919 št. 141, pa izhaja, da ta uredba velja tudi za Slovenijo. Po gori cit. določbi uredbe ima dokončno odločati o tem, je li zaplenjeni predmet vojni plen ali ne, ministrski predsednik. Ta določba torej izključuje vsa druga oblastva, nihče drugi, zlasti tudi sodišče ne, ni upravičeno dokončno izrekat o tem, če je predmet, ki se zahteva kot vojni plen vojni plen in s tem last države ali pa zasebna lastnina.

Da je redna pravna pot izključena, izhaja iz določbe, da ima ministrski predsednik dokončno odločati o stvari; čeprav izključba pravne poti ni izrecno izražena, izhaja to iz besedila in uvaževanja, da bi bilo neekonomično dopuščati pravde, ki bi bile brez učinka. V predmetnem slučaju gre za železo, katero smatra toženec za vojni plen. Tožitelj reklamira na tem zaplenjenem železu svojo lastnino. Slučaj je torej povsem tak, kakor ga ima v mislih člen 7 cit. uredbe.

Zato je bilo že v nejavni seji prizivu ugoditi in izpodbijano sodbo ter njeno prednje postopanje zaradi ničnosti po § 477/1 c. pr. r. razveljaviti in tožbo zavriniti.

Tožiteljevemu revizijskemu rekurzu je Stol sed morice, odd. B, s sklepom od 28. septembra 1921 Ut 148/20-1 ugodil, izpodbijani sklep razveljavil in vrnil sporno stvar sodišču II. stopnje, da ponovno razpravlja in sodi.

Razlogi

Ne more se s pravom biti mnenja, da je v navzočem slučaju glasom uredbe celokupnega ministrstva o ustanovi direkcije plena (Službene Novine od 8. marca 1919 št. 15) izključema redna pravna pot. Predvsem ni v tej naredbi nikjer iz-

recno povedano, da se za tu predvidene spore izključuje pravna pot. Ker pa je izključenje redne pravne poti izjema od splošno veljavnega načela, se taka izjema ne da enostavno sama po sebi predpostavljati, a vsekakor bi jo bilo tolmačiti restriktivno, ne pa ekstenzivno. Na drugi strani se pa predpisi člena 7. navedene uredbe očitno nanašajo samo na slučaje plena, predvidene v 2. in 3. členu te naredbe in urejajo samo reševanje reklamacij, ki so bile podane v dotičnem upravnem postopanju. Po teh predpisih se na ta predvideni način končno odločuje o reklamacijah v upravnem postopanju. Ali s tem se ne zabranjuje, vložiti na redno sodišče zasebnopravno zahtevo, ki temelji na privatnem pravu, kar navadno ne bi spadalo pod določbe 2. in 3. člena navedene uredbe.

Tu ne gre za rešitev kake take reklamacije, pač pa za revindikatorno tožbo. Ni moči torej reči, da sodišča niso pozvana, soditi o dotičnem zahtevku, zlasti ne, da je pravna pot nedopustna. Je-li mogel tožnik sicer na drug način potom upravne oblasti priti do svoje pravice, ne da bi vložil to tožbo, tega ni treba tu preiskovati. To bi moglo biti odločilno samo pri presretovanju vprašanja o potrebi in povračilu pravnih stroškov.

Dr. V.

h) Porok more prijaviti v dolžnikovem konkurzu terjatev le tedaj, kadar glavni upnik tega ni storil (§ 17 odst. 2 konk. r.). Zahtevek ugotovitvene tožbe v konkurzu se more opirati le na podstavo, ki je bila navedena ob prijavi in na ugotovitvenem naroku (§ 100 konk. r.).

(Odl. Stola sedmorice od 25. januarja 1921 Rv 7/21, ki potrja sodbo viš. dež. sod. v Ljubljani od 6. novembra 1920 Bc I. 101/20, izpreminjajočo sodbo dež. sod. ljubljanskega od 5. julija 1920 Cg I. 17/20/5.)

O zapuščini dne 4. avgusta 1919 umrlega F. se je otvoril konkurz. H konkurzu je prijavila J. B. terjatev v znesku 188.550 K, v katerem je bil tudi menični dolg umrlega F. napram J. B. v znesku 20.000 K. Obenem je prijavil h konkurzu terjatev 20.000 K tudi tožitelj K, češ da je on jamčil pri J. B. za F-u. posojeni znesek 20.000 K in podpisal zanj obenem ž njim 2 menici po 10.000 K, in je jasno, da bo moral plačati on kot

porok J. B-i svoto 20.000 kron, ker J. B. gotovo pokritja ne bo dobila.

Narok za ugotovitev terjatev se je vršil 18. novembra 1919. Pri tem naroku upravnik konkurznega sklada terjatve tožitelja K. ni likvidiral.

Kot akceptant je K. 29. decembra 1919 plačal J. B-i menični dolg 20.000 K in hkratu tožil upravnika mase prezadolžene zapuščine, zahtevajoč naj se ugotovi, da mu pristoja proti prezadolženi zapuščini J. terjatev v znesku 20.000 K s 5% obrestmi od dneva tožbe.

Omeni se še, da je po plačilu, a še pred vložitvijo tožbe J. B. svojo terjatev napram konkurznemu skladu za omenjenih 20.000 K znižala.

Deželno kot konkurzno sodišče v Ljubljani je tožbenemu zahtevku ugodilo, češ da je obstoj tožiteljeve terjatve iz akceptiranih menic in njih faktično poplačilo med strankama nesporno, ker je J. B. to plačilo vknjižila v dobro F-u in skrčila svojo zahtevo za toliko napram konkurznemu skladu, in da je tožitelj sam predmetno terjatev v zmislu § 17/2 k. r. pravilno prijavil navajajoč, da jo bo moral spričo prezadolženosti plačati kot porok.

Tožencev priziv proti tej sodbi se je opiral na razlog pravnopomotne presoje. Za pravnopomotno je označil, ker je sodišče ugodilo tožbenemu zahtevku kljub določbi § 17/2 k. r., da more solidarni sodolžnik in porok prijaviti v konkurzu svojo terjatev le tedaj, a) ako je plačal upnika in b), ako upnik terjatve h konkurzu ni prijavil, dalje, ker je sodišče priznalo tudi obresti in končno, da je utemeljil tožitelj tožbo na naslov plačila, dočim je slonela prijava v konkurzu na naslovu poročstva.

Priziv je imel popoln uspeh. Višje deželno sodišče v Ljubljani je prvo sodbo izpremenilo in tožbeni zahtevek zavrnilo.

Razlogi.

Napačen je zaključek izpodbijane sodbe, da je prijavo tožitelja kakor poroka za terjatev J. B. po K 188.550 v delnem znesku 20.000 K smatrati za pravilno po zmislu § 17 odst. II k. p. Pravilna bi bila marveč ta po svoji vsebini nesporna pri-

java v konkurzu le tedaj, ako upnica J. B. ne bi bila sama prijavila cele terjatve po K 188.550, ki vsebuje tudi delež 20.000 K, za katerega je prevzel poroštvo tožitelj. Ker je potemtakem toženi upravnik konkurzne mase upravičeno na to prijavo glede obstoja prijavljene terjatve po § 105 odst. 3 kon. r. podal zanihalno izjavo, je že s tem dognana neupravičenost stavljene ugotovitvenega zahtevka, če bi tudi ta pravilno slonel na istem temelju kakor prijava tekom konkurza.

Izpodbijana sodba pa proti določbi § 110 odst. 1 konk. r. vpoštevata dejstva, ki jih tožitelj še le v tej pravdi uveljavlja, ki so po toženi stranki priznana, a so prijavi v konkurzu ter ugotovitvenemu naroku pozneje sledila, namreč poplačilo sporne terjatve 20.000 K upnici J. B. ter skrčenje terjatve 188.550 K za prejeti znesek 20.000 kron, katero je izjavila J. B. v menični pravdi Cw 13/19. Povsem prezira tu prvo sodišče, da tožitelju glede na določbe §§ 1358 o. d. z. in 17 odts. 3 konk. r. ni potreba v svrhu uresničenja svojega regresnega zahtevka v konkurzu nikake ugotovitve s pravdo po zmyslu § 110 konk. r. Razen tega pobijana sodba v nasprotju s poslednje navedeno določbo, pritrjuje poleg obstoja glavnične terjatve K 20.000 še obstoju terjatve do 5% zamudnih obresti od dneva vročene tožbe, katerih prijava v konkurzu (ki bi bila protivna tudi določbi § 57 konk. r.) se sploh ni izvršila.

Proti tej sodbi priglašeno revizijo je Stolsedmorice, odd. B, zavrnil iz razlogov:

Revizija je neutemeljena, kolikor uveljavlja revizijski razlog števil. 4 § 503 c. pr. r. Obrazložitev prizivnosodne sodbe docela ustreza zakonu in se revizajsko sodišče v prvi vrsti sklicuje nanjo. Da je bil tožitelj predmetno terjatev prijavil kot zahtevo glede plačila, katero bi ga moglo v bodoče zadeti zaradi njegovega jamstva, tega revizija ne zanikuje in ne more zanikati. Tedaj pa velja za to prijavo določba 2 odstavka § 17 konk. r., nanašajoča se na take zahteve, in ne more te določbe ni malo s pota spraviti v reviziji izražen nazor, da se je tožitelju že z akceptom obremenila imovina. Namen zakona je, preprečiti, da bi se za eno in isto terjatev dvakrat seglo v konkurzno maso. Ko je bila isto terjatev že uveljavila upnica J. B., bila je po cit. zakonski določbi tožiteljeva prijava nevpoštevna.

Ustrezalo je torej zakonu, da je tožiteljevo to terjatev upravnik mase prerekal.

Trditev revizije, da je J. B. svojo prijavo glede delnega zneska 20.000 K, ki ji ga je bil tožitelj plačal po ugotovitvenem naroku, umaknila, se ne sklada s spisi, ki govore zgolj o tem, da je J. B. v pravdi Cw 17/19 to plačilo priznala in za ta znesek svojo terjatev zoper konkurzno maso znižala. Na to trditev se torej sploh ni moči ozirati. Sicer bi pa tak umik prijave enako kakor naknadno tožiteljevo plačilo ne mogla izpremeniti usode navzočne pravde, ko sta obe te okolnosti taki, da se ž njima bistveno izpreminja dejanska podlaga prijave. Ako bi bil dejstveni položaj takšen že ob ugotovitvenem naroku, bi bil posledek ugotovitvenega naroka za zadevno terjatev lahko drugačen. Baš zato so take izpremembe dopustne po meri § 106 konk. r. le do sklepa ugotovitvenega naroka in določa § 110 konk. r., da se sme zahtevek ugotovitvene pritožbe opirati le na podstavo, kakršna je bila navedena ob prijavi, in na ugotovitvenem naroku. Že iz tega razloga je tudi brezvplivno, ali je tožitelj hotel ali mogel se poslužiti v 3. odst. § 17 konk. r. pristojne mu pravice, da zadevno terjatev odkupi od J. B. kot upnice.

Dr. R. S.

i) Pravica najemnika do hišnega ključa. — Najemodajalec, ki izpremeni ključavnico na hišnih vratih brez sporazuma z najemnikom, zagreši motenje posesti. — Upliv običaja na interpretacijo pogodbe (§ 10 o. d. z.). — Upliv premembe posesti na najemno razmerje (§ 1120 o. d. z.).

Zadruga A je kupila hišo pričetkom leta 1920. Do takrat so hišne stranke imele vsaka ključ hišnih vrat, s pomočjo katerega so prosto prihajale in odhajale skozi hišna vrata. Nova lastnica hiše je pustila strankam hišni ključ in prost prehod do meseca novembra 1920, ko je o priliki popravila hiše dala napraviti k hišnim vratom drugo ključavnico. S strankami se o tej preuredbi ni sporazumela in tudi novega hišnega ključa ni izročila, marveč je z okrožnico naznanila, da bode odslej hišna vrata odpirala hišnica, katero je ob vsakem prehodu poklicati z zvoncem.

Stranka B je radi tega vložila proti hišni lastnici A tožbo radi motenja posesti, kateri se je na obeh stopnjah ugodilo.

Iz razlogov konečnega sklepa prve stopnje:

Iz navedb strank sledi, da je tožiteljica ključ hišnih vrat ob vsakem času uporabljala do 1. novembra 1920 po lastni potrebi temeljem med strankama obstoječe najemne pogodbe.

Naziranju toženke, da bi bil hišni ključ prepuščen tožnici le do preklica in kot usluga, ni pritrđiti. Notoren je namreč običaj v Ljubljani, da najemodajalci stanovanj — razun, kjer se nasprotno izrecno dogovori — najemnikom prepuste hišni ključ ob sklenitvi najemne pogodbe, ne pa narobe, kakor to trdi toženka.

Pravico, da je tožnica s pomočjo hišnega ključa mogla vsak čas brez vsake priče in kontrole prihajati v stanovanje in je zapuščati, smatrati je potemtakem za takšno, ki je z najemno pogodbo pridobljena.

S tem pa, da je toženka dne 1. novembra hišna vrata z izpremenjeno ključavnico, katere ključ tožiteljice ne odklene, brez sporazuma s tožiteljico zaprla in na ta način tožiteljici izvrševanje njene pravice do vsakočasnega neoviranega in brezkontrolnega prihoda skozi hišna vrata zabranila, je samolastno motila tožiteljico v posesti njene najemne pravice. Njena zahteva, da se vzpostavi zadnje posestno stanje, je zato utemeljena.

Iz razlogov sklepa druge stopnje:

Po § 1098 o. d. z. je najemnik upravičen najemni predmet uporabljati v zmyslu pogodbe in po 1096 o. d. z. ne sme najemodajalec najemnika v pogojeni rabi ali užitku najemnega predmeta motiti. Prosti dohod v stanovanje in odhod iz njega pa je najet zaeno s stanovanjem in tvori pritiklino najetega stanovanja.

Tožiteljica trdi, da je temeljem pogodbe imela ves čas kar prebiva v tem stanovanju, torej 9 let, ključ od vežnih vrat, da je lahko prosto in brez vsakega zadržka vsak čas prihajala in odhajala iz stanovanja. Toženka priznava, da je tožiteljica imela ključ od vežnih vrat, ne ve, kako je bila sklenjena pogodba, a trdi, ne da bi za to ponudila dokazov, da je toži-

teljica imela ključ do vežnih vrat ne temeljem pogodbe, ampak le do preklica kot nekako uslugo.

Uvažuje te okolnosti in dalje notorni običaj v Ljubljani, da imajo redno najemniki ključ hišnih vrat, ugotavlja prvo sodišče, da je tožiteljica odhajala in prihajala v stanovanje z lastnim ključem temeljem po pogodbi ji pristoječe pravice. Ta ugotovitev je povsem pravilna in je ne morejo omajati rekurzna izvajanja. Rekurno sodišče se ji povsem pridružuje zlasti upošteva še, da trditev tožiteljice, da je uporabljala dohod in odhod z lastnim ključem celih 9 let, ni oporekana, da toženka sama priznava, da ne ve, kako je bila sklenjena najemna pogodba in da so slučajni, ko najemniki v Ljubljani nimajo hišnega ključa, po lastni navedbi toženke le izjeme.

Tožiteljica je torej po pogodbi imela pravico in jo izvrševala, da je vsak čas prosto z uporabo ključa, ki ga je imela, dohajala in odhajala iz stanovanja. Bila je torej v posesti te pravice. Toženka je samolastno ni smela motiti v posesti te pravice (§ 329 o. d. z.). Mogla bi bila hišni red v tem oziru spremeniti le v sporazumu s tožiteljico, ne pa enostransko. Ker pa je toženka na vratih naredila drugo ključavnico, katere ne odpira ključ toženke, ter ji od te ključavnice ni izročila ključa, marveč odredila, da vrata odslej odpira strankam hišnica, je tožiteljico v posesti njene pogodbene in doslej izvrševane pravice prostega dohoda in odhoda z lastnim ključem motila.

Istočasno vložila je najemodajalka zadruga A proti isti najemnici B **tožbo na ugotovitev**, da najemnica B nima pravice prostega prihajanja in odhajanja v nočnem času v tem smislu, da bi vežna vrata sama s ključem poljubno odpirala v svrhu vstopanja v hišo in izhajanja iz nje in da je torej najemodajalka upravičena, napraviti k hišnim vratom ključavnico, katere ne odpira ključ, s pomočjo katerega je najemodajalka do 1. novembra 1920 prihajala in odhajala od in do svojega stanovanja. —

Tožbeni zahtevek je bil v obeh stopnjah kot neutemeljen zavrnjen.

Iz razlogov prve sodbe:

Notorično je, da najemniki stanovanj v Ljubljani dobe ob sklenitvi najemne pogodbe oziroma ob pričetku porabe najemnega predmeta od najemodajalca ključ vežnih vrat, s katerimi morejo vrata ob vsakem času podnevi in ponoči brez zadržka in brez nadzorstva, kedaj, čemu in pod kakšnimi okolnostmi se to zgodi, uporabljati v svrhu prihajanja v stanovanje ali odhajanja. Izjeme tega notornega običaja so seveda možne, a le v slučajih, če je izjema med strankama izrecno dogovorjena.

Z ozirom na ta običaj in ker tožnica niti ne trdi, da bi najemna pogodba s toženko svoj čas bila sklenjena s stipulacijo take izjeme, verjame sodišče navedbam toženke in ugotavlja, da je toženka s sklenitvijo najemne pogodbe s posestnim prednikom tožiteljice pridobila si ne samo pravico, da najeto stanovanje uporablja, temveč tudi pravico, da vsak čas brez ovire in kontrole prihaja v stanovanje in je zapušča, v katero svrho jej služi ključ hišnih vrat, izročen jej od najemodajalca.

Pravica prostega prihoda in odhoda v vsakem času s pomočjo hišnega ključa spada torej v okvir najemne pogodbe, je del te pogodbe ter ga je mogoče le na ta način, kakor se pogodbe sploh izpreminjajo, predrugačiti.

Takrat, ko je tožiteljica si pridobila hišo, v kateri toženka stanuje, se predmetna pogodba ni premenila drugače kot toliko, da je na jedni strani vstopil nov pogodnik, katerega pa pogodba, sklenjena z njegovim posestnim prednikom, veže ravnotako kot je vezala prednika; daje mu pa prevzem nepremičnine pravico, da z odpovedjo tudi predčasno konča obstoječo najemno pogodbo (§ 1120 o. d. z.).

Tožiteljica je torej po nakupu in prevzemu hiše na najemno pogodbo, ki se je sklenila med toženko in posestnim prednikom tožiteljice, v celem obsegu vezana, jo mora izpolnjevati ter jo more modificirati le v sporazumu s toženko. Ker pa tvori del te najemne pogodbe tudi pravica toženke, da ob vsakem času po dnevi in ponoči prihaja in odhaja brez ovire in kontrole skozi hišna vrata s pomočjo hišnega ključa, jej tožnica te pravice jednostransko ne more odvzeti.

Ugotovitveni zahtevek tožiteljice, ki zanika obstoj take toženkine pravice, torej ni utemeljen.

Iz razlogov sodbe druge stopnje:

Bistvo dolžnosti najemodajalca je po § 1096 o. d. z. to, da izroči najemni predmet najemniku v porabnem stanju, da ga v tem stanju vzdržuje in da najemnika ne moti v pogojeni porabi, da torej, dokler traja najem, ne ukrene samolastno, enostransko nobenih izprememb, ki bi najemnika v tej porabi motile.

Prvo sodišče ugotavlja temeljem v Ljubljani obstoječega običaja, da najemodajalci dobe ob sklepu najemne pogodbe odnosno ob pričetku porabe ključ vežnih vrat od najemodajalca, ter, da si je toženka temeljem najemne pogodbe pridobila pravico prostega dohoda in odhoda iz stanovanja z lastnim ključem. Tožiteljčini očitki teh ugotovitev ne morejo omajati.

Iz navedb tožiteljice v prizivnem spisu, ki navaja, da v nekaterih hišah v Ljubljani v izpodbijani sodbi zatrjevani običaj ne obstaja, izhaja, da ta običaj obstaja, ker izjeme potrjujejo pravilo. Sicer pa trdi tožiteljica sama v tožbi, da je bila primorana spremeniti hišni red ter predpisati, »da ima pravico vežna vrata odslej zapirati in odpirati edinole naša v ta namen najeta hišnica«; tožiteljica s tem priznava, da so do te odredbe imele pravico vrata odpirati in zapirati stranke, stanujoče v hiši; tožiteljica dalje priznava, da je toženka do te njene odredbe več let zlasti tudi v času, ko je bila tožiteljica lastnica te hiše, uporabljala stanovanje tako, da je sama s ključem odpirala in zapirala vežna vrata. Zato je prvosodna ugotovitev, da ima toženka pravico odhoda in dohoda z lastnim ključem skozi vežna vrata temeljem najemne pogodbe povsem pravilna.

Določba § 10 o. d. z. ima v mislih le običajno pravo; ta določba pa ne velja, kadar gre le za interpretacijo pogodb, za poizvedbo njih vsebine in voljo strank. Izpodbijana sodba praviloma uporablja običaj v ugotovitev pravic, katere je toženka pridobila iz najemne pogodbe.

Pritrditi je prizivateljici, da ima hišni gospodar pravico kontrole in zapiranja vrat, toda z omejitvijo, da ne krši pravic tretjih oseb.

Tožiteljica zgol z nakupom hiše in zemljeknjižnim prepisom ni vstopila v obligatorno najemno razmerje med tožen-

ko in tožiteljičinim prednikom v lasti hiše; toda tudi tožiteljica je dolžna spoštovati najemno pogodbo in iz nje izvirajoče pravice toženke, le na določbe te pogodbe glede dobe najemne pogodbe in glede odpovedi ni vezana, marveč mora pogodbo v smislu § 1120 o. d. z. odpovedati.

Glede na spredaj omenjeno pravilno ugotovitev ni bilo treba sprejemati dokazov o tem, da je bila za toženko ob sklepu najemne pogodbe izrecno stipulirana pravica dohoda in odhoda z lastnim ključem, ker se pravice ne pridobe zgolj po izrečenih stipulacijah, ampak tudi po dejanjih § 863 o. d. z. Priziv je torej neutemeljen.

Dr. Viljem Krejči.

B. Kazensko pravo.

a) Kdor ukradeno reč prikriva (§ 185 k. z.), je deležen tatvine tudi, če je o izviru reči zvedel šele potem, ko si je ukradeno reč pridobil.

(Rešenje kasacijskega sodišča ljubljanskega od 16. oktobra 1919 Kr 90/19.)

Državni pravdnik je obtožil Martina in Franceta K. radi po § 179 k. z. kaznjivega hudodelstva tatvine. Porotno sodišče mariborsko je obsodilo Martina K. po § 178 k. z., a oprostilo Franceta K. od obtožbe celo v pogledu hudodelstva udeležbe na tatvini v zmislu §§ 185 in 186 a) k. z. Državni pravdnik je vložil zoper to sodbo ničnostno pritožbo zastran obtoženca Franceta K., a Martin K. je vložil vzklic zoper odmero kazni.

Kasacijsko sodišče ljubljansko je ničnostni pritožbi državnega pravdnika ugodilo, pravorek porotnikov na eventualno vprašanje o udeležbi na tatvini in na njem sloneč prostorek Franceta K. razveljavilo in odkazalo kazensko stvar zoper Franceta K. v navedenem obsegu okrožnemu, kakor so-dečemu sodišču mariborskemu v ponovno razpravo in razsojo, vzklic Martina K. pa odbilo.

Razlogi.

Glede obtoženca Franceta K. je bilo stavljeno porotnikom poleg drugih tudi eventualno vprašanje, ali je France K. kriv, da si je pridobil 20 K od večjega zneska, ukradenega Jakobu C.

po Eratu Martinu K. in ali mu je bilo iz zneska in izvršitve znano, da je bila tatvina izvršena na način, ki jo usposoblja za hudodelstvo. Predsednik porotnega sodišča je v zmislu § 325 k. pr. r. poučil porotnike glede hudodelstva po §§ 185 in 186 a) k. z., da mora storilec v trenutku, ko si reč pridobi, vedeti, da je bila ukradena in je pristavil, naj porotniki zanikajo vprašanje, ako se prepričajo, da je obtoženec France K. šele kasneje po pridobitvi onih 20 K zvedel o tatinskem izvoru denarja. Porotniki so vprašanje zanikali.

Ta pouk pa je bil napačen. Po § 185 k. z. je kaznjiv oni, ki si je pridobil reč vedoč, da izvira iz tatvine, pa je navzlic temu ne vrne gospodarju. Pravno dobro, katero ščiti ta kazenska določba je, da se lastniku omogoči, dobiti odvzeto stvar zopet nazaj. To varstvo traja toliko časa, dokler obstoja krivica, prizadeta poškodovancu. Subjektivno nastopi krivda, ko pridobitelj ukradene reči izve, da je bila ukradena, pa je potem navzlic temu ne vrne. Izjeme po civilnem pravu (§ 367 o. d. z., čl. 307 trg. zak.), na katere se je opiral na kasacijski razpravi branitelj, za pruedmetni primer niso uporabne. Zato odpade vprašanje, jeli v primerih teh izjem dejansko stanje udeležnosti tatvine mogoče ali ne.

V tem primeru bi bil torej France K. kriv, tudi če je zvedel šele pozneje, da je izviral denar iz tatvine, pa ga navzlic temu ni vrnil lastniku. Vsled tega je bil podan očitvidno napačen pouk. Zato je bilo utemeljeni, na ničnostni razlog št. 8 § 344 k. pr. r. oprti ničnostni pritožbi državnega pravdnika v zmislu § 348 k. pr. r. ugoditi ter odkazati stvar v ponovno razpravo in presojo pristojnemu sodečemu sodišču, ker ne obstoja več pristojnost porotnega sodišča, čim je bil sam povzročitelj zadevne tatvine zgolj radi po § 178 k. z. kaznjivega hudodelstva tatvine krivim proglašen.

Obtoženec Martin K. je koj po razglasitvi sodbe dne 18. junija 1919. leta prijavil vzklic radi izreka o kazni. Vzklicnih razlogov ni navedel, niti ni zahteval prepisa sodbe. Tri dni kasneje (21. junija 1919. leta) je njegov branitelj vnovič prijavil vzklic radi izreka o kazni, ne da bi navel vzklicnih razlogov ali zahteval prepis sodbe. Dne 30. junija 1919 je branitelj Martina K. vložil izvajanja vzklica. Le-ta pa so zakasnjena. Vložiti

jih je bilo tekom osem dni po prijavi vzklica, to je najkasneje dne 20. junija 1999. leta (§ 294 k. pr. r.). Vzklicna izvajanja ne prihajajo torej v poštev in ker niso bili v prijavi vzklica označeni vzklicni razlogi, ni bilo vpoštevati niti vzklica samega.

Gerkič.

b) Ko teče več kazenskih postopanj zoper istega obdolženca radi različnih kaznivih dejanj, sme državni pravdnik radi vsacega posameznega kaznivega dejanja posamič tožiti, a obdolženec more predlagati združenje kazenskih postopanj in skupen pregon radi vseh kaznivih dejanj (§§ 57, odst. 3 in 263, 265, k. pr. r.).

(Rešenje kasacijskega sodišča ljubljanskega od 20. novembra 1919 Kr 57/19.)

Soprog Marije H. je moral 1915. leta v vojno. Marija H. je dobivala za to na davkariji preživnino za se in za svojih pet družinskih članov. Na plačilni poli je ponaredila številko družinskih članov ter zahtevala, naj jej izplačujejo preživnino za devet mesto samo za šest oseb. Marijo H. so ovadili. Sodišče je uvedlo zoper njo kazensko postopanje Vr VI 1494/18. Marija H. pa je hodila v mesto po denar tudi še za druge ženske, katerih soprogi so bili v vojni. Trije taki soprogi so se vrnili domov. Njihovim družinam ni več tikala preživnina, a Marija H. jo je vkljub temu z zadevnimi plačilnimi polami inkasirala in zase pridržavala. Tudi ta sleparija je prišla na dan. Sodišče je zato započelo zoper Marijo H. kazensko postopanje Vr VI 411/19. Državni pravdnik je vložil obtožbo v postopanju Vr VI 1494/18 in Marija H. je bila dne 25. januarja 1919 radi hudodelstva poskušene goljufije po §§ 8, 197 in 199 d) k. z. pravomočno obsojena. Kasneje je državni pravdnik obtožil Marijo H. tudi v postopanju Vr VI 411/19 in deželno sodišče je obtoženko obsodilo radi hudodelstva goljufije po §§ 197 in 200 k. z.

Obtoženkino ničnostno pritožbo zoper to sodbo je kasacijsko sodišče ljubljansko zavrnilo iz teh razlogov:

Obtoženka Marija H. navaja številoma ničnostne razloge točke 5, 8 in 9 b) § 281 k. pr. r., v resnici pa uveljavlja stvarno samo ničnostni razlog točke 9 b) rečenega paragrafa, češ, da obstaja okolnost, ki izključuje sodno preganjanje pritoževate-

ljice radi dejanja, katerega je bila obdolžena in radi katerega je bila z izpodbijano sodbo obsojena. To dejanje da je bilo državnemu pravdniku in sodnemu dvoru znano že v kazenskem postopanju Vr VI 1494/18, ki je teklo istočasno zoper pritoževalteljico radi hudodelstva poskušene goljufije s prenarejanjem javne listine, a državni pravdnik da ni pritoževalteljico tudi radi dejanja obtožil, radi katerega je bila sedaj obsojena. To da se protivi §§ 3, 263 in 265 k. pr. r., ki da ne dopuščajo, da bodi obtoženec radi istega kaznjivega dejanja dvakrat mesto enkrat preganjan. Zato da nima državni pravdnik več pravice radi tega dejanja pritoževalteljico preganjati, kajti predmet glavne razprave in sodbe da je obračun z vsemi kaznjivimi dejanji obtoženca, katera je pred glavno razpravo zakrivil.

Ta ugovor pa je piškav.

Predpis § 263. k. pr. r. bi bil kršen, če bi si državni pravdnik ne bil pridržal pravice pregona radi kaznjivega dejanja, ki bi prišlo na glavni razpravi v postopanje Vr VI 1494/18 na svetlo. O tem pa ni govora. Na tej dne 25. januarja 1919 opravljene glavni razpravi, na kateri se pritoževalteljica ni bila prikazala, ni nikdo besedice črhnal o sleparskem pobiranju preživnine. Državni pravdnik ni bil nikakor dolžan sodnemu dvoru to sleparsko pobiranje ovaditi, tudi če je o njem kaj vedel. Sodni dvor ni smel brez obtožiteljevega predloga (§ 2 k. pr. r.) o izterjevanji preživnine razpravljati, tudi če mu je bilo znano. Pač pa je mogla pritoževalteljica zahtevati, naj se državni pravdnik izjavi, ali jo namerava radi izterjevanja preživnine še nadalje preganjati. Dne 29. novembra 1918. leta je bila pritoževalteljica radi preuredbe plačilne pole in radi izterjevanja preživnine kakor obdolženka zaslišana, a ni zahtevala, naj se obe kaznjivi postopani združita; dne 2. januarja 1919 jej je bila vročena obtožnica radi preuredbe plačilne pole, a pritoževalteljica ni predlagala, naj jo državni pravdnik obenem tudi radi izterjevanja preživnine toži, če to sploh namerava; naposled je mogla pritoževalteljica na glavni razpravi 25. januarja 1919. leta javiti sodnemu dvoru pismeno ali po branitelju, da teče zoper njo še kazensko postopanje radi izterjevanja preživnine in da zahteva, da bo hkratu tudi ta obdolžitev rešena. V vsakem teh primerov bi bila pritoževalteljica državnega

pravdnika prisilila, da označi svoje stališče glede kazenskega postopanja radi izterjevanja preživnine, a državni pravdnik bi bil moral v določenem roku (§ 57, odstavek 3, oziroma § 263 k. pr. r.) obtožbo vložiti ali pa si posamno preganjanje radi izterjevanja preživnine pridržati, sodni dvor pa bi bil o obeh obdolžitvah hkratu sodil ali pa izločitev dovolil. Državni pravdnik bi bil po zakonu pravico pregona radi izterjevanja preživnine izgubil, če bi se ne bil na predlog obdolženke odzval. Pritoževaljica je torej sama zakrivila, da je bila dvakrat pozvana pred sodišče. Sicer pa si jej radi tega ni zgodila nobena krivica. Zakon je možnost sličnih primerov takoj spočetka upošteval in je baš zato ustanovil določbo § 265 k. pr. r., s katero naroča sodniku, da mora ob poznejši obsodbi ozirati se na prejšnjo kazen. Zakonite določbe o združitvi ali ločitvi kazenskih postopanj je pač uporabljati stikoma s predpisi § 2, 3, 56, 57, 262, 263, 265, 267 in 363/3 k, pr. r., nikakor pa ne vsak tak predpis zase in posamič.

Načelo: »Ne bis in idem« pa ni bilo kršeno, ker pritoževaljica ni bila dvakrat obsojena radi istega kaznjivega dejanja, temveč radi dveh različnih dejanj iste vrste (goljufije).

Neutemeljeno ničnostno pritožbo jer bilo zategadelj zavrniti.

Gerkič.

c) Prigovor, da je en porotnik med razpravo dremal, ne utemeljuje ničnosti po t. 1 § 344 k. pr. r. — Priobčjenje osebnega mnenja predsednika porotne razprave o oceni dokazov, ni pravni pouk v zmislu § 325 k. pr. r.

(Rešenje kasacijskega sodlišča ljubljanskega od 3. januarja 1920 Kr 141/19.)

Mariborsko porotno sodišče je obsodilo Petra in Pavla D. radi hudodelstva roparskega umora po §§ 134 in 135 t. 2 k. z. in Jakoba K. radi hudodelstva sokrivde na roparskem umoru po § 137 k. z. Njih pritožbo ničnosti je kasacijsko sodišče ljubljansko zavrnilo.

Razlogi.

Pritožitelji Peter in Pavel D. ter Jakob K. uveljavljajo ničnostni razlog št. 1 § 344 k. pr. r., češ da je porotnik France B.

na razpravi spal, torej se iste za dobo spanja ni udeležil, ker jej ni duševno sledil. — Zatorej da ni bil navzoč.

Ugovor ni upravičen.

V šte. 1 § 344 k. pr. r. zahteva zakon le polnoštevilnost porotnikov, ne pa tudi primerno in pravo sestavo porotne klopi kakor glede sodnega dvora. Da ni bilo vseh 12 porotnikov od konca do kraja na razpravi pričujočih, pritožitelji niti ne trdijo. Rešitev vprašanja o krivdi prepušča zakon vestni presoji porotnikov, ne dopušča pa nobenega nadzorstva in nobene preskušnje njih poslovanja. Smatrati je zato, da so porotniki svoj pravorek oddali po svoji najboljši vesti in po svojem prepričanju, ter ni dopusten ugovor, da ta ali porotnik ni bil o stvari poučen ali da ni dejanskega stanja prav razumel. Dolžnost posameznega porotnika je, da ne sodi prej, ko ni o dejanskem stanju in natančno obveščen. Ali tako poznanje dejanskega obstoja presoja vsak porotnik za se. Prehodna ugotovitev tega poznanja je element one najvestnejše paznosti, na katero so porotniki v zmislu § 313. k. pr. r. prisegli. Ne gre, porotniku kar brez drugega očitati, da je svojo prisego kršil. Sicer pa je po vrhu še pripomniti, da je bila v pritožbenem spisu grajana okolnost otožencem in njih braniteljem baje že prej znana. Moral bi takoj na razpravi uveljaviti ter predlagati, da jo sodni dvor ugotovi in potem — če potrebno — postopa po zadnjem stavku § 310. k. pr. r. Čim niso namišljenega ničnostnega razloga priglasili takoj, ko so ga doznali, jim je po zadnjem stavku točke 1., § 344. k. pr. r. pritožba prestrižena.

Po točki 8. §. 344 k. pr. r. se pritožujeta obtoženca Peter in Pavel D., ker da je predsednik razprave dal porotnikom napačen pravni pouk. Predsednik da je rekel: »da je bil F. umorjen na vsak način, ker so se storilci hoteli polastiti tujih stvari; drugzega vzroka ni. — To je potem roparski umor.«

Grajane predsednikove besede pa ne vsebujejo nikakega pravnega pouka, temveč izražajo le predsednikovo mnenje o oceni dokazov, tiščočih se umora in namena, katerega so storilci ob tem imeli. Tega svojega mnenja ni predsednik dakako ni smel razodeti (§ 325, I. odst. k. pr. r.). Kršenje te prepovedi pa ne ustvarja ničnosti pravoreka in sodbe. Čim napominane besede ne vsebujejo ne tolmačenja pravnega pojma, ne razlage

zakonitih znakov kaznjivega dejanja, ne pomena zakonitih izrazov, uporabljenih v porotnikom stavljenih vprašanjih, jih porotniki po § 326 k. pr. r. niso smeli vpoštevati, temveč soditi zgolj po svojem osebnem prepričanju — ali je bilo izvršeno dejanje, v obtožnici opisano, in ali so obtoženci to dejanje zakrivili.

Zategadelj nedostaje tudi temu ničnosnemu razlogu zakonite podlage.

Neutemeljene ničnostne pritožbe Petra in Pavla D. ter Jakoba K. je bilo torej zavrni in pritožitelje po 2. odst. § 390 k. pr. r. obsoditi v povrnitev morebitnih stroškov kasacijskega postopanja.

Gerkič.

Književna poročila.

Pravni vestnik. List za pravoslovje in pravosodje. Izdaja podružnica društva Pravnika v Trstu. Odgovorni urednik dr. K. Ferluga, odvetnik v Trstu. Naročnina za člane Pravnika za celo leto 24 lir, za pol leta 12 lir. V Jugoslaviji znaša naročnina 36 dinarjev na leto. Upravništvo Via S. Giovanni št. 14.

Z velikim veseljem smo začuli lanskega leta vest, da naši tovariši v zasedenem ozemlju, ki so bili že pred vojno ustanovili podružnico »Pravnika« v Trstu, namerjajo izdajati poseben pravniški list, ki naj bi ne bil samo njih glasilo, temveč bi posebno imel nalogo, dajati domačemu ljudstvu pravni pouk v novih državnih razmerah. Ta namera je bila z raznih vidikov absolutno hvalevredna, samo mislil je marsikdo na težave izdajanja, ki jih povzroča sam po sebi sedanji položaj naših, še celo na tako majhno število skrčenih tovarišev v Primorju. S tem večjim veseljem mora vsakdo pozdravljati dejstvo, da je napovedani list že sredi januarja pod imenom »Pravni vestnik« kakor mesečnik stopil v javnost v prikupljivi obliki in s tehtno, postavljenemu programu ustrezno vsebino.

V »našem programu«, podpisanem od dra. M. Pretnarja, predsednika podružnice Pravnikeve, je rečeno med drugim:

»Navzlic tem težavam in navzlic nejasnosti razmer, v katerih živimo, je sklenila podružnica Pravnika v Trstu izdajati svoj strokovni list zato, ker je ta neobhodno potreben — ne samo za pravnike, ampak še več za naše uka potrebno ljudstvo. — Sedaj, ko se ne samo pri nas ampak po vsej Evropi državne institucije in zakoni podirajo in izpreminjajo in nam skoraj vsaki dan prinaša nove naredbe in zakonite odločbe, ko je strokov-

njaku težko zasledovati in umevati premnoge in pogosto nejasne in površne zakonite določbe, bi bilo greh, da bi pravniki držali križem roke in ne bi razmotrivali zakonov in naredb ter širili njih znanje med ljudstvo, katero sedaj bolj nego kedaj trpi škodo radi nezadostnega poznanja določb, zakonov in raznih naredb. To hočemo storiti v prvi vrsti z ozirom na razmere in potrebe prebivalcev jugoslovenske narodnosti v Julijski Benečiji, kjer bomo radi pospeševali zdravi razvoj državnih institucij; posebno pozornost hoče naš list posvetiti občinski upravi in pravnim zadevam občin, katere bi morale biti podlaga in glavna zaslonba vsake uprave, in še večjo pozornost upravi pravice, ki jo vrše sodnije. — Prinašali bomo članke v slovenskem in srbohrvatskem jeziku. — Težavna je naloga pospeševati in razširjevati v sedanjem času pravno vednost in pravico — a dosegli bomo to nalogo, ako nas bodo duševno podpirali s prispevki jugoslovenski pravniki in posebno pravniki Julijske Benečije. — Vse te vabimo na sodelovanje. V nadi, da nam tega ne odrečejo z ozirom na važnost pravnega znanja za kulturni razvoj in samostojnost našega naroda v Italiji, pošiljamo prvo številko med svet.

Ta gorak apél naj bi našel gorak odmev iz vrst jugoslovenskih pravnikov! Na njih je tudi, da se novi list vzdrži gmotno in duševno. Najboljše sredstvo je, da se ohranijo stare vezi. Važen praktičen pomen ima »Pravni vestnik« za nas, ker nas hoče seznanjati z novimi pravnimi uredbami države, ki je naša sosedja in bo ž njo neprestano pravnih in gospodarskih stikov. V tem oziru so poučni naslednji članki: Raba slovenskega in hrvatskega jezika na sodnijah Julijske Benečije (št. 1.). — Pravni pregled leta 1920 v zasedenem ozemlju (dr. Pretnar v št. 1., 2., 3/4.). — Pravica pripadnikov kraljevine S. H. S. nastopati na sodnijah Julijske Benečije (št. 2.). — Rzsodbe, proglašene pred okupacijo na ozemlju, sedaj imenovanem Julijska Benečija so brez drugega izvršljive v starih provincah Italije (št. 2.). — Legalizacija listin, napravljenih v Jugoslaviji ter namenjenih za Julijsko Benečijo (št. 2.). — Poučnega značaja je tudi marsikatera »mala vest«.

Znani pravni pisatelji so že priobčili svoje razprave. Tako dr. H. Tuma: Prispevki k slovenski sodni terminologiji (št. 1., 3/4.), prof. dr. M. Dolenc: »Sokrivda pri samomu in sličnih činih« (št. 1.), dr. Fran Goršič: »Autogeneza v pravu?« (št. 2.) in »Greh po potu« (št. 3/4.).

Tudi po svoji vsebini zasluži torej »Pravni vestnik«, da se naroča in razširi zlasti v Jugoslaviji in mu tako zasigura vrlo potrebni obstoj.

Arhiv za pravne i društvene nauke, organ pravne fakultete beograjske univerze, ki ga urejmeta vseuč. profesorja dr. Čedomil Mitrović in dr. Kosta Kumandurić, je priobčil v letošnjem 11. letniku (dozdaj izišli 3. zvezki) naslednje članke: Mih. P. Jovanović: Lastnina, njen pravni in socijalno-politični značaj. — Dr. Bogumil Vošnjak: O pokrajinski ureditvi. — Ljub. A. Dabić: O vojaški malomarnosti. — Mijo Novak: Kmetstvu slični odnošaji v Bosni in Hercegovini. — Dr. A. Arandjelović: O poziva'ni tožbi. Živojin Perić: Neodvisnost

in vojna ali odvisnost in mir — Dr. Julij Mogan: O brodolastniku in njegovi odgovornosti. — Dr. Dušan M. Subotić: Delitev zločincev z ozirom na antisocialno voljo. — Dr. Aleks. Badaj: Skupna odgovornost za škodo, storjeno s kaznivimi dejanji v našem bodočem pravu. — Dr. Gjorgje Tasić: Suverenost ustavotvorne skupščine in njenih članov. — Izmed drugih razprav, ki niso izšle pod skupino člankov je omeniti v prvi vrsti: Projekt zakona o uredbi in pristojnosti sodišč od Ivana Kavčnika; Opazke z ozirom na projekt zakona o uredbi in pristojnosti sodišč od dr. Emilijana Bogosavljevića in Mišljenje Djordje Nestorovića, drž. svetnika v pok., o predlogu zakona o uredbi in pristojnosti sodišč, dalje O izpolnitvi predvojnih dolgov od dr. Hugona Werka, o zakonitem dedinskem deležu in o zapustnikovi pravici svobodnega razpolaganja z imovino od Mil. Čobanovića ter O ustnem testamentu od D. Kankovića. — Vrh tega je prinesel Arhiv v teh številkah ocene, odnosno poročila o 14 knjigah in razpravah.

Ivan Robida: Psihične motnje na alkoholski podlagi s posebnim ozirom na forum. Za medicince in juriste spisal. — Založništvo umetniške propagande. V Ljubljani 1921. Strani 184, cena 54 K.

V predgovoru, datiranem »septembra 1919«, pravi pisatelj da stopa s tem spisom kot s prvim slovenskim znanstvenim delcem pred slovensko javnost. Menim, da je to »delce« lepo delo, s katerim se prav lahko pokažemo ne samo pred našimi brati Srbi i Hrvati, ampak tudi pred vnanjim svetom. Tudi aktualnosti mu ni odrekati. Šteji ga smemo pač za znanstven in baš radi tega za krepak in prepričevalen prispevek v boju za »sveto vojsko«. In v tem pogledu je tudi njegova važnost gotovo veliko večja, kakor pa v onem, ki meri — na forum Pa o tem pozneje.

Jedrovito in zelo učinkovito popisuje pisatelj vplivanje alkohola na duševne funkcije v eksperimentu, na to razvija svoje medicinsko mišljenje o akutnem zastrupljenju z alkoholom ter prehaja v nauk o bolezenskem pijanstvu, t. j. o pijančevanju, ko je telo vsled trajnega zastrupljanja z alkoholom bolno in se v njem rodi vedno ponavljajoče se poželjenje po vnovičem zastrupljenju. Pisatelj imenuje to pijanstvo — psihotičsko pijanost, dočim so naša ušesa vajena na izraz »patološka pijanost«. Nadaljuje pisatelj z naukom o kroničnem alkoholizmu, ki ga šteje za pravcato duševno bolezen, razpravlja nato o alkoholu in dedičnosti, prinaša še posebno poglavje o alkoholu in nrvnosti. Nazadnje razlaga v nekakšnih specialnih člankih nekatere tipične oblike alkoholskih psihoz.

Medicinski del monografije se mi vidi za juriste prav posebno važen. Pri Robidi dobi jurist, ki se hoče informirati o tej snovi, lahko umljive, prikupljivo obdelane razprave skoro o vseh straneh alkoholskega pitanja. Starejšemu juristu, ki se je v praksi pečal z vprašanjem te stroke, se zdi, kot bi srečal tuptatam znanca iz svoječasno proučenih kazenskih spisov, t. j. kot bi bil pisatelj svoječasno izdelano mnenje, namenjeno v praktičnem primeru za forum, preobličil v abstraktno formo in prenesel v svojo knjigo. To pa naj nikakor ne velja za očitek, ampak za prednost

knjige, ker dokazuje, da pisatelj govori iz svoje psihiatriške prakse. Medicince bodo zanimali strokovni izrazi in pa od pisatelja samoopazovani primeri. Ali preko teh meja niti jurist niti medicinec ne bosta mogla slediti avtorju — s pridom za svojo vedo.

Na naš forum se pisatelj sam noče ozirati, češ, dnevi dandanes pri nas veljajočih zakonov so itak že šteti. A tudi razstališče drugih konkretnih zakonov pisatelj noče razpravljati. Razodene nam pač, da je strog determinist in je mnenja, da ves kazenski sistem napram psihopatom odpove (str. 174, 175). Ni, da bi se prerekal s pisateljem glede determinizma, ali eno velja za moderno naziranje, namreč, da kaznujemo (kar bi kot strogi deterministi sploh ne smeli!!) iz praktične potrebe in to le tam, kjer more storilec presoditi antisocialnost svojega dejanja; izven tega okvira pa zahtevamo očuvalna sredstva (»mere bez bednosti«). Zato menim, bi bilo zelo umestno, da bi bil pisatelj stopil na realna tla katerega koli zakonika in obdelal, če je že pisal za Jugoslovane, izrazito vsaj eno izmed pri nas veljajočih prav raz svoje stališče. Izrazito, pravim, ker se je prikrito vendar oziral na avstrijski kazenski zakonik —. Kako naj drugače razumem mesto (str. 77): »Ker ni psihotične pijanosti v zmislu zakonitih določb smatrati za navadne pijanosti, ampak za psihoze, tudi niso zanje uporabni zakoni, ki kaznujejo pijanost kot tako, ako se je v njej zagrešil zločin, . . .« Od mene podčrtane besede cikajo odločno na naš zakonik, vse skupaj pa ni vselej pravilno. Kajti naš zakonik stoji na drugem stališču; saj govori o storilcupijancu, ki ve iz skušnje, da je v pijanosti podvržen silnemu ganotju srca, ali pa celo o zastaranem pijanstvu (§§ 523, 524 k. z.)

Če se že pisatelj ni oziral na naše zakone, bi pa vendar pričakovali, da se bo držal vsaj naše vkoreninjene pravne terminologije. Ne rečem, njegovi izrazi niso slabi, včasih celo uvaževanja vredni. Ali mestoma so pa tako čudno zverženi, da bodo čisto gotovo izzveneli brez vsakega trajnega vpliva na pravno terminologijo. N. pr. kaj naj rečemo k »nagonkom«, ali »tvarozmožnosti«, ali celo k »neodoljivi usponitvi« (unwiderstehlicher Zwang)? Tu gre pisatelj predaleč od izoranih tirov! Inače pa spada baš besedotvornost in živahni stil avtorjev k njegovi »osebni noti« in ta dva dajeta njegovemu delu posebno mičnost, da se rado in gladko čita.

Dr. Metod Dojenc.

Dr. A. Ogris: Borba za jugoslovansko državo. V Ljubljani 1921. Založila Tiskovna zadruga. Zbirka političnih, gospodarskih in socialnih spisov VII. zv. Cena 32 K.

Za našo javnost povsem nove stvari odkriva Ogrisov spis. Vsled stroge avstrijske cenzure smo med vojno le malo slišali, kaj delajo naši izseljenci v tujini in kako se trudijo, da bi pridobili zapadne države za našo nacionalno državo. Le tuintam je tajno krožila kaka novica, ali pa smo iz raznih avstrijskih protiodredb skleпали, da se mora v tujini nekaj pripravljati. O delovanju Jugoslovenskega odbora, katerega predsednik je bil Trumbić, smo le malo vedeli. Njegovo delovanje, zlasti njega sloven-

skih članov, nam odkriva sedaj Ogris. V »Borbi« nam popisuje, kako je agitiral v Franciji, Angliji, Italiji in Ameriki, kako je prišlo do dobrovoljniške akcije, kako se je sklepala krfška deklaracija, vršil rimski kongres zatiranih narodov in kako se je ameriansko javno mnenje postavilo na našo stran. Ogrisova knjiga je jako aktualen spis, ki ga bo z velikim zanimanjem čital vsak inteligent.

Knjiga se naroča pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani.

Dr. Josip Šilović: Kazneno pravo. Za svoje slusače priredio. — Zagreb 1920.; naklada St. Kugli knjižare hrvatskog sveučilišta i jugoslavenske akademije Zagreb. Strani XV. in 384; cena 144 K. Ta knjiga je odpomogla živi potrebi! Pisatelj je bil svoj čas izdal Jankovo kazensko pravo, a pet izdaj je popolnoma pokupljenih. Tudi njegovih predavanj iz kazenskega prava, tiskanih kot scripta, ni nikjer več dobiti, razen tistih izvodov, ki romajo od dijaka do dijaka pred izpitom iz roke v roko. Nova knjiga se drži razporedbe Jankovega sistematiškega dela »Das österreichische Strafrecht«, ima pa obdelano tudi glavo IX. in X. srb. kazenskega zakona, držeč se pri tem drja. Tome Živanovića „основи кривичног права“. Za pravnike, ki so vpisani na zagrebški ali ljubljanski univerzi, je to danes edini učni tiskan pripomoček poleg zakonikov. Pa tudi našim praktičnim pravnikom bo knjiga dobro služila, osobito tistim, ki nimajo Živanovićevega komentarja k srb. kaz. zakoniku pri roki. Knjiga je pisana zelo jasno, navedeno je mnogo vzgledov iz domače prakse, kar razumevanje dobro pospešuje. Pobljžjo oceno si pridržimo za drugo priliko. Vsekakor naj že v tej kratki oznanitvi dela izrečemo željo: naj bi našlo Šilovićevo delo tudi med Slovenci toliko prijateljev kot pri bratih Hrvatih! **Dr. M. D.**

Stojan M. Protić: Vladni predlog ustava. Jedna kritika. Beograd. Izdanje trgovine hartije Pantić i drug. 1921. Str. 120 (v cirilici); cena 5 din.

Brošura je prigodnica, napisana na brzo, tako na brzo, da se pisatelj sam opravičuje, naj bi čitalec imel to na umu, ne radi tega, kar je pisatelj rekel, ampak radi tega, česar ni rekel in radi onega, kako je rekel. Za to, kar je rekel, ne zahteva nikakšnega pardona! Tako nagovor na čitalec z dne 30. jan. 1921. In v resnici, delu se pozna brzost. Mimo debelih tiskovnih pogreškov je tudi forma neenotna; osobito velja to glede opazk.

Po predgovoru splošne vsebine o kratkoči ustave pride četvero zaglavij brez napisa. V prvem žigosa Protić postopanje vlade osobito tudi glede »vezirskih obznana«, brani svoj načrt glede določil z veljavo navadnega zakona. V drugem zaglavju kritikuje oni predlog ustave, kakor si ga je Pašičeva vlada osvojila po prenapredbi načrta Lazárja Markovića. V dodatku je ta predlog dobesedno natiskan, kar vse, ki nismo s parlamentarci v neposredni zvezi, zelo veseli, ker na ta način dobimo besedilo v roke, o katerem bi drugače le ugibali! To drugo poglavje v podrobnem kritikuje določila vladinega predloga glede osebne svobode, tiska, lastnine, državnih oblastev, kralja, njegovega namestovanja, narodnega predstavnštva, ministra vojne, upravnih oblastev, sodišč, državnega gospodarstva, vojske, izmen ustave. Povsod le nekaj stavkov, vdar na vdar, ostrih misli,

včasih tudi kaustičnih, morebiti še preveč. (Primer na str. 37: za zadnjo opazko: »Za radikale još bih samo ovo dodao: Fakat da so protiv Senata tako odlični demokrati kao što su pok. Kraji Milan i g. Svetozar Pribičević, treba baš, da bode jedan ozbiljan razlog više da budu za Senat.) V tretjem zaglavju govori pisatelj posebej o parlamentarni monarhiji in o pokrajinski upravi. Tu stoji napisan Protićev kredo (str. 55.): Srbija . . . »i sad treba da prednjači u tome, ako hoće da ostane stožer i prva medju ravnima u ujedinjenoj državi Srba, Hrvata i Slovenaca.« Zadnje, 4. zaglavje prinaša široko razpredeljeno polemiko zoper nazore Vesnića i L. Markovića v pogledu na italijansko ujedinjenje in uporabnost tega primera za nas. Tu je Protić nanizal srečne citate 17 izbornih tujih del (Yves Gyot, E. Lolini, Sidney Low), ki kažejo in razlagajo notranjo vez dogodkov italijanskega ujedinjenja. »Proces ujedinjenja treba da se izvrši ne samo s polja nego i u dušama, u celokupnom životu narodnom,« je Protićeva vodilna misel (str. 77.). Tem četvero zaglavjem sledeče »male dopune« so prilični polemični namečki, za katere menda še najbolj velja uvodno pisateljevo opravičilo.

Da smo naznanili to brošuro prigodnico, za to nam ni dalo povoda samo ime autorja kot enega izmed političnih tvorcev naše države. Smatramo za dolžnost, da opozorimo ob tej priliki naše kroge na nedostatek na našem knjižnem trgu. Kar edira Protić o teh časih, ko se kuje ustava, je pač tolike važnosti, da bi se moglo v naši publicistiki vsaj registrirati in s tem dati priliko, da opozorjeni interesenti delo nabavijo in čitajo Ali knjige, brošure, ki izidejo v Beogradu, pri nas niti ne pridejo na knjižni trg in če jih naročiš, traja skoro celo večnost, da Ti pridejo v roke. Cirilskih spisov se pri nas res ne kupuje mnogo. Ravno tako je tudi resnica, da našiti slovenskih knjig, brošur, revij v Beogradu ne dobiš zlepa na pregled, kamo i v nakup. To naj bi postalo drugače, in če bi bilo treba našim knjigarjem nekaj malega žrtvovati. Izplačalo bi se pač radi procesa »ujedinjenja — u dušama« . . .

Dr. Metod Dolenc.

V *oceni Ehrlichove knjige* »Grundlegung der Soziologie des Rechts« v lanskem letniku str. 304. in nasl. se mora završek na str. 307. glasiti tako-le: »Našim učenjakom, ki so se dejali (ne: dajali) znanstveno voditi (ne: voditi) o teh vprašanjih, a so zašli v metafizične sfere, kakor da se človeštvo izza 17. in 18. stoletja še ni ničesar naučilo, očitajo celo skromni praktični pravniki, češ da jih pušča njihova »statična« (ne: statistična!) metoda na cedilu, kadar se spravijo na problem revolucije ali na vprašanja, ki se tičejo naših novih razmer. Zelo zajemljivo je, da niti ti dinamikarji ne priznavajo nobenega od države nezavisnega življenjskega reda in da operirajo deduktivno z golim *vivizmom* (ne: *vizumom*!). Tudi ta struja komponira brez kontrapunkta.« — Nadaljnje tiskovne napake so: na str. 304. v 18. vrsti od zgoraj beri: Gnaeus Flavius ne: Gnaccus Fl.; na str. 306. v 18. vrsti od spodaj beri: Lebens ne: Hebens; na str. 306. v 4. vrsti od spodaj beri: pravoslovja ne: pravoslavja; na str. 306. v 1. vrsti od spodaj beri: svoje ne : svojo.

Prispevki k naši pravni terminologiji.

Obstajati, pozivati, ogražati.

Dr. France Goršič.

Nehote slišim vprašanje: Kaj pa je zopet tebe treba bilo? Imam občutek, da sem se poprijel ne čisto pravno-imenstvene stvari, ampak stvari, ki je brez dvojbe naloga jezikoslovcev. Al' te je bilo treba al' ne, menim, da sem prav tako upravičen govoriti o stvari vsaj toliko, kolikor se tiče pravnega terišča. Ne šele po Štrekljevi smrti, ampak že dosti časa poprej so slovenski jezikoslovci pravno imenstvo tako na cedilu pustili, da moreš z vso pravico govoriti le o nesodelovanju pokličnih jezikoslovcev. Takšen očitek na popolnoma gotov naslov je izrekel že dr. Fran Mohorič v »Opazkah k slovenski pravniški terminologiji« (Veda, IV., str. 486). Zaradi našega pravnega jezika so prav poredkoma v tem ali onem listu debutirali pravniki, nekateri častno, nekateri pa na tem terišču ne prav srečno. Vse prizadevanje ni skoro nič koristilo niti ničesar ni zenačilo, marveč divja praksa se je bujno razrastla. Ni skoro verjetno, toda resnično je, da je to divjaštvo marsikdaj vplivalo na samo leposlovje, ne toliko neposredno kakor posredno po dnevnih novinah, ki so precej domena pravnikov in po polu pravnikov. Na čelu te razpravice stoječi glagoli so te časti tudi deležni. Če pravnik narod prav vodi, je prav. Če ga ne vodi prav, naj popravi grehe. Teh imamo pravniki toliko na vesti, da nas čaka veliko dela. Ne obetaj si torej, da na način, kakor je tale, ali s kako monografijo porežeš vse divjake. Dosedanje izkušnje so slabe. Koliko so n. pr. jezikoslovci, naše revije, celo dnevne novine o tem pisali, da ne piši »Kadar se ga prime«, ampak »kadar ga primejo (primeš, primete)«, ali da ne piši »za to stvar se gre«, marveč »gre za to stvar«, ali je to za pravniški jezik kaj več zaleglo, kakor skoraj nič? Ali bo kaj več moke, če mlev prevzame Pravniki?

Bral sem v nekem spisu, ali pa reciva, če ti bolj prija in da ostaneva diskretna, bral bi lahko kmali vsak dan tale ali pa vsaj podoben stavek: »pri sedaj obstojajočih razmerah tako pozivljanje pač še ne ogroža itd.« Trije divjaki, in da jih razrežem, je potreben naslednji rano-celniški popravek.

Že drugi pred Štrekljem, zlasti pa Štrekelj¹⁾ so dognali, da je kakor iz *gospojá*: *gospá*, iz *pojás*: *pás* itd. po krčenju ali kontrakciji iz prvotnega *stojáti* nastalo *státi*. Prvotno je bilo: *stojáti*, *stojim*. Posihodob oblike *stojáti* ni več, ampak imamo samo: *státi*, *stojim*. Oblike *stojati* sploh

¹⁾ Dr. Karol Štrekelj, O Levčevem slovenskem pravopisu in njega kritikah, Ljubljana, 1911 Str. 119.

nikoli imeli nismo. Pri krčenju zmaga tisti od obeh samoglasnikov, ki je bil poudarjen. To je moral biti *a*. *Stati, stojim* je glagol po III. vrsti 2. razredu, ki ga moraš dobro razločevati od glagola *stati* po I. vrsti 7. razredu s sedanjikom po II. vrsti: *stanem*. Kot nedovršnik¹⁾ se rabi glagol *stati, stojim* tudi s predponama *ob-* in *pri-*: *obstáti, obstojim* (iz česa ali v čem: bestehen) in *pristáti, pristojim* (komu: passen, sich geziemen, zustehen, gehören; kam ali v kaj: wohin, wozu gehören). Sedanjikovi obliki *obstojam* in *pristojam* sta tukaj nemogoči. Imamo pa še ponavljalni obliki: *obstajati, obstajam* in *pristajati, pristajam* po V. vrsti, 1. razredu. Ta dva ponavljalnika boš rabil le takrat, kadar boš hotel posebno poudariti ponavljanje ali trajanje: »razmere, ki *obstajajo*, so *obstajale*, bodo *obstajale*«, ali: »pravice, katere *pristajajo*, so *pristajale*, bodo *pristajale*«, zakaj navadno bolje pogodiš, ako boš pisal kar oblike od glagola *obstati*: »razmere, ki *obstojé*, so *obstale*, bodo *obstale*«, ali: »pravice, katere *pristojé*, so *pristale*, bodo *pristale*.« V pravništvu se je brez potrebe navada udomačila, da rajši rabijo iterativne oblike, pri tem jih pa morda uho (?) prevari, da po reminiscenci sedanjika stojim pretvarjajo pravilni *a* besede *obstajati* v napačni in neblagoslavni *o*: *obstožati*. Ta napaka se je tako razširila, da se je težko ubraniš proti samim uredništvom: Poznajo in pišejo jo vsi dnevniki, skoro vsi revijalni in leposlovni listi (Čas ter Dom in Svet sta izvzeta, Zvon pa ne), vsi sodni uradni obrazci, vsi pravniki, in zasleduješ bolezen, ker govoriva o pravnikih, tjakaj do samega Kersnika in Jurčiča, katera mislim tudi med pravnike prišteješ. Prišel je hudi čas, ko se greh plodi naprej. Glagol *postajati, postajam* je nedovršnik I. od *postanem* (entstehen pa tudi stehen bleiben): werden, im Entstehen begriffen sein; in II. od *postojim* (ein wenig stehen bleiben, innehalten, anhalten): wiederholt eine Zeitlang stehen bleiben, — pa ti pišejo že včas, da »stvar postoja preneumna« (torej ad postanem!). Isto opažaš pri nedovršniku *pristajati* ad *pristanem* in že bereš ponekod, da pogodnik na te pogoje pristoj! Kam pa to pelje, kam to gre, tako bi se človek vprašal. Pomni torej: (*ob-*) (*pri-*) *stati*, (*ob-*) (*pri-*) *stojim* ali pa: (*ob-*) (*pri-*) *stajati*, (*ob-*) (*pri-*) *stajam*. Tertium non datur.

Govorec o samostalnikih na *-ziv* pravi Štrekelj²⁾, da so narejeni od glagolov na *-zivati* in so torej prešli v slovenščino iz hrvaščine ali srbščine. Če so Hrvatom in Srbom besede na *-ziv* bolj v rabi, kakor na *-zov*, čemu moramo mi, ki smo si jih izposodili, rabiti samostalnike na *-zov*, češ, če cigan ukrade konja, ne bo greh dosti večji, ako odnese tudi uzdo. V pravništvu rabimo vse mogoče ponavljalne glagole *-zivati*: *pozivati*, *prizivati*, *nazivati*, *dozivati*, *odzivati*, *sezivati*. Zlasti prva dva se rabita čestokrat. Štrekelj trdi, da je slovenščina poznala glagole *-zivati* le v stari dobi, da jih je pozneje zavrgla in zamenila z novo tvorbo na *-zavati*: *zazavam*, *zazavati*, ki jo je slišati le v kajkavcih. Ta oblika se je vrinila v

1) ravnotam, str. 38—41.

2) Breznik, Slov. slovnica, Celovec 1916, § 250.

jezik po analogiji. Mnogo rabljeni sedanjik *-zovem* s svojim *o* je zapeljal narod, da je, kakor v dvojici bodem *-zbadati*, tonem-*vtapati*, napravil slično *-zavati*. Premoč zloga *zov* je razvideti tudi iz tega, da je v kajkavcih in štokavcih narejen iz njega nov glagol II. vrste *zovnuti*. Slovenci nimamo več ponavljalnih glagolov na *-zivati*, tuja roba so, vzeti iz hrvaščine ali srbščine kakor samostalniki, iz katerih so narejeni. Tako uči Štrekelj. Po tem nauku se pač ni odločiti za obliko *pozavati*, čeprav nekako bolj po domače doni, kakor *pozivati*. Kadar se napačna oblika sploh ne rabi, je ne kaže uvajati niti v pravni jezik. Odločiti se nam je torej za obliko *(po)zivati* po V. vrsti, ki se da spregati po obeh prvih dveh razredih te vrste, po prvem razredu: *(po)zivam*, *(po)zivaš*, in po drugem: *(po)ziviljem*, *(po)zivilješ*, kakor n. pr. *kopati*: *kopam* in *kopljem*; *devati*: *devam* in *devljam*. Kdo more tu spregati: *kopljam*, *kopljaš* z nedoločnikom *kopljati*, ali: *devljam*, *devljaš* z nedoločnikom *devljati*? Prav takšna napaka je naše navadno *(po)ziviljati*, *(po)ziviljam*, ki ga je prejkone pouzročil *lj* sedanjika 2. razreda. Kakor vse kaže, preti še nevarnost, da to napako razširijo najprej na glagole na *-ivati*, ki so tudi hrvaški¹⁾, in sčasoma morda sploh na glagole V. vrste. Glagola na *-ivati* sta dva: *(pred)bacivati* in *(raz)(pre)motrivati*. Prvega sploh ne rabimo, ker je tudi za hrvaščino germanizem, saj imamo dobro domačo besedo: *očitati*.²⁾ Če bi ga pa rabili, odločiti se nam bi bilo za *predbacevati* po VI. vrsti. Glagol *(raz)motrivati* kot ponavljalnik za *motriti* se mora, tako meni Breznik, tudi izpultiti iz V. vrste. Končnica *-ivati* je pri nas popolnoma neznana in hrvaška posebnost, končnica *-dvati* je pa nova tvorba, nastala iz VI. vrste in večini narečij neznana. On priporoča: *razmotrovati*, *razmotrujem*. Jaz mislim, da bi tem zmedam najlaže v okom prišli, ako se odločimo za že šestokrat rabljeno, s preglasom ustvarjeno obliko V. vrste: *razmatrati*, *razmatram* in *prematrati*, *prematram*. Tudi Breznik dá takim oblikam prednost pred oblikami VI. vrste.³⁾ Ovinek je to bil, a nič ne škodi, da smo ga napravili. Morda smo se tako le odkrižali oblike: *razmotrivljati*, *razmotrivljam*. Morda bomo zares prosto dihali, ne dihljali, ter mirno umirali, ne umirljali. Rešno trdim, da bi mogel postreči z znatno zbirko primerov, v katerih so naši zelo ugledni pisatelji in včasih celo jezikoslovci *pozivljali*. Pomni torej: *pozivati*, *pozivam* in tudi *poziviljem*, nikakor pa ne *pozivljati*, *poziviljam*.

Dovršnik *zgroziti se* nam je dal nedovršnik *zgrazati se* s pomenom: erschauern. Kolikor jaz vem, še ni prišlo nikomur na misel, da bi bil zapisal: *zgrozati se*, *zgrožam se*. Dovršnik *groziti*, *grozim* (schrecken, drohen, furchtbar machen) dá najprej dovršnik: *ogroziti*, *ogrozim* (bedrohen). Od tod je trpnoprotekli deležnik: *ogrožen*, *gefährdet*; *ogrožena domovina*, *das bedrohte Vaterland* (Pleteršnik). Iz tega glagola moreš izpeljati ponavljalnik, ki ga Pleteršnikov slovar ne pozna, ker ob njegovem času še ni

¹⁾ Breznik, Slovanske besede v slovenščini, Ljubljana, 1909, str. 34.

²⁾ Isti ravnotam.

³⁾ Slovenska slovnica § 267.

bil tako pogostoma gost našega novega knjištva, kakor je dandanes. Če bi ga bil sprejel, prepričan sem, da bi mu bil dal preglrašeno obliko: *ogražati*, *ogražam*. Naših pisateljev, zlasti pa naših pravnikov prav nič ne moti, da se vsak dan *zgražajo*, hkrati pa vsak dan *ogrožajo* lepoto našega jezika. Kar dobro ti de, ko čitaš v enem zadnjih Župančičevih prevodov pravilno obliko: *ogražati*. Glede trpnopreteklega deležnika je treba pristaviti, da je tudi izpeljanka tega glagola upravičena: *ogražan*, —na, —no, toda proti prej navedeni *ogroženi* domovini (das bedrohte Vaterland) bi *ogražana* domovina pomenila: trajno ogrožena (dauernd bedroht) n. pr.: Ako Lahi dobe Kras, bo naša ogrožena domovina zmerom *ogražana*. Pomni: *ogroziti*, *ogrozim*, *ogrožen*, pa *ogražati*, *ogražam*, *ogražan*..

Gori obravnavani trije glagoli so takorekoč vsakdanji besedni repertoar našega pravnika. Dokler ne bo na čistem, si naj vsak od njih vsako jutro ponovi gori zapisane tri uke. Za ta sestavek je pač vseeno, ali je pridiga za žabe in ribe, ki so v zagorski pripovedki tudi kasneje ostale žabe in ribe, ali za jezik naših sodnih in pravnih spisov to ni vse eno: jezik bi bil kar preroben, ako se vsak posameznik iznebi grajanih treh hib.

D o s t a v e k. Ker je med tem izšla druga izdaja Breznikove slovenske slovnice, je treba pripomniti, da je bil tale članek spisani že l. 1918.

Sodišča in državna pravdnštva v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Bosna in Hercegovina.

Organizacija: Kotarski sodovi, okružni sodovi, vrhovni sud.

A. Vrhovni sud u Sarajevu.

B. Okružni sodovi: Banjaluka, Bihač, Mostar, Sarajevo, Travnik, Tuzla.

C. Kotarski sodovi:

I. **Sarajevski okrug**: Čajnica, Foča, Fojnica, Rogatica, Sarajevo, Višegrad, Visoko.

II. **Bihački okrug**: Bihač, Bosanska Krupa, Bosanski Petrovac, Cazin, Ključ, Sanski most.

III. **Banjalučki okrug**: Banjaluka, Bosanski brod, Bosanska Dubica, Bosanska Gradiška, Bosanski Novi, Derventa, Kotor Varoš, Prijedor, Prnjavor, Tešanj.

IV. Tuzlanski okrug: Bijeljina, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Grašanica, Gradačac, Kladanj, Maglaj, Srebrenica, Tuzla, Vlasenica, Zvornik.

V. Mostarski okrug: Bileća, Gacko, Konjic, Ljubinje, Ljubučki, Mostar, Nevesinje, Stolac, Trebinje.

VI. Travnički okrug: Bugojno, Duvno, Glamoč, Jajce, Livno, Prozor, Travnik, Varcar - Vakuf, Zenica, Žepče.

Č. Državno nadodvetništvo u Sarajevu.

D. Državna odvetništva na sedištima okružnih sudova.

E. Kazniona: Zenica.

Crna gora.

Organizacija: okružni sudovi, veliki sud.

A. Veliki sud u Podgorici.

B. Okružni sudovi: Andrijevića, Cetinje, Bar, Kolašin, Nikšić, Podgorica.

C. U Crnoj gori nema naročitog inštituta državnih tužioca.

Č. Kazniona: Podgorica.

Dalmacija.

Organizacija: Kotarski sudovi, okružni sudovi, viši zemaljski sud, vrhovni sud.

A. Vrhovni (kasacioni) sud u Zagrebu kao odeljenje B kr. stola sedmorice.

B. Viši zemaljski sud (osnivaće se u Splitu).

C. Okružni sudovi: Dubrovnik, Kotor, Split, Šibenik.

Kje bo sedež dosedanjega deželnege sodišča v Zadru, še ni določeno.

Č. Kotarski sudovi:

I. Dubrovačko okružje: Blato, Cavtat, Dubrovnik, Korčula, Orebić, Ston.

II. Kotorsko okružje: Budva, Ercegnovi, Kotor, Perast.

III. Splitsko okružje: Hvar, Imotski, Makarska, Metković, Omiš, Sinj, Split, Starigrad (na Hvaru) Supetar (na Braču) Trogir, Vis, Vrgorac.

IV. Šibensko okružje: Drniš, Knin, Skradin, Šibenik, Tijesno, Vrlika.

V. Zadarsko (?) okružje: Benkovac, Biograd na moru, Kistanje, Krk, Obrovac, Pag, Rač.

Kje bo sedež dosedanjega okrajnega sodišča v Zadru, še ni določeno.

D. Državna odvetništva: Dubrovnik, Kotor, Split, Šibenik. Više državno odvetništvo osnivače se u Splitu.

Vrhovno državno odvetništvo: Zagreb (odelenje B. kr. stola sedmorice).

E. Kazniona za Dalmaciju: Zenica u Bosni.

Hrvatska, Slavonija i Medjumurje.

Organizacija: Kotarski sudovi, sudbeni stolovi, banski stol, stol sedmorice.

A. Stol sedmorice }
B. Banski stol } Zagreb

C. Sudbeni stolovi: Bjelovar, Gospić, Mitrovica, Osijek, Ogulin, Petrinja, Požega, Varaždin, Zagreb.

Č. Kotarski sudovi:

I. Bjelovarski sudbeni stol: Bjelovar, Čazma, Garešnica, Gjurjevac, Grubišno polje, Križevci,*) Koprivnica,*) Kutina.

II. Gospićki sudbeni stol: Brinje, Gospić, Gračac, Korenica, Doljnji Lapac, Otočac, Perušić, Ličko Petrovo selo, Senj,*) Udbina.

III. Mitrovički sudbeni stol: Ilok, Irig, Karlovci, Mitrovica Sremska, Stara Pazova,*) Ruma,*) Šid, Zemun*).

IV. Ogulinski sudbeni stol: Bakar,*) Cirkvenica, Čabar, Delnice, Krnjak, Novi, Ogulin, Sušak,*) Slunje, Vrbovsko.

V. Osiječki sudbeni stol: Djakovo,*) Mihaljac,*) Našice, Osijek I., Osijek II., Slatina, Vinkovci, Virovitica,*) Vukovar, Županja.

*) Sa *) označeni posluju i kao trgovački-mjenbeni sudovi.

- VI. Petrinjski sudbeni stol:** Dvor, Glina, Kostajnica, Petrinja, Sisak,*) Virgin most.
- VII. Požeški sudbeni stol:** Brod,*) Daruvar,*) Nova Gradiška, Novska, Pakrac,*) Požega.
- VIII. Varaždinski sudbeni stol:** Čakovec, Ivanec, Klanjec, Krapina, Ludbreg, Novi Marof, Pregrada, Prelog, Varaždin, Vinica, Zlatar.
- IX. Zagrebački sudbeni stol:** Dugoselo, Velika Gorica, Sv. Ivan Zelina, Jastrebarsko (Jaska), Karlovac,*) Pisarovina, Samobor, Stubica, Zagreb I., Zagreb II.
- D. Državno nadodvjetništvo: Zagreb.
- E. Državna odvjetništva: na sedištima sudbenih stolova.
- F. Kaznionice: Mitrovica, Lepoglava.

Slovenija (s Prekmurjem).

Organizacija: Okrajna sodišča, okrožna (deželna) sodišča, višje deželno sodišče, vrhovno sodišče.

A. Vrhovno (kasacijsko) sodišče posluje kot odelenje B kr. stola sedmorice v Zagrebu.

B. Višje deželno sodišče v Ljubljani.

C. Okrožna in podrejena jim okrajna sodišča:

I. **Deželno sodišče v Ljubljani:** Okrajna sodišča: Brdo, Cerknica, Kamnik, Kranj, Kranjska gora, Litija, Ljubljana, Logatec, Lož, Radovljica, Škofja Loka, Tržič, Vrhnika.

II. **Okrožno sodišče v Celju:** Okrajna sodišča: Brežice, Celje, Gornji grad, Konjice, Kozje, Laško, Rogatec, Sevnica, Slovenjgradec, Šmarje, Šoštanj, Vransko.

III. **Okrožno sodišče v Mariboru.** Okrajna sodišča: Gornja Radgona, Dolnja Lendava, Ljutomer, Maribor, Marnberg, Murska Sobota, Ormož, Prevalje, Ptuj, Slov. Bistrica, Sv. Lenart.

IV. **Okrožno sodišče v Novem mestu.** Okrajna sodišča: Črnomelj, Kočevje, Kostanjevica, Krško,

*) Sa *) označeni posluje i kao trgovački-mjenbeni sudovi.

Metlika, Mokronog, Novo mesto, Radeče, Ribnica, Trebnje, Velike Lašče, Višnja gora, Žužemberk.

Č. Državna pravdništva: Ljubljana, Celje, Maribor, Novo mesto.

Višje državno pravdništvo: Ljubljana.

Vrhovno državno pravdništvo: Zagreb (oddelek B kr. stola sedmorice).

D. Kaznilnice: moška kaznilnica: Maribor; ženska kaznilnica: Begunje.

Srbija.

Organizacija: sreski sodovi, gradski sodovi, gradski i sreski sodovi, prvostepeni sodovi, apelacioni sodovi, kasacioni sud.

A. Kasacioni sud u Beogradu.

B. Apelacioni sodovi: Beograd, Skoplje.

C. Prvostepeni sodovi:

I. Apelacioni sud u Beogradu: Aleksinac, za grad Beograd, za okrug beogradski, Beograd - trgovački, Čuprija, Čačak, Veliko Gradište, Jagodina, Knjaževac, Kraljevo, Kragujevac, Kruševac, Leskovac, Loznica, Negotin - Krajina, Niš, Petrovac, Pirot, Požarevac, Prokuplje, Smederevo, Šabac, Užice, Valjevo, Vranja, Zaječar, Gornji Milanovac,

II. Apelacioni sud u Skoplju: Berane, Bitolj, Giljane, Kavadar, Kumanovo, Kosovska Mitrovica, Ohrid, Novi Pazar, Peć, Plevlje, Prijepolje, Prilep, Priština, Prizren, Skoplje, Strumica, Štip, Tetovo, Veles.

Č. sreski sodovi: Arandjelovac, Bogatić, Lazarevac, Loznica, Veliko Vrašje, Požega, Svilajnac, Trstenik, Ub, Umka,

D. Gradski sodovi: za Beograd i Čukarico za izsledjenje, za Beograd i Čukarico za izvršenje, Palanka.

E. Sreski - gradski sodovi: Jagodina, Kragujevac, Kruševac, Leskovac, Gornji Milanovac, Niš, Požarevac, Šabac, Užice.

F. U Srbiji nema naročitog inštituta državnih tužiocov; kod prvostopenih sudov imenuje se državni tužioc od predsednika iz reda sudskih činovnika.

G. Kaznione: Beograd, Niš, Požarevac, Skoplje.

Vojvodina.

Organizacija: sreski sudovi, sudbeni stolovi, apelacioni sud, kašacioni sud.

A. Kasacioni sud: Novi Sad.

B. Apelacioni sud: Novi Sad.

C. Sudbeni stol: Veliki Bečkerek, Bela crkva, Velika Kikinda, Novi Sad, Pančevo, Sombor, Subotica.

Č. Sreški sudovi: Alibunar, Apatin, Veliki Bečkerek (Nágy-Becserek), Bela crkva (Fehertemplom), Darda, Karlsdorf (Nágy-Karolyfalva), Velika Kikinda (Nágy-Kikinda), Kovačica (Antalfalva), Kovin (Temeskubin - Kevevára), Kula (Ráczkula), Novi Sad (Ujvidék), Odžaci (Hódság), Palanka, Pančevo (Pancsova), Perles (Perlasz), Senta (Zenta), Sombor (Zombor), Stari Bečej (Obecse), Subotica (Szabatka), Titel, Topola (Bács-Topolya), Turski Bečej (Török-Becse), Turska Kaniza (Török-Kanizsa), Vršac (Versecz), Žabalj (Zsablya, Josefisdorf), Žembojla.

D. Vrhovno državno tužioštvo } Novi Sad

E. Državno nadodvetništvo }

F. Državna odvetništva na sedištima sudbenih stolova.

G. Kazniona: 0

Razne vesti.

— († Luka Svetec.) Dne 21. januarja t. l. je umrl v Litiji gospod Luka Svetec, bivši notar, v visoki starosti 95 let. Imel je torej srečo izvanredno dolgega življenja, pa tudi srečo, da je mogel spremljati svoj narod skozi sedemdeset let na njegovi poti od narodnega probujenja pa vse do državnega ujedinjenja s Srbi in Hrvati in da je pri tem kulturnem in političnem razvoju aktivno sodeloval nad petdeset let in bil neko dobo narodu celo voditelj. Svetčev program je bil ves čas čisto naroden. Jezik slovenski je gojil v prvi dobi slovnično in slovstveno, obenem pa mu sku-

šal pridobiti veljavo v uradih. Menda je bil prvi, ki je začel sestavljati slovenske sodne zapisnike. Storil je to l. 1861. kakor sodni adjunkt v Mokronogu. Ko je to zvedela višja inštanca v Novem mestu, ga je tri dni pozneje premeštala v Kočevje. Pa tudi tu je delal Svetec slovenske zapisnike in se je okraju tako priljubil, da ga je l. 1864. poslal v deželni zbor, ki mu mandata ni hotel verificirati, dokler ga samo Kočevje ni izvolilo za častnega meščana. Svetec je bil med tistimi, ki so l. 1849. poslušali slovenska pravna predavanja v Ljubljani. Pomagal je pri prvih slovenskih izdajah državnega zakonika, pomagal tudi pri slovenskem prevodu obč. drž. zakonika, ki je izšel l. 1853. Kakor državni poslanec in tudi kakor deželni poslanec kranjski je v mnogih govorih nastopal za politično, zlasti za jezikovno »ravnopravnost« slovenskega naroda. L. 1869. je v državnem zboru predlagal ustanovitev pravne akademije v Ljubljani. To je ponovil l. 1890. v deželnem zboru kranjskem in obenem zahteval ustanovitev viš. deželnega sodišča v Ljubljani. Svetčevi govori niso bili globoko zasnovani, a naravnost odlikovali so se po trezni, jasni in doneči besedi. Sploh je bil Svetčev javni in zasebni nastop zelo simpatičen. Radi svoje dosledne narodne politike je bil po Bleiweisovi smrti (1881) nekaj časa narodna avtoriteta, dokler se začetkom 90-ih let ni začelo očitvidno razvijati strankarstvo z drugačnimi programi. Petindvajset let pred svojo smrtjo se je umaknil iz političnega življenja, ostal pa je delaven v družbi sv. Cirila in Metoda, ki je nekako vzdrževala njegov stari program. Zgodovina slovenskega naroda se ga bo vedno spominjala s častjo in priznavanjem.

— (Osebnosti.) Iz sodne službe: predsednik okrožn. sodišča v Celju z naslovom in značajem dvornega svetnika dr. Jos. Kotnik in bivši poverjenik za pravosodje Josip Fon sta imenovana dvornima svetnikoma; naslov in značaj višjih deželnosodnih svetnikov je podeljen sodnim svetnikom dr. Hinku Štepančiču v Celju, Juriju Šumru v Škofji Loki in Jošipu Potratu (že v pokoju) v Ljubljani; okrajna sodnika dr. Blaž Reichmann in dr. Josip Šašel sta premeščena v Prevalje; sodnikom je imenovan avskultant Milan Tominec, za avskultante pa pravni praktikanti Stanko Lapajne, Franc Detela, Ivo Lulik, Mirko Detiček, Franc Muhič, Boris Kenko, Ivan Mrak, Ferdinand Nemečer, Anton Rađej, Stanko Bregar, Vladimir Velušček, Franjo Farkaš, Maks Juvanc in Josip Kolšek. Avskultant Josip Trošt se je službi odpovedal. Iz upravne službe: Vodja poverjenišтва za uk in bogočastje vladni svetnik dr. Fran Skaberne je imenovan dvornim svetnikom. Za vladne svetnike so imenovani okrajni glavarji Anton Mencinger, Franc Podboj in dr. Henrik Šteska; naslov in značaj vladnih svetnikov je podeljen okrajnima glavarjema Leonu Grasselliju in Rajku Svetku; za okrajne glavarje so imenovani vladni tajniki Ludovik Klobčič, Oton Kette in dr. Aleksander Kusy; za okrajne komisarje so imenovani vladni koncipist dr. Ivan Zobec, Rafael Malenič in Lenart Veliko-

nja. — Odvetniško pisarno so otvorili odvetniki dr. Oton Blanke v Mariboru, dr. Josip Flego v Kočevju, dr. Josip Gojčevšček v Murski Soboti in dr. Alojzij Vrtačnik v Ljubljani; dr. Fran Kandare se je preselil v Kriško; izbrisan iz imenika odvetnikov je dr. Ernst Mravlag v Mariboru. — Deželnosodni svetnik Jurij Fajfar v Črnomlju je vpokojen. Umrli so: okrajni sodnik dr. Ivan Krašek v Celju, odvetnik dr. Ivan Zabukovšek v Šmarju pri Jelšah in emer. notar Luka Svetec v Litiji.

— (Akcija za izenačenje zakonov.) Ministerstvo pravde je sklicalo na dan 15. januarja t. l. privatnopravni odsek zakonodajnega sveta v Beograd. Temu odseku pripadajo drž. svetnik v pok. Nestorović, predsednik prvostopenog suda v Beogradu Tadić, univ. profesorji Arandjelović, Laza Marković, Perić in Spasović (Beograd), Maurović (Zagreb) in Krek (Ljubljana), odvetnik Werk (Zagreb). Ta odsek si je napravil na tem kratkem sestanku načrt za bodoče delo. V splošnem se je določilo, da se bo napravil najprej za civilnopravno postopanje osnutek zakona na podlagi idej, ki so udelejštvovane v c. pr. redu, večjajočem za Slovenijo in Dalmacijo. —

Dne 17. januarja t. l. pa se je sestal istotam kazenskopravni odsek zakonodajnega sveta ministrstva pravde. Temu odseku je predsedoval tedanji državni svetnik, sedanji minister pravde Djuričić, a člani so mu preds. kasac. suda v Beogradu Mihajlo Jovanović, kasac. sudija Subotić, umirov. predsednik kas. suda v Zagrebu Posilović, bivši poverjenik za pravosodje v Zagrebu Ogorelica, univ. profesorji Čubinski, Boža Marković, Živanović (Beograd), Šilović (Zagreb), Milković (Subotica) in Dolenc (Ljubljana). Sklenilo se je, predvsem napraviti osnutek kazenskopravnega reda po vzorcu Glaserjevega remek-de'a. Izdelavo sta prevzela Boža Marković in Ogorelica. Istočasno pa se je poverila naprava projekta za kazenski zakon na podlagi projekta za novi srbski kaz. zak. iz l. 1910 profesorjema Čubinskemu in Živanoviću. Dne 26. februarja t. l. se je isti kazenskopravni odsek sešel spet v Beogradu in pretresal načelna vprašanja, ki sta jih Ogorelica in Marković rešila v svojem projektu za kaz. pravdni red; tu se je glede organizacije kazenskih sodišč sklenilo osobito, da naj občinska sodišča ne dobe nobene kazenskopravne judikature; okrajna (sreska) sodišča naj sodijo o pregreških, za katere je nagražena samo denarna kazen ali zapor do 1 leta; pri okrožnih (deželnih) sodiščih naj sodijo sodniki poedinci pregreške, ki se kaznujejo s kaznjivo zaporo nad 1 leto, senati treh sodnikov pa pregreške, za katere je nagražena kazen izgube uradnega nameščenja (lišenje zvanja) in vsa hudo delstva, v kolikor ne spadajo v pristojnost porote. Apelacijska sodišča dobe tudi izključno judikaturu o pravnih sredstvih zoper sodbo sodnikov poedincev pri okrožnih sodiščih; zadnja inštanca, kasatorna, deloma pa tudi judikatorna, bo kasacijski sodni dvor. Na istem večdnevem sestanku se je razpravljalo o osnovnih načelih za splošni del kazenskega zakona.

Dne 2. marca t. l. je bila seja v Beogradu bivajočih članov privatnopravnega odseka skupno s krivičnopravnim odsekom; predmet posvetovanja je bil kazenskopравни del zakona o ustroju in pristojnosti sodišč. — Od 18. do 23. aprila tega leta sta zborovala istotam privatnopravni in kazenskopravni odsek skupno, in še pomnožena z nekaterimi člani - veščaki iz pokrajin (ki niso zastopane po rednih članih zakonodajnega sveta), to so: predsednik kasacijskega suda v Sarajevu Farkaš, višja sodna svetnika Aranicki (Novi Sad) in Depola (Zader - Split), bivši črnogorski minister pravde Rajčević in slednjič odvetnik Veselinović iz Novega Sada. Ta večja komisija, je imela nalogo, da določi smernice za ustroj in pristojnost sodišč, kolikor je to mogoče, predno so ustvarjeni zakoni o pravnem postopanju. V splošnem in skoraj vseskozi soglasno so se sprejela načela modernega, v Sloveniji in Dalmaciji veljajočega organizacijskega zakona. Občinska sodišča naj ostanejo po predlogih te komisije le tam, kjer so že udomačena (Srbija, mesni sudovi na Hrvaškem). Drugje naj se uvedejo na novo še le na utemeljen predlog prizadetih oblastev. Nikjer pa naj ne dobe občinski sudovi jurisdikcije v kazenskih zadevah. Pri okrajnih sodiščih (sreski sudovi) bodo sodili vseskozi le sodniki poedinci. Zoper to določilo se je pojavil na diskusijskem sestanku udeležnja beograjskih pravnikov dne 17. aprila dopoldne, ki je bil mnogobrojno obiskan (morda je bilo preko 100 udeležencev), hud odpor. češ, srbski narod nima zaupanja v poedinega sodnika, on zahteva povsod kolegijalno sodstvo. Na tem shodu so branili sodnike poedince nasproti njihovim veliko številnejšim nasprotnikom samo Nestorović, Subotić in pisec teh vrstic, ki se je udeležil kot gost zborovanja. A v zakonodajni komisiji sami pa se ni pojavil ni en glas zoper uvedbo sodnikov poedincev niti pri sreskih, niti pri okrožnih sodiščih. Pri okrožnih sodiščih (tudi ljubljansko deželno dobi ta naslov) naj sodijo v kazenskih zadevah: sodniki-poedinci, senati treh sodnikov in porota, če pa ta ne bi bila uvedena, senati štirih sodnikov. V civilnih rečeh so predvideni le senati treh sodnikov. Pri velikih sodiščih (veliki sud, doslej višje deželno sodišče, apelacijsko sodišče) sodijo senati petih sodnikov. Njih delokrog bo osobito v kazenskih zadevah malo širši kot doslej. Vrhovno sodišče (doslej stol sedmorice, kasacijski sud) se deli na več odsekov s potrebnimi senati po 5 sodnikov.

Prvotni načrt dobi po predlogih komisije popolnoma drugačuo lice. Določila, kakor nadomestovanje sodnikov po sekretarjih, ki so juristi, pa nimajo sodnega izpita, in še druga enaka čudna določila, ki so vzbujala pri nas bojazen, da bi se preokrenilo naše pravosodstvo na slabše, je komisija korenito odpravila. Nova redakcija projekta za zakon o ustroju in pristojnosti sodišč po komisijskih sklepih je poverjena ožjemu odseku, ki sestoji iz članov: Arandjelović, Krek, Nestorović in Werk. Od tega odseka izdelani načrt se pripošlje vsem komisijskim članom v študij, na kar se bo skupno določil definitivni projekt. Samoposebi umevno je, da bo

treba pred končno rešitvijo problema o ustroju in pristojnosti sodišč rešiti tudi še vprašanje o civilno- in kazenskopravnem redu sploh.

Ministrstvo pravde je razen zakonodajnega sveta odredilo še posebno komisijo za izdelavo enotnega zakona o sodnikih (kar morda ni bila najsrečnejša misel, ker je ta predmet v najožji zvezi z ustrojem sodišč in bi spadal v zakonodajni svet); ta komisija se snide 8. majnika t. l. v Beogradu. Deset dni pozneje pa bo zborovala v Beogradu spet druga komisija, in sicer za izdelavo enotnega odvetniškega reda.

Odsek za izenačenje kazenskih zakonov je že izdelal končno redigiran projekt kazenskopravnega reda, ki je že v rokah posameznih članov, da ga študirajo; snide se pa ta odsek najprej koncem maja t. l., to pot v Zagrebu, da predela oba izdelana vspeoredna projekta splošnega dela kazenskega zakonika, a v mesecu juliju v Ljubljani, da ustanovi definitivni projekt za kazenskopravni red. Izdelani in od komisije odobreni projekt pojde kakor hitro mogoče v tisk, da se more ž njim naše celokupno pravištvo baviti in ga kritikovati.

Dr. M. D.

— (Za izenačenje zakonov o advokatih) je ministrstvo pravde postavilo posebno komisijo, v katero so pozvani gospodje: dr. Kosta Kumanudi, vseuč. profesor in sedanji finančni minister, Milosav Rajčević, advokat iz Peči; dr. Ivan Veselinović, advokat iz Velike Kikinde; dr. Milan Rojč iz Zagreba; dr. Vlada Andrić, advokat iz Sarajeva; Dragić Soldatović, sudija kasacionog suda v Beogradu; dr. Milan Škerlj, dvorski sodni svetnik v Ljubljani; dr. Danilo Majaron, advokat v Ljubljani; Vinko Marton, večnik banskog stola v Zagrebu; dr. Nikola Ignjatović, sudija apelacionog suda v Novem Sadu; dr. Vasilije Jovanović, advokat v Beogradu; Nikola Gojković, sudski nadsavetnik kod okružnog suda v Sarajevu; Stjepan Spalatin, zemalski sudski savetnik v Zadru; dr. Nikola Subotić, advokat iz Šibenika; Nikola Poček, član Velikog suda v Črni gori.

— (Vseučiliški zakon.) Minister prosvete Svetozar Pribičević je povzel krepko inicijativo, da se vse naše univerze preustrojijo zakonitim potom tako, da ne bo nobenih zaprek za zaporedno študiranje na eni ali drugi univerzi, da bodo torej naši najvišji prosvetni inštituti v svojem obratu izenačeni. Poklical je na 20. februarja t. l. v Beograd po pet profesorjev iz Beograda, Zagreba in Ljubljane, da se posvetujejo predvsem o enotnem vseučiliškem zakonu. V prvi seji je došle delegate (prof. Atanasević, Gavrilović, Mitrović (jurist), Radovanović in Stanojević (Beograd), Bošnjak, Kiseljak, Padaubški, Šilović (jurist) in Šišić (Zagreb), Dolenc, Gavazi, Grivec, Plečnik in Zupančič (Ljubljana)) pozdravil minister sam in jim obrazložil svoje ideje. Delegati so si na to izbrali za svojega predsednika prof. matematike Gavrilovića (Beograd) in zborovali teden dni. Njihov elaborat so dobile vse tri univerze na podroben pretres.

Dne 4. aprila t. l. so se sestali deloma novo voljeni delegati (za Beograd prej navedeni; za Zagreb Ivšić, Kiseljak, Kostrenčič Marko (jurist), Mikuličić, Padaubski, Ulmanski, Zimmerman, za Ljubljano prej navedeni, razen Plečnika, katerega je nadomestil Šerko). Zborovali so do 19. aprila t. l. in ustanovili definitiven tekst projekta vseučiliškega zakona. Ta se da označiti v splošnem kot nekakšen kompromis vseh struj in teženj, ki so se pojavile na naših treh univerzah. Debate so bile temeljite, a vsi sklepi komisije popolnoma soglasni. V svrhu poenotenja vseučilišč je predviden predvsem inštitut rektorskega veča, sestavljena iz vseh treh rektorjev in treh prorektorjev. Naloga mu je biti zvezna, reprezentacijska, pa tudi apelacijska inštanca vseh treh univerz. Enako smotreno nalogo v pogledu na strokovno stran imajo zajednička fakultetska veča, sestavljena iz delegatov poedinih enakovrstnih fakultet. I tehnika i veterina pridejo pod okrilje univerz, ki si bodo profesorje po potrebi medsebojno izmenjavale, da se pospeši edinstvenost univerzitetnega obrata. Najvišja upravna oblast bo po predlogu komisije univerzitetni senat, sestajajoč iz rektorja, prorektorja in dekanov ter prodekanov vseh fakultet. Za izbiranje novih profesorjev in docentov pridejo v senat še posebni senatorji fakultet. Rektor se izbira na dve leti. Predvideni so razen profesorjev tudi univerzitetni docenti (stalni ukazni činovniki), privatni docenti, učitelji in lektorji. Honorarni profesorji, ki so že nameščeni, ostanejo, a v prihodnje se uvede za suplenture manjkajočih profesorjev izredni predavatelji (vanredni nastavnici). Slušalci bodo samo ene vrste, ker izvanrednih ne bo več. Pač pa bo smel z dovoljenjem predavatelja vsakdo poslušati predavanje, četudi ni vpisan kot slušalec. Že prvi načrt zakona vzbudil je v inozemstvu pozornost radi svojih modernih ustanov. Ko postane sedajšnji načrt zakon — kar namerava minister prosvete še to poletje izvesti — bo nedvomno s tem storjen velik korak naprej k kulturnemu zblizanju vseh treh plemen našega naroda. **Dr. M. D.**

— (Odvetniška zbornica v Ljubljani) je imela dne 20. pret. m. izvenreden občni zbor. Povod, da se je sklical, je bilo dejstvo, da je odbor odvetniške zbornice v Celovcu koncem januarja zabranil vpis dr. B. Schaubacha v svoj imenik odvetnikov. Dr. Schaubach je bil že pri odvetniški zbornici v Ljubljani vpisan kot odvetnik s sedežem v Borovljah, potem ko je bil napravil odvetniški izpit pri višjem dež. sodišču v Ljubljani, vse to v času, ko se je plebiscitna cona A koroške dežele nahajala v upravi Jugoslavije. Ko pa je boroveljski okraj pripadel vsled plebiscita nemški Avstriji in koroški deželi, je dr. Schaubach prosil pri odvetniški zbornici v Celovcu za vpis v tamošnji imenik. To se mu je odreklo formalno prvič zato, ker se ne priznava veljavnost odvetniškega izpita, napravljenega v Ljubljani, drugič ker ni zaupanja vreden glede na njegovo ponašanje kot koroški Slovenec pred plebiscitom in po plebiscitu. Dejanski razlog je bil pa očitno ta, da se hoče zabraniti na Koroškem naselitev slehernega slovenskega odvetnika, pa naj si je tudi koroški domačin. Glede na to so se pojavile zahteve, da naj naša odvetniška

zbornica nastopi z najstrožimi represalijami proti odvetnikom nemške narodnosti v Sloveniji. Odvetniški odbor se je odločil za represalije v analognih slučajih, kakeršen je slučaj dr. Schaubacha. Uprav iz tega vidika ni pripustil, da bi bil odvetnik-Nemec prevzel pisarno dr. E. Mravлага v Mariboru, kakor je to predlagal potem, ko je vsled opcije za Nemško Avstrijo izgubil pravico do odvetništva. Obenem z njegovo pritožbo proti temu odborovemu sklepu je bilo tudi celo vprašanje zastran tozadevnih represalij na dnevnem redu občnega zbora dne 20. pret. m., ki je, mnogoštevilen, zavrnil pritožbo in sploh soglasno odobril dosedanje odborovo postopanje.

— (Društvo slovenskih sodnikov v Ljubljani.) [Poročilo o dobi izza majnika 1920; gl. Slov. Pravnik l. 1920, str. 110 nasl.] Dne 4. julija 1920 se je vršilo v obliki izrednega občnega zbora nadaljevanje občnega zbora z dne 7. marca 1920 ter se je pri tej priliki preosnoval odbor. Neumorno delavni društveni predsednik g. dvorni svetnik Fran Regally, ki je ob priliki ustanovitve Jugoslovenske matice bil izvoljen nje podpredsednikom, je glede na obilico s tem združenih poslov in glede na obilico svojih uradnih poslov odklonil sprejem morebitne zopetne izvolitve. Za predsednika je bil nato izvoljen dvorni svetnik g. Mihael Gabrijelčič. Vsled drugih istočasnih izvolitev si je odbor na svoji prvi seji razdelil svoje posle in bil sestavljen tako-le: 1. predsednik dvorni svetnik Mihael Gabrijelčič (višje dež sodišče); 2. podpredsednik deželno-sodni svetnik Peter Keršič (dež. sodišče v Ljubljani); 3. tajnik deželno-sodni svetnik dr. Pavel Skaberne (dež. sodišče v Ljubljani); 4. blagajnik drž. pravdnika namestnik dr. Avgust Munda (poverjeništvu za pravosodje); 5. odbornik višji deželno-sodni svetnik Anton Bulovec (dež. sodišče v Ljubljani); 6. odbornik drž. pravdnik dr. Robert Ogoreutz (drž. pravdnništvo v Ljubljani); 7. odbornik sedanji deželno-sodni svetnik Anton Lajovic (okrajno sodišče v Ljubljani); 8. odbornik avskultant Adolf Hudnik (okrajno sodišče v Ljubljani). Zunanje odborništvo so prevzeli kot poverjeniki okolišev-sodnih dvorov: a) za Novo mesto deželno-sodni svetnik Anton Kuder; b) za Celje drž. pravdnika namestnik dr. Martin Rus; c) za Maribor drž. pravdnika namestnik dr. Ivan Jančič. Preglednika računov dvorni svetnik Fran Dukić in dvorni svetnik Božidar Bežek, oba od višjega deželnega sodišča v Ljubljani. — Občni zbor je spremenil v nekaterih točkah društvena pravila; obenem pa si je izvolil odsek iz treh članov z naročilom, da nemudoma izdela načrt službene pragmatike za vse sodnike cele kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Ta odsek se je nemudoma lotil svoje naloge in do srede meseca septembra sestavil načrt zakona o službenem razmerju sodnikov. Za sestavo so si v prvi vrsti člani pragmatičnega odseka, društveni odborniki Anton Bulovec, Peter Keršič in dr. Avgust Munda stekli največje zasluge. Pri tem jih je izdatno podpiral sodnik dr. Sajovic (višjega deželnega sodišča) Društveni odbor je elaborat pretresal v več sejah, tako da je načrt

tvoril najvažnejšo točko posvetovanja povodom zborovanja jugoslovenskih sodnikov v Zagrebu, ki se je vršilo v času od 19. do 22. septembra 1920.

Smoter tega posvetovanja so bile tri točke: 1. poizkus izboljšanja gmotnega stanja sodnikov, 2. posvet o ustanovitvi saveza vseh jugoslovenskih sodnikov, 3. posvet o načrtu službene pragmatike. Plenum zborovalcev je sklenil peticijo na ministrstvo pravde, s katero se nujno zahteva 500 dinarjev mesečnega doplatka za vse sodnike in državne pravdnike, in temu primerno nekoliko manjše za sodnike-pripravnike. Resolucija je bila brzojavljena ministerstvu pravde v Beogradu.

Odbor društva slovenskih sodnikov je bil že nekaj časa poprej naznanil ministrstvu pravde svojo namero, da izdela načrt službene pragmatike za celo kraljevino. Društvo je bilo potem z dopisom poverjeništvu za pravosodje v Sloveniji z dne 8. avgusta 1920 oficijelno pozvano, naj izdela načrt z obrazloženjem pravočasno, da bi ga poverjeništvu do 10. oktobra lahko predložilo v Beogradu. Treba se je bilo torej pri drugi točki posveta povodom sestanka t. j. pri posvetovanju o službeni pragmatiki prav posebno požuriti.

Posamezna udruženja so zastopali posebni delegati, ki so bili izmed zborovalcev določeni:

1. za udruženje sodija v Beogradu predsednik prvostopenog suda v Beogradu dr. Trpežić in sekretar apelacionog suda istotam dr. Dane Damić;

2. za tedaj še neorganizirane sodnike v Črni gori sodnik Niko Mičović iz Andrijevice v Črni gori;

3. za zajednico dalmatinskih sudaca v Splitu deželnosodni svetnik dr. Bjelić in okrajni sodnik dr. Gjadrov;

4. za sodnike v vojvodini viječnik Jaskovski;

5. za udruženje sodija Bosne in Hercegovine deželnosodni svetnik dr. Ivo Durbešić (ki je obenem predsedoval celemu zborovanju) ter sodnik dr. Filipović;

6. za zajednico hrvatskih sudaca viječnika banskog stola v Zagrebu dr. Vuković in dr. Čunić;

7. za društvo slovenskih sodnikov društveni podpredsednik deželnosodni svetnik Peter Keršič in društveni tajnik deželnosodni svetnik dr. Pavel Skaberne, oba iz Ljubljane.

Temu posvetovanju je bil za podlago načrt, ki ga je do tedaj edino izdelalo društvo slovenskih sodnikov in ga predložilo v Zagrebu. V dvadnevni seji je bil načrt s 192 paragrafi v bistvu obdelan in z malenkostnimi izpremembami sprejet soglasno od vseh delegatov.

Daljna točka sodniškega zborovanja je bila ustanovitev saveza vseh sodnikov v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev ter organizacija sodnikov v Črni gori in Vojvodini. Izdelavo načrta pravil za Savez je prevzelo društvo slovenskih sodnikov. Za čas do podrobne ustanovitve saveza sta bila dr. Trpežić in dr. Damić kot zastopnika udruženja srbskih

sodnikov v Beogradu določena in sta prevzela nalog, da nastopita v Beogradu kot tolmača želja vseh jugoslovenskih sodnikov.

Izdelani in soglasno sprejeti načrt je bil potem predložen potom posameznih vlad ministrstvu pravde v Beogradu.

Za izboljšanje gmotnih razmer sodnikov započete akcije, tako n. pr. glede dnevnic ob priliki službenih poslov izven uradnega bivališča, glede selilnih stroškov, našle so povoljno rešitev v dotičnih uredbah ministrstva pravde. Ministrstvo pravde je tudi drage volje pripoznalo mučen položaj sodnikov ter z začetkom meseca oktobra priznalo sodnikom v Srbiji po 600 dinarjev, sodnikom in državnim pravdnikom izven Srbije po 450, sodnikom-pripravnikom pa po 150 dinarjev mesečnega doplatka.

Akoravno so si sodniki ta doplatek pošteno zaslužili in je ta doplatek smatrati le kot ekvivalent za povprečno obsežnejše in težavnejše delo brez možnosti postranskih dohodkov in zaslužkov, bodi na tem mestu resnici na ljubo omenjeno žalostno dejstvo, da je dovolitev tega doplatka dala raznim uradniškim organizacijam in glasilom povod k raznim očitkom, rekriminacijam, o katerih naj dalje raje molčimo. —

K načrtu ustave je zavzelo društvo svoje stališče in v posebni spomenici, naslovljeni na ustavotvorno skupščino in v vlogah na različne sedaj kompetentne činitelje sporočilo svoje želje in pomisleke glede stilizacije ustavnega načrta (čl. 23, 70, 72, 73) ter glede člena 137, ki govori o začasni suspenziji stalnosti sodnikov.

Za delovanje društva je prišla potem najvažnejša točka o priliki sestave specialne komisije za izdelavo načrta zakona o sodijama. Društvo slovenskih sodnikov se je obrnilo na ministrstvo pravde s prošnjo, da k tej komisiji izvoli pritegniti kot interpret želja slovenskih sodnikov jednega društvenega delegata in je o tem obvestila vsa ostala udruženja s poročilom, da store enak korak Društvo slovenskih sodnikov poudarja pri tej priliki z velikim veseljem in zadoščenjem, da je ministrstvo pravde — kolikor je pač le moglo — prav radovoljno podpiralo težnje društva in je o sestavi te komisije društvo obvestilo z natančnim dopisom.

Društvo je potem izreklo željo, da bi bil poleg našega pravnikarprvaka g. dvornega svetnika dr. Janka Babnika imenovan v komisijo tudi en delegat društva kot interpret stremljenj društvene organizacije kot take — in sicer v osebi društvenega podpredsednika sodnega svetnika Petra Keršiča.

Ker je bil g. dvorni svetnik dr. Babnik med tem določen, da nastopa kot delegat-ekspert v stvareh mednarodnega prava za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev pri konferenci v Rimu, je na njegov nasvet stopil na njegovo mesto kot društveni delegat podpredsednik Peter Keršič. Proti intencijam društva je odpadlo torej odlično sodelovanje gospoda dvornega svetnika dr. Janka Babnika.

Kot člani te komisije so bili društvu navedeni gg. 1. Sima Likarić, viječnik stola sedmorice v Zagrebu, 2. Milan Povoljni, senatni predsednik apelacionog suda v Novem Sadu; 3. Josip Babič, sodni inspektor pri de-

želni vladi v Sarajevu; 4. Milan Bošković, sodnik okružnoga suda v Cetinju; 5. Kazimir Pašini, kotarski sudac v Zadru; 6. namesto g. dvornega svetnika dr. Babnika društveni podpredsednik Peter Keršič; dalje več gg. iz Srbije, kojih imena društvo dotedaj ni zvedelo.

Ta komisija se sestane pri ministrstvu pravde dne 7. maja 1921, zato se je društveni občni zbor preložil na 22. maja 1921 (Dalje prih.)

Tajništvo.

— (Kraljevska poslanstva) so v Atini, Berlinu, Beču, Brislu, Bernu, Bukureštu, Varšavi, Vašingtonu, Madridu, Parizu, Rimu in v Sofiji. Diplomatska predstavništva so v: Budimpešti, Carigradu, Trstu, Kairu in Smirni. Generalni konzulati so v: Beču, Solunu, Pragi, Marselju, Bukareštu, Ženevi, Nju-Jorku, Čikagu, Brislu, konzulati pa v: Gradcu, Diseldorfu, Sanfrancisku, Korsi, Krfu, Amsterdamu, Antofagasti in v Montrealu

— (V stalno mednarodno razsodišče v Haagu) so imenovani za zastopnike naše kraljevine Mihajlo Jovanović, predsednik kasacijskega sodišča v Beogradu, dr. Ivan Žolger, vseuč. profesor v Ljubljani in dr. Ladislav Polić, vseuč. profesor v Zagrebu.

— (Reforma kazenskega prava na Čehoslovaškem.) Kakor hitro so se razmere v državi nekoliko uredile, takoj se je pričelo misliti na reforme kazenskega prava, najvidnejšega izraza kulturne stopnje vsake države. Dosedaj je uzakonjena pogojna obsodba pri gotovih vrstah deliktov pod gotovimi pogoji. Kakšne rezultate dosega ta reforma, tega se dosedaj vsled prekratkega trajanja zakona še ne more ugotoviti. Pred kratkim je bil sprejet zakon o zaporni kazni političnih delikventov, katerim se v posebnih slučajih dovolijo vse mogoče olajšave glede obleke, čtiva, korespondence in hrane. Zakon je bil v celi javnosti z radostjo sprejet. — Vse te reforme so bile samo nujna potreba časa, med tem pa se intenzivno pripravljajo kazenskopravne reforme v justičnem ministrstvu in to že od lanskega leta. Sedaj je gotova osnova splošnega dela kazenskega zakona in skoraj gotova tudi osnova zakona o mladinskem sodništvu. Obe osnovi pomenjata globoko izpremembo kazenskega sodništva. Po vsestranskem premotritvanju so se aplicirale reformne težnje, kakor se uveljavljajo v moderni vedi in to z ozirom na vladajoče razmere. V nekaterih važnih točkah je prišla strokovna komisija, ki je sestavljena v to svrhu in v kateri zasedajo tudi profesorji kazenskega prava, do popolnoma novega načina rešitve, ki bo gotovo vzbudila pozornost v znanstvenih krogih v tujini.

Osnove se podvržejo strokovni in znanstveni diskusiji. Po tej se osnova o mladinskem sodništvu takoj predloži Narodni Skupščini in je upati, da postane še letos zakon.

Na osnovi kazenskega zakona bo treba delati še naprej. Da se izrabi čas, je razdelila mešana komisija delo, ki se tiče posebnega dela tega zakona, in ga namerava dokončati ob enem, ko se bo v strokovnih krogih obravnavalo o splošnem delu, ki je že izgotovljen. Pri prizadeva-

nju udeleženi krogov je pričakovati, da bo specijelni del gotov do konca tega leta, tako da bo na spomlad prihodnjega leta Narodna Skupščina postavljena pred nalogo, da poda moderni kazenski zakon.

Ob enem pride tudi do reforme in izenačenja kazenskopravnega reda, ki bo v bistvu temeljil na odgovarjajočem dosedanjem kazensko-pravnem redu avstrijskem, bo pa temeljito zmoderniziran in prilagoden kazenskemu zakonu.

Izdelan je tudi tiskovni zakon, ki se je poslanski zbornici že izročil v ustavni pretres.

O smrtni kazni je že obravnavala omenjena komisija za reformo kazenskega zakona. Določeno je bilo, da je edini njen namen, ustrašitev, v današnji dobi izgubil pomen, ker kazen upliva s takim učinkom samo tedaj, kašlar je gotovo ali vsaj verjetno, da se izvrši. To pa ni mogoče več izvesti in zato je lažje združiti ustrašujoči učinek s kaznijo dosmrtno ječe, ki se vedno izvrši. Smrtna kazen se ohrani pri prekem sodu, kjer se pokaže ustrašujoči učinek v polni meri. Razen tega se ohrani smrtna kazen tudi za slučaj, da izvrši kaznjavec, obsojen na dosmrtno ječo, zločin, za katerega ustanavlja zakon kot kazen dosmrtno ječo, kajti samo poostritev kazni malo pomaga in bi bil takšen zločinec pravzaprav postavljen izven zakona.

O detajlnih reformah sporočimo, kadar bodo načrti prišli v javnost.

—c.

— (Materinstvo — zakonito odpravljivo?) Sporedno, rekel bi, k težnjam, da naj se dá na prosto, uničiti življenje, ki je postalo živetja nevredno, teko težnje, da naj se dovoli odprava plodu, ki je nastal zoper voljo matere. Gospodarske krize silijo k temu, tako argumentirajo prof. prava Radbruch pl. Lilienthal, prof. filozofije Mach i. dr. Na Angleškem odprava telesnega ploda v prvih treh mesecih nosečnosti ni prepovedana. V Švici so pred kratkim nekateri kantoni, osobito Basel in Bern predlagali, da naj se odprava telesnega ploda sploh ne kaznuje, ali zoper ta predlog se je dvignila huda agitacija, osobito od strani zdravnikov in pri drugem branju je predlog propadel. Socijalni demokrati v Nemški državi pa so predlagali prav pred kratkim — prof. Radbruch je predlog formuliral — v državnem zboru novo določilo sledeče vsebine: V §§ 218 in 219 označena dejanja niso kaznjiva, ako jih store noseča mati ali državno aprobiran zdravnik tekom prvih treh mesecev nosečnosti. — Kakšna bo usoda tega predloga, hočemo svoj čas poročati. Pojav takega predloga je pa že ob sebi zanimivo dejstvo, ki kaže na preobrat mišljenja, kajti niti srbijanski niti avstrijski osnutek za novi kazenski zakonik nista nastopila pota omalovaževanja človeškega zaroda.

Dr. M. D.

i) Pravica najemnika do hišnega ključa. — Najemodajalec, ki izpremeni ključavnico na hišnih vratih brez sporazuma z najemnikom, zagreši motenje posesti. — Upliv običaja na interpretacijo pogodbe (§ 10 o. d. z.). — Upliv premembe posesti na najemno razmerje (§ 1120 o. d. z.) 61

B. Kazensko pravo.

a) Kdor ukradeno reč prikriva (§ 185 k. z.), je deležen tatvine tudi, če je o izviru reči zvedel šele potem, ko si je ukradeno reč pridobil 66

b) Ko teče več kazenskih postopanj zoper istega obdolženca radi različnih kaznjivih dejanj, sme državni pravdnik radi vsacega posameznega kaznjivega dejanja posamič tožiti, a obdolženec more predlagati združenje kazenskih postopanj in skupen pregon radi vseh kaznjivih dejanj (§§ 57, odst. 3 in 263, 265, k. pr. r.) 68

c) Prigovor, da je en porotnik med razpravo dremal, ne utemeljuje ničnosti po t. 1 §§ 344 k. pr. r. — Priobčenje osebnega mnenja predsednika porotne razprave o oceni dokazov, ni pravni pouk v zmislu § 325 k. pr. r. 70

6. Književna poročila 72

7. *Dr. France Goršič*: Prispevki k naši pravni terminologiji 78

8. Sodišča in državna pravdnštva v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev 81

9. Razne vesti 86

Naročnina za „Slov. Pravnika“ 1. 1921. znaša zaradi zvišanih tiskovnih stroškov 100 K. Poslati jo je g. dru. Josipu Lavrenciču, odvetniku v Ljubljani (Dalmatinova ulica).

Odbor društva „Pravnika“.

Popravek. V zadnjem zborniku je popraviti naslednje tiskovne napake:

- na str. 249. v 20. vrsti beri: razčlenjene, ne: razčlanjene;
 » » 251. » 18. » » o sovražnosti, ne: v sovražnosti;
 » » 251. » 5. » » državino, ne: državno;
 » » 253. » 24. » » državino, ne: državno;
 » » 254. » 12. » » usplošujoč, ne: usplošujoč;
 » » 254. » 31. » » zadrug, ne: zadrug;
 » » 312. » 20. » » Letina, ne: Listina;
 » » 312. » 22. » » Slovarske, ne: Slovanske;
 » » 313. » 3. » » 1916, ne: 1914.

